

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СТАТИСТИКИ ТА ДЕМОГРАФІЇ**

**II МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«СТАТИСТИКА ХХІ СТОЛІТТЯ:
НОВІ ВИКЛИКИ, НОВІ МОЖЛИВОСТІ»**

КИЇВ 2013

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СТАТИСТИКИ ТА ДЕМОГРАФІЇ**

**Статистика XXI століття:
нові виклики,
нові можливості**

**збірник матеріалів
II міжнародної
науково-практичної конференції**

КИЇВ 2013

ББК

*Рекомендовано до друку
Вченою радою економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 9 від 23 квітня 2013 року).*

Редакційна колегія

Базилевич Віктор Дмитрович

д.е.н., професор, член-кореспондент НАН України,
декан економічного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ковтун Наталя Василівна

д.е.н., доцент, завідувач кафедри статистики та демографії

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Гончар Ігор Анатолійович

к.е.н., доцент кафедри статистики та демографії

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Пальян Зінаїда Оганесівна

к.е.н., доцент кафедри статистики та демографії

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статистика XXI століття: нові виклики, нові можливості:
збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної
конференції. К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2013 р. –196 с.

*За достовірність викладення матеріалу
вся відповідальність покладена на авторів.*

© Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, 2013

POLISH REGIONAL STATISTICS AND POPULATION CENSUS 2011: CHALLENGES AND POSSIBILITIES

Paradysz J.,

Doctor of economics, Director of the Centre for Regional Statistics,

Paradysz K.,

member of CRS,

Poznan University of Economics, Poland

Center for Regional Statistics (CRS) at Poznan University of Economics was created 20 years ago with the mission to start work on a modern information system of regions. Regional Statistics Center focused on the methodology of regional and local statistics with particular emphasis on new techniques for sampling, small area statistics, the use of administrative data sources, integration of databases and computer information systems.

In the years 2001-2004 the CRS team takes part in the international research consortium EURAREA. The aim of the EURAREA project was to develop the new estimation techniques for the small area and to provide Eurostat and European NSIs with a basis for deciding whether, and how, to apply this technology in the production of official statistics.

Since 2007 the CRS searchers participate in the preparation of the Agricultural Census 2010 and Census 2011. We have a chance to test this modern methodology of the estimation for small area. In this paper we will present shortly a course of the preparatory work for the 2011 administrative registers based census, indirect estimation methods (calibration and small area statistics) and the related current issues of regional statistics.

— ◇ —

COMPARATIVE ANALYSIS OF ACADEMIC COURSES IN THE DOMAIN OF KNOWLEDGE

Pawel L.,

*Dr hab. of Economic, Dean of the Faculty of Management,
Cracow University of Economics, Poland*

Nowadays in all European universities the issue of quality assurance in higher education is widely discussed. The implementation of this idea requires the use of methods of analysis and evaluation of curricula. The main objective of this paper is to propose a method that allows to analyze the content of academic lectures.

The proposed method is based on a hierarchical model of knowledge which has a tree structure, and shows areas of knowledge and their division into specific issues.

Academic lecture definition takes the form of a sequence of references to established knowledge model.

These assumptions allow for consideration to the following aspects of the curriculum:

- completeness of the content of the lecture,
- repeated presentation of the same issues,
- assessment of the correctness of a sequence of academic lectures.

The presentation will show the analysis of selected lectures.

SELECTION OF FINANCIAL INDICATORS TO BANKRUPTCY PREDICTION MODEL USING STRUCTURAL EQUATION MODELING

Pociecha J.,

Prof. Dr. hab., Head of the Department of Statistics

Pawełek B.,

Dr. hab., Professor of the Department of Statistics,

Cracow University of Economics, Poland

The incorporation of financial indicators into bankruptcy prediction models results from the fact that they are regarded to be the company's success factors along with such factors as clients, internal processes and development. One of the problems in the construction of a predictive model is the choice of explanatory variables from among the financial ratios that reflect the situation of the company and warn of bankruptcy.

Corporate bankruptcy models assume that variables in the economic theory are directly observable. It is assumed that random deviations originate from the erroneous behavior of entities (companies, industries, countries, etc.) or errors in equations. The results of the authors' research, as part of their analysis of corporate bankruptcy, suggest the adoption of an alternative approach to the analyzed problem in which measurement errors (errors in variables) are regarded to be a source of random error.

In the analysis of corporate bankruptcy such concepts as bankruptcy threat, the company's financial standing, profitability, liquidity, economic activity and leverage may be regarded to be observable only through the indicators of these variables. Theoretical variables, which are not directly observable, are referred to as latent variables (or theoretical constructs, latent factors/features). It is assumed that due to the complexity of latent variables and/or measurement errors, observable variables reflect specific latent variables only to a limited extent.

The structural equation modeling (SEM) is applied in testing the hypothetical relations between observable and latent variables. The application of the model requires the researcher to formulate assumptions concerning cause-effect relations between variables. Alternative theories are verified by checking the extent to which the

model, formally representing the main elements of the theory, is confirmed by the set of data. General SEM model results from the synthesis of structural models for observable variables developed in econometrics and measurement models developed in psychometrics. The two main elements of the general SEM model include a structural sub-model for latent variables and a measurement model which defines the relations between latent variables and their observable counterparts.

The aim of the work is to propose the use of structural equation modeling in statistical testing the hypothetical relations between observable financial indicators and latent variables in bankruptcy prediction model.

STATISTICAL LITERACY OF POPULATION: A DIFFERENTIATED APPROACH

Potapova M.Y.,
*PhD., Associate Professor,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit*

Large quantity of information that surrounds us every day forces us to learn how to navigate it and how to react in an adequate way. Therefore the subject of statistical literacy becomes highly relevant. It is clear that the study of statistical literacy, namely, how to improve it according to new demands, has great importance.

2013 year is a remarkable year in the life of the statistical world, it is the International Year of Statistics. The 59th World Statistics Congress will be held in Hong Kong, China during 25-30 August 2013. There will be meetings with International Statistical Literacy Project (ISLP) Country coordinators during the conference. The mission of the ISLP is to support, create and participate in statistical literacy activities and promotion around the world. Clearly, it is necessary to learn from experience of countries that have held contests on statistical literacy in order to support different competitions on statistical literacy in Ukraine. Unfortunately, Ukraine is a very young country in this area and needs

reasonable actions to improve the statistical literacy. First of all, it is about the target groups and more effective ways of influence.

Statistical literacy requires many abilities, the most important of which are mathematical and statistical skills, the ability to understand the figures correctly, and to distinguish between valid and misrepresented data.

According to “A Guide to improving statistical literacy”, there are three broad levels of statistical literacy that can be applied to the user groups:

- an individual with Basic statistical literacy will understand and appreciate the type of study or data source used (survey, census or administrative data set); be able to find definitions of statistical terms; and understand basic statistical measures and graphic representations of data.

- an individual with Intermediate statistical literacy will understand and have appreciation of the limitations of the methods used; understand the more commonly used statistical concepts and terms (for example labour force participation rate); understand variability and uncertainty; and be able to interpret probability statements associated with sample estimates.

- an individual with Advanced statistical literacy will be able to understand more sophisticated statistical terminology; understand sampling errors and non-sampling errors; understand what constitutes a valid statistical study; make valid statistical inferences; and critically assess claims that are made about the data.

Undoubtedly, everybody needs to be statistically literate to survive in modern information-saturated society. The ability to evaluate critically the information presented is fundamental to efficient citizenship.

Schoolchildren and college students are more amenable to training on statistical literacy. In order to teach school students to understand and effectively use statistical information, teachers need to be able to teach statistical concepts, and understand the importance of statistics. It is fundamental that teachers are skilled readers and interpreters of statistical information, especially the teachers of mathematics, science and geography. It should be noted that the individuals associated with tertiary institutions include students, teachers and lecturers in vocational and technical institutions, universities and across academia, thus the education should not be limited to college students.

The group entitled “decision makers” is comprised of “commercial decision makers” in industry, business and trade and “political decision makers” such as policymakers, members of parliament and staff from agencies at all levels of government.

“Opinion leaders” (such as journalists) have a responsibility to ensure that statistical information is correctly used and reported in the media. The media is a powerful agent in the dissemination of statistics and presentation of facts. To convey, interpret, and analyze statistical information is a very responsible occupation, so, in this case we can talk about responsibility of the level of statistical literacy on a global scale.

Other groups are represented by Respondents and Staff of statistical organizations. They are the groups that statistical organizations need to target in relation to building statistical literacy, and although they are not necessarily data users, they are critical to the availability of high quality official data.

Improving statistical literacy is a long process, which requires differentiated work with different groups of population.

EXTERNAL EMIGRATION OF LITHUANIAN CITIZENS AND ITS EFFECTS

Vida C.,

*doctor of economics,
associate professor of the Institute of economics,
accounting and finance,
Aleksandras Stulginskis University, Lithuania*

The aim of this article is to analyze the scope of Lithuanian external emigration and its characteristics and evaluate the effects of emigration.

The article analyzes the scope and characteristics of external emigration of Lithuanians during the period of 2001-2012 and the effects of emigration. The research results show that the scope of external emigration from Lithuania increased significantly during the period analyzed. Among the emigrating, most people are young (20-34

years old) who have education and occupation. The process of emigration undoubtedly influences demographic, social and economical situation of the state. The most significant are negative effects of emigration on demographic situation: the absolute number of citizens is decreasing, the number of fertile women is declining, together with the indices of birth rate. The tendency of ageing is also noted. However, from the economic point of view, emigration reduces the level of unemployment in the state; the employment increases, as well as the actual pay and income, and emigrants' remittances increase the gross domestic product of the country. When the level of employment decreases, the burden of the dependent grows. Fewer contributions to social funds increased the deficit; the part of personal income tax and profit tax in the budget declined because there are fewer employed people and business people of working age.

СИСТЕМА МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОГО УЧЕТА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЧЕЛОВЕКА

Агабекова Н.В.,

к.э.н., зав. кафедрой статистики,

Белорусский государственный экономический университет,

Республика Беларусь

Современные демографические процессы актуализируют задачи совершенствования статистической методологии оценки взаимосвязи экономического и демографического развития общества, которая основана, с одной стороны, на измерении экономической эффективности жизнедеятельности человека, а с другой – на разработке системы макроэкономического учета экономических потоков, проходящих через возрастные группы.

Оценка экономической эффективности жизне-деятельности населения на уровне домашнего хозяйства и общества в целом предполагает разработку новой методологии макроэкономического учета межвозрастного перераспределения ресурсов. В рамках построения Системы Трансфертных Счетов (СТС), структура и

содержание которой в общем виде повторяет структуру и принципы построения Системы Национальных Счетов (СНС), но в отличие от последней распределяет основные макроэкономические показатели производства и потребления по возрасту возможна полная оценка перераспределений ресурсов, возникающих из-за различий возрастных объемов производства и потребления.

СТС включает три счета: текущий – предназначенный для оценки экономической эффективности жизнедеятельности отдельных возрастных групп населения и измерения приобретения и использования экономических ресурсов в каждом возрасте на агрегированном уровне; счет накопления, который корреспондирует с текущим счетом и накопление состоит из капитала, собственности и кредита, а также трансферта накоплений лиц в возрасте x в изучаемый период времени t ; счет переоценки, отражающий изменения цен на активы и соответствующие изменения в трансфертах накоплений, которые не зависят от возраста индивида.

Согласно схеме текущего счета, для каждого возраста разность между трудовыми доходами и потреблением равна сумме чистых текущих трансфертов и распределений экономических активов (доходы от перераспределения активов минус сбережения). Оценки межвозрастного перераспределения ресурсов базируются на данных СНС, отчете об исполнении консолидированного бюджета и данных выборочных обследований домашних хозяйств.

В рамках методик построения текущего счета СТС измеряется межвозрастное перераспределение экономических ресурсов через государственные и социальные институты, коммерческие предприятия, внутри- и межсемейные отношения, что позволяет использовать результаты оценки для получения научно обоснованных прогнозов по экономическим последствиям изменения демографической структуры населения и, прежде всего, его старение.

Анализ экономической эффективности жизне-деятельности человека на основе текущего счета Системы Трансфертных Счетов в Республике Беларусь показал, что поведение индивида в течение экономического жизненного цикла и выбор механизма перераспределения экономических ресурсов имеет важные последствия как для уровня благосостояния отдельных групп населения, так и для экономического роста страны в целом и

ответил на важный для каждого государства вопрос: в какой степени пожилые люди полагаются на самих себя или зависят от молодых поколений при финансировании своих материальных потребностей.

ПРОБЛЕМИ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Анісімова Г.В.,

*к.е.н, доцент кафедри економічної статистики,
Донецький національний університет*

На сьогодні в Україні усвідомлено необхідність переходу до еколого-економічного розвитку, що покликаний зберегти екологічний потенціал країни і забезпечити гармонічний розвиток природи і суспільства. Проблемами еколого-економічного розвитку, аналізу стану навколишнього середовища займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені як В. Данилов-Данильян, К.Лосєв, Л. Мельник, Л. Хенс, Е. Гірусов, І. Сотник, В.Тарасова та інші. Поряд з тим залишаються актуальними питання статистичної оцінки еколого-економічного розвитку, визначення та критерії екологічної конкурентоспроможності підприємств, методів стимулювання та заохочення підприємств до екологічно безпечної діяльності.

Перехід до екологічно збалансованого економічного розвитку полягає в ліквідації залежності між економічним ростом і деградацією навколишнього середовища за рахунок підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу, удосконалення організаційно-економічної системи управління виробництвом і т.п. Усвідомлення необхідності реалізації вищевказаних процесів світовим співтовариством призвело до того, що в 1992 р. на конференції ООН у Ріо-де-Жанейро була прийнята концепція стійкого розвитку. Визначення стійкого розвитку представлено комісією Г.Х. Брундтланд, що звучить у такий спосіб: стійкий розвиток – це такий розвиток, що

задовольняє потреби сучасних поколінь, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні.

Однією з проблем забезпечення стійкого розвитку в Україні є недостатня інформаційна підтримка та відсутність чітких критеріїв такого розвитку на мікрорівні, адже сучасні підприємства не завжди чітко розуміють, що означає «стійкий розвиток» саме для них, та які саме статистичні показники його відображають. Більшість підприємств розглядають цю концепцію як погрозу для фактично безкоштовного (в Україні) доступу до природних ресурсів і обмеження в можливостях розвитку.

Недостатньо ефективно функціонують органи влади в сфері екологічної безпеки, що призводить до посилення тіньових корупційних схем: підприємствам дешевше й легше заплатити штраф за забруднення навколишнього середовища раз у рік (або неофіційні платежі приватним особам), ніж інвестувати в зміни технології виробництва. Тому система екологічних штрафів і санкцій за забруднення навколишнього середовища практично не в змозі забезпечити перехід країни до стійкого розвитку. Підприємства повинні усвідомити, що концепція стійкого розвитку – це ключ до підвищення їхньої конкурентоспроможності в майбутньому, а не обмеження у використанні ресурсів.

Для цього концепція стійкого розвитку повинна трансформуватися в концепцію екологічної конкурентоспроможності на рівні підприємств з чітким визначенням критеріїв та конкурентних переваг.

По-перше, необхідно визначити поняття «екологічна конкуренто-спроможність». Узагальнивши результати багатьох досліджень у даній сфері, автор пропонує такі критерії:

1. Питома вага екологічно чистої продукції в загальному обсязі продукції підприємства прямує до максимуму (до одиниці).
2. Питома вага інноваційних і ресурсозберігаючих технологій у загальній кількості наявних технологій підприємства прямує до максимуму (до одиниці).
3. Загальне навантаження підприємства на навколишнє середовище прямує до мінімуму (до нуля).

Дані критерії дозволяють сформувати інтегральний критерій екологічної конкурентоспроможності, за яким можна порівнювати окремі підприємства та регіони. Дані показники також виступають

індикаторами переходу підприємства до концепції стійкого розвитку.

Зазначені положення потребують статистичного забезпечення та впровадження названих показників до форм статистичної звітності, що забезпечить прозорість інформації та можливість її використання для обґрунтування політики переходу до стійкого розвитку.

МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРАХУНКУ ІНДЕКСУ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Антонова Н.В.,

*головний спеціаліст-економіст відділу рахунків інституційних
секторів економіки та балансу фінансових активів та пасивів,
Державна служба статистики України*

Удосконалення розробки індексу промислової продукції давно привертає увагу вчених, що займаються вивченням обсягів виробленої продукції та аналізом динаміки виробництва. Спроби аналізу випуску різномірної продукції у вітчизняній статистичній практиці робилися вже 90 років тому: у 1921-1922 роках Центральне статистичне управління почало розраховувати індекс промислової продукції по формулі середньої арифметичної зваженої. В умовах централізованої радянської економіки розрахунки динаміки промислового виробництва проводились у відповідності з методологією складання народногосподарських планів за звітний період у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

За час незалежності України індекс промислової продукції розраховувався згідно трьом методологіям. Протягом перших 5 років незалежності темп росту обсягів промислового виробництва України продовжував розраховуватися за методологією, яка діяла під час СРСР. Але криза в промисловості і недосконалість чинної

статистичної методології, що застосовується ще з часів адміністративно-командної системи, призвели до різкого зниження якості статистичної інформації.

Перехід економіки на ринкові принципи, високій рівень інфляції та постійна зміна асортименту виробів зробили неможливим обрахування на підприємствах обсягів виробництва у постійних цінах. У зв'язку з цим Мінстат та Мінекономіки розробили в 1996 році "Методологію розрахунків темпів росту промислового виробництва", яка базується на щомісячних темпах росту його обсягів до попереднього місяця. Сутність цієї методології заключається у відмові від кумулятивних даних і переході до визначення індексів промислового виробництва на дискретній основі.

В результаті прийняття Методології розрахунків темпів росту промислового виробництва стала можливим побудова динаміки виробництва не тільки до відповідного періоду минулого року, а також до попереднього, чи будь-якого іншого базового періоду. Цей підхід відповідав міжнародній практиці, давав можливість співставляти дані України з відповідними показниками інших країн, а також сприяв отриманню більш достовірної інформації. Але, незважаючи на зазначені переваги, методологія базувалась на щомісячних даних про виробництво, розрахованих підприємствами, тобто якість розрахунку залежала безпосередньо від самих підприємств, які в умовах конкуренції змушені змінювати асортимент продукції і здійснення такого розрахунку випуску у порівняних цінах було дуже обтяжливим, особливо для підприємств з великим асортиментом продукції. Тому з 2009 року Державним комітетом статистики України запроваджується "Методологія розрахунку індексу промислової продукції", яка значно зменшує навантаження на підприємства, перекладаючи його на органи статистики та мінімізує величину потенціального перекручення даних.

В основу Методології розрахунку індексу промислової продукції покладено загальновизнаний метод так званого постійного набору товарів, який є рекомендованим Статистичною комісією ООН та використовується на практиці більшістю країн. Показник "індекс промислової продукції" характеризуватиме зміну створеного у промисловості обсягу валової доданої вартості. Перевага його полягає у оцінці динаміки певного виду промислової діяльності без повторного рахунку вартості продукції, створеної в

рамках інших видів діяльності. За новою методикою індекс виступає як середньозважена величина, основу вагової структури якої складають дані про розподіл доданої вартості між промисловими видами діяльності із відповідних індивідуальних індексів кожного товару.

Таким чином, впроваджена з 2009 року і діюча на теперішній час "Методологія розрахунку індексу промислової продукції" пройшла значну еволюцію, але, незважаючи на удосконалення, в ній все-одно присутні спірні питання. Такий показник результативності промислової галузі, як обсяг створеної доданої вартості, дуже складно отримати на рівні підприємства, особливо за місяць чи квартал, тому має сенс в межах системи зважування, побудованій на розподілі доданої вартості за видами діяльності, використовувати різні типи «замінників» доданої вартості. Також промисловість України має галузі з тривалим виробничим циклом (суднобудування, авіабудування та ін.), коли випуск продукції є нерівномірним, й під час розрахунку індексу для цих галузей виникають певні труднощі. Треба враховувати, що хоча промисловість України і поєднує певну групу виробничих підприємств, склад її є дуже різноманітним і потребує індивідуальних підходів до окремих видів діяльності.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МИТНОЇ СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ

Бабірад-Лазунін В.О.,

*аспірант кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Статистика має багатовікову історію. З утворенням перших держав з'явилася необхідність у статистичній практиці, тобто в накопиченні відомостей про наявність земель, кількість прогнозованого та зібраного врожаю, чисельність населення, його майнове положення – склалися системи державного та адміністративного обліку.

В Київській Русі, за свідченням літописів, вже у IX-XI ст. збиралися різного роду відомості про виникнення та розвиток міських поселень, розташованих на водних шляхах, про наявність в них храмів, церков, монастирів, житлових будівель, а також відомості, пов'язані з оподаткуванням. З другої половини XI ст. Київська Русь втрачає свою могутність.

Після розпаду Київської держави значна кількість українських земель відійшла до Литви. Відповідно на цю територію розповсюджувалось литовське законодавство, в тому числі й митне. Хоча історичних даних про митну справу небагато, але відомо, що митні збори були дуже різноманітні. Литовський уряд передбачав досить суворі санкції за спробу обійти міста, де стягувались митні збори. Так, наприклад, в Чернігові було встановлено мито у розмірі 2 грошей з тюка товару і 3 гроши з воза, а в Києві – 30 грошей з воза. І хоча встановлювались різні види стягування мита, найчастіше мито складало певну частину вартості товару. Розвитку торгових відносин перешкождали багаточисельні внутрішні мита: «замит», «явка», «гостинне», «вагове».

З XV ст. на південно-східній частині території України формується й набирає політичної сили козацтво. Зберігся універсал Богдана Хмельницького з 1654 р., в якому доручається організувати митну справу на Турецькому і Московському кордонах України, також встановлюються такси митних оплат, так званих «індиктів», з привізного краму.

Пізніше, у XV-XVII ст. основним джерелом відомостей про соціально-економічний стан були писні та переписні книги, потім наказне діловодство.

На жаль, історичні джерела починають розглядати митний облік та митну статистику лише з XIX – початку XX століття. Про попередній розвиток здійснення такої діяльності збереглося небагато відомостей.

На першому етапі існування головним завданням фіскального обліку був контроль за митними прибутками, а офіційними джерелами митної статистики були: щомісячні формуляри «Внешняя торговля России», які видавались з 1884 року, інший вид публікацій – ретроспективні збірки про зовнішню торгівлю Росії, які набули широкого розповсюдження з 80-х років XIX ст.

Органом обробки та публікації митної статистики була рахункова експедиція Комерц-колегії при Міністерстві комерції. З 1813 р. вона увійшла до складу нового Департаменту зовнішньої торгівлі Міністерства фінансів. У 1864 р., в ході міністерської реформи в рамках Міністерства фінансів, створили новий Департамент митних зборів, до складу якого й увійшло рахункове відділення, а в 1883 р. його реорганізували у статистичне відділення департаменту. В другій половині 90-х рр. XIX ст. роботу статистичного відділення докорінно перебудував В.І. Покровський. Головним елементом перебудови стало запровадження карткової системи звітності митниць.

У зв'язку зі збільшенням товарообороту з 1930 року митний облік стає централізованим – всі товари, що надходили та вивозилися, почали обліковуватися спеціальними органами. В 1942 році митні кордони були порушені, і обліком товарів зайнялося Міністерство зовнішньої торгівлі, куди відомості надходили у вигляді рахунків, як на імпорт, так й на експорт. Міністерство зовнішньої торгівлі обліковувало експорт та імпорт товарів, що здійснювався на комерційній основі. До 1959 року вівся паралельний, дублюючий, облік зовнішньої торгівлі Центральним митним управлінням СРСР та Міністерством зовнішньої торгівлі країни. З 1959 року контроль за зовнішньоекономічною діяльністю переходить до Міністерства зовнішньої торгівлі, що взяло на себе основні функції зовнішньоторговельного обліку. З 1991 року облік товарів, як це прийнято в світовій практиці ведеться лише на митниці – митний облік.

Таким чином, статистика та митна статистика йдуть своїм корінням в далеку давнину. Стародавні переписи населення та сільськогосподарських угідь склали підґрунтя існуючої сьогодні системи загального статистичного спостереження за життям суспільства та держави. На певному етапі розвитку держави було усвідомлено необхідність спостереження за зовнішньою торгівлею та складання статистичних звітів про перетинання кордонів держав товарами та особами. Так зароджувалася митна статистика.

Митна статистика на сьогодні є дієвим апаратом спостереження за зовнішньою торгівлею держави (митна статистика зовнішньої торгівлі), а також надання відомостей про здійснення своїх повноважень всією митною системою (відомча митна статистика).

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОКАЗАТЕЛЕЙ РЫНКА ТРУДА В ГРУППЕ НОВЫХ ЧЛЕНОВ ЕС

Бальцерович – Шкутник М.,

д.э.н., зав. кафедрой рынка труда,

Шкутник В.,

*д.э.н., зав. кафедрой статистическо-математических методов в
экономике,*

Экономический Университет г. Катовице, Польша

2004 год был для десяти европейских стран годом новых решений в экономике и рыночных позиций в Европе. Это был год их присоединения к сообществу ЕС. Как правило, наряду с экономическими изменениями в обществе, всегда есть надежда на некоторые изменения в повседневной жизни. Некоторые из этих надежд были связаны с рынком труда и дальнейшим расширением возможностей получения работы, улучшения условий жизни. Ожидаемые изменения могли бы привести к сокращению безработицы и повышению уровня занятости. Особенно большие надежды возлагались на возможность трудоустройства в странах "старого ЕС".

В статье представлены предварительные результаты анализа параметров, характеризующих рынок труда в частности, уровня экономической активности, занятости и безработицы в группе стран, которые в 2004 году присоединились к ЕС. В то же время, особое внимание было уделено проблемам безработицы, предполагая, что это самый выразительный показатель экономического и социального положения в стране. Исследование охватывало период с 2000 по 2011 год, с тем, чтобы определить произошедшие, изменения, принимая во внимание уровень безработицы в годах, непосредственно предшествовавшие 2004 году и в первые годы после вступления в ЕС. Выявление определенных изменений, позволит сделать выводы о влиянии экономических преобразований, связанных со вступлением в ЕС, (изменений) на рынке труда.

Предлагаемая статья состоит из трех коротких частей. В первой представлены общие характеристики возрастной структуры населения каждой страны - новых членов ЕС. Вторая - содержит анализ отдельных показателей, с учетом возраста работника и уровня его образования и, особое внимание, в третьей части было уделено внимание безработице и такой её форме, как долгосрочная безработица. Эмпирической базой для анализа были взяты данные Евростата, соответственно, разработанные для названной темы. Подробный анализ проиллюстрирован статистическими таблицами и графиками типа гистограммы или функции тренда. В статье также попытка предсказания структуры анализируемых метрик на основе тренда, с учетом влияния на состояние местных рынков труда быстро меняющейся политической и экономической ситуации в мире (имеет определенное). Например, падение растущего после 2005 года уровня занятости может быть обусловлено мировым финансовым кризисом в 2008 году.

Другая часть анализа посвящена проблемам долгосрочной безработицы, которая является серьезной социальной проблемой. Когда люди остаются безработными в течение длительного времени, тогда возникает социальная изоляция и теряется уверенность в себе, нарастает стрессовая обстановка в семье, утрачивается интеллектуальное и духовное равновесие, снижается мобильность. Это не только серьезная социальная проблема, но и экономическая. Существующие долгосрочные безработные, имеют меньше шансов найти работу по трем причинам: снижается их квалификация, постепенно устаревают навыки и опыт, исчезает

оптимизм и энтузиазм в поиске работы (остаться без работы в течение длительного периода). Длительное пребывание в состоянии безработицы приводит к социальной патологии, а ликвидация такой патологии является одной из самых сложных и дорогостоящих проблем борьбы с негативными последствиями безработицы. В связи с этим возникает необходимость в разработке совместных со странами ЕС программ, направленных на активизацию в контексте Лиссабонской стратегии 2000 года, особенно в отношении возрастной группы 50 лет и старше.

Также имеется возможность изучения влияния активной миграции молодых людей в, так называемых, мобильных возрастах на динамику рынка труда в Польше. Однако эта проблема является предметом отдельного исследования.

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ

Божко С.І.,
аспірант,

*Київський національний економічний університет
ім. В. Гетьмана*

В умовах глобалізації економіки, загострення конкурентної боротьби за енергетичні ресурси на світовому ринку пріоритетними стають проблеми енергозабезпечення, економного та ефективного використання палива та енергії, пошуку та застосування нових технологій та джерел енергії. Тому дані статистики енергетики набувають актуальності та користуються попитом серед фахівців та урядовців.

Значний вклад у розвиток статистики енергетики зробили експерти Міжнародного енергетичного агентства (МЕА) та Євростата, які розробили "Керівництво з енергетичної статистики". Уніфікованою методологічною базою стали Міжнародні рекомендації з енергетичної статистики, підготовлені відділом

статистики ООН. Наразі, за ініціативою Осло Груп розробляється "Керівництво для укладачів статистики енергетики".

На базі енергетичних балансів Держстату України за 2009-2011 рр. та статистичної інформації за попередні роки, оприлюдненої МЕА, проведено аналіз енергетики України за основними статтями та частинами енергетичного балансу.

Отже, виробництво первинної енергії у 2011 році забезпечило 67,4% загального постачання первинної енергії. У виробництві електроенергії електростанціями України в 2011р. найбільшою часткою вирізняється атомна енергія – 53% та енергія, отримана в результаті перетворення вугілля – 43%. Для виробництва тепла ТЕЦ та теплоцентралями основним енергетичним ресурсом залишається природний газ, на долю якого припадає 88%. Слід зазначити, що Україна характеризується досить високим рівнем втрат в електроенергії у мережах. Незважаючи на їх значне зниження у період з 2000 р. втрати в електромережах України залишаються рекордними: майже удвічі вищі, ніж в середньому по європейських країнах ОЕСР.

Україна майже на 40% залежить від імпорту енергетичних продуктів. Хоча рівень енергозалежності України має тенденцію до зменшення (за останні 5 років на 3%), він характеризується відсутністю диверсифікації джерел постачання енергоносіїв, насамперед природного газу, нафти та ядерного палива.

На особливу увагу заслуговує статистична різниця, згідно методології за основними енергетичними продуктами вона повинна утримуватись на рівні 1%, що й спостерігається в більшості країн-членів ОЕСР. В Україні по вугіллю (різниця віднесена до статті "отримано з інших джерел") бензину та газойлям вона перевищує 7-12%, що свідчить про наявність тіньової економіки.

Кінцеве споживання енергії в Україні в 2011р. порівняно з 2010р. збільшилось майже на 3% і становило 75,8 млн. тон. Найбільш енергоємною в 2011р. традиційно залишається чорна металургія – 54% кінцевого споживання енергії у промисловості, в Європейських країнах-членах ОЕСР цей показник становить приблизно 12%.

Підсумовуючи викладений матеріал, можна стверджувати, що сучасна статистика енергетики повністю задовольняє вимоги МЕА щодо формування енергетичних балансів. Енергетичний баланс є обліковою базою у відстеженні та спрямуванні

енергетичних потоків від постачання до споживання, сталою основою у розрахунках ключових показників енергоефективності та у побудові енергетичних моделей та прогнозів. Необхідно зазначити, що в умовах постійних змін на ринку енергоресурсів, виникнення альтернативних та нових видів енергії постійної уваги потребує перегляд застосовуваних методик, джерел інформації та якості даних.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РАЗВИТИЯ СТРАН: МЕЖДУНАРОДНЫЕ СОПОСТАВЛЕНИЯ НА ОСНОВЕ СТАТИСТИЧЕСКИХ ИНДИКАТОРОВ

Бычкова С.Г.

*д.э.н., профессор кафедры статистики
Государственный университет управления, г.Москва,
Российская Федерация*

Устойчивое развитие стран имеет два «образовательных» аспекта. С одной стороны, образование является решающим фактором развития экономического производства, с другой – образование, способность к рациональному мышлению и обучению являются важнейшими составляющими качества жизни, поскольку образование служит средством для достижения широчайшего спектра результатов, формирующих многие аспекты качества жизни населения стран.

Международные сопоставления различных аспектов развития на основе обобщающих индикаторов, таких как индекс человеческого развития, индексы качества жизни, глобальные индексы конкурентоспособности и сетевой готовности и др., включают характеристики образовательного потенциала.

Оценка уровня развития человеческого потенциала страны включает такие показатели, как средняя продолжительность обучения и ожидаемая продолжительность обучения. Исходя из этих показателей, Россия, на первый взгляд, занимает неплохие позиции по образованию населения.

Однако подобные количественные характеристики не могут дать исчерпывающую характеристику качества образовательного потенциала населения. Всемирный Экономический Форум (ВЭФ) при оценке конкурентоспособности стран использует существенно более широкий перечень показателей, которые характеризуют с одной стороны высшее образование и обучение и, с другой, эффективность рынка труда.

Среди стран БРИКС Россия имеет достаточно устойчивые позиции по показателям уровня образования, однако, по тем показателям качества образования, которые характеризуют его связь с рынком труда, позиции России существенно слабее, хотя рейтинг опоры на профессиональное управление по сравнению с предыдущим годом улучшился.

В то же время для России образовательный потенциал населения остается важнейшим условием развития, в том числе в сфере развития информационно-коммуникационных технологий (ИКТ), качества государственного управления, развития электронного правительства.

Наиболее авторитетным международным индикатором, характеризующим развитие ИКТ, является Индекс сетевой готовности – *Network Readiness Index*, разрабатываемый ВЭФ. Индекс строится на основе 53 индикаторов, причем компонента условий развития ИКТ включает индикаторы образования. Высокие позиции России по индексу сетевой готовности (27 ранг из 142) определяются как динамичным развитием инфраструктуры и доступности ИКТ, так и характеристиками образования населения.

E-governance Development Index, разрабатываемый ООН, определяется на основе характеристик образования населения стран – уровня грамотности взрослого населения и уровня охвата населения страны образованием. По величине индекса человеческого капитала (0,8850) Россия по данным за 2012г. находится примерно на одном уровне с такими странами как Швейцария, Чешская Республика, Латвия и чуть хуже Израиля, Японии, Германии, Португалии.

Обращает на себя внимание достаточно согласованный подход различных международных организаций к оценке роли и вклада образования в развитие стран, в частности, в развитие бизнес-среды. Во-первых, наиболее крупные и авторитетные международные организации используют согласованные

источники информации при формировании систем индикаторов оценки образовательной составляющей развития. Во-вторых, круг изучаемых стран и подходы к построению самих индексов имеют достаточно много общих черт и, наконец, все организации единодушны в том, что образование является не только важнейшей характеристикой человеческого капитала, но и условием экономического и социального развития стран.

Для развития бизнеса в России жизненно необходимо обеспечивать согласованность качества и структуры образования с потребностями его развития. Эта проблема входит в пятерку факторов, выделяемых ВЭФ для России, в наибольшей степени препятствующих развитию бизнеса. Соответственно, для России сохранение и наращивание потенциала образования, опора бизнеса на профессиональные кадры является той возможностью, при реализации которой страна обеспечит устойчивое развитие и улучшение позиций в мировом сообществе.

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Винятинська Л.В.,

*завідувач відділу методології статистики науки та інновацій,
Буковинський державний фінансово-економічний університет*

Вступаючи у ХХІ століття, Україна здійснила перехід від командно-адміністративної системи до сучасної ринкової економіки. Ринкові перетворення вимагає одночасного утвердження політичної незалежності держави та побудови сучасної національної економіки згідно міжнародних стандартів. Економічна концепція державотворення базується на ідеї глибоких інституційних змін (в першу чергу відносин власності), досягненні грошово-кредитної, фінансової та цінової стабільності, державному регулюванні ринкових відносин, соціальному захисті населення, тощо.

В умовах розвитку сучасного суспільства, його трансформації під впливом світової глобалізації статистичний аналіз платоспроможності промислових підприємств надають можливість правильної, точної та оперативної оцінки реального стану підприємств та зорієнтовують їх на прийняття оптимальних, ефективних управлінських рішень у сфері операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Промислові підприємства, в умовах ринкової економіки, діє на засадах комерційного розрахунку, один з принципів якого є самофінансування. Достатність забезпеченості підприємства власними та залученими фінансовими ресурсами зумовлюють його здатність здійснювати ефективну фінансово-господарську діяльність та дає можливість вчасно розраховуватися із своїми зобов'язаннями, тобто бути платоспроможним, і на даний момент часу, і на майбутні періоди.

Платоспроможність промислових підприємства різних галузей економіки вважається найважливішою умовою фінансово-господарської діяльності в умовах нестабільного ринкового середовища. Оскільки, платоспроможність підприємства характеризується можливостями його здійснювати чергові платежі та грошові зобов'язання за рахунок наявних грошей, тих грошових засобів та активів, які легко мобілізуються.

Статистична оцінка платоспроможності необхідний не тільки для промислового підприємства з метою оцінки та прогнозування фінансово-господарської діяльності, але і для зовнішніх інвесторів, якщо говорити про макрорівень, а також управління грошовими потоками та зміцнення фінансової стабільності певних галузей економіки – на марорівні.

На даний час, статистичний аналіз платоспроможності підприємств посідає важливе місце в системі управління економікою та державою в цілому, оскільки рівень платоспроможності значною мірою обумовлює кредитний рейтинг підприємств певної галузі, його імідж у реальному діловому світі, можливості своєчасного розрахунку з господарськими партнерами, ймовірність його банкрутства в умовах нестабільної ринкової економіки.

В складних умовах жорсткої конкуренції, статистичний аналіз платоспроможності суб'єктів господарювання надають можливість правдивої, точної, оперативної оцінки реального стану промислових підприємств певного виду економічної діяльності, що

у свою чергу, дасть змогу підприємствам зорієнтуватися на прийняття оптимальних, раціональних та ефективних управлінських рішень у сфері звичайної та надзвичайної господарської діяльності.

На основі результатів статистичного аналізу розробляються та обґрунтовуються раціональні управлінські рішення як на мікрорівні, так і на макрорівні. Для ефективного управління платоспроможністю необхідно визначити, які види діяльності, елементи активів чи пасивів сприяли зростанню чи зменшенню грошових коштів, а також якою мірою це вплинуло на фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання. При цьому обов'язково потрібно врахувати особливості тривалості операційного та фінансового циклів промислового підприємства в розрізі окремих видів економічної діяльності, а потім визначити, в якому напрямку необхідно змінити ці чи інші статті фінансової звітності, щоб сума грошового потоку збільшувалася у майбутніх періодах.

В цілому, слід зазначити, що статистичний аналіз платоспроможності промислових підприємств є невід'ємною складовою аналізу господарської діяльності макроекономічних процесів, а також є перспективним напрямком розвитку методологічної бази статистики підприємництва.

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Вірченко В.В.,

*к.е.н, доцент кафедри економічної теорії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

На сучасному етапі розвитку продуктивних сил інтелектуальна діяльність є не лише сферою реалізації людського потенціалу, а й основоположним джерелом соціально-економічного прогресу нації. Об'єкти інтелектуальної власності використовуються у різних сферах господарської діяльності, забезпечують виробництво інноваційної продукції, сприяють розвитку сфери послуг та підвищенню рентабельності підприємницької діяльності. Виникнення, розвиток, ускладнення та урізноманітнення інтелектуальної діяльності відбувалося разом із еволюцією людської цивілізації. В ХХІ ст., коли сфера нематеріального виробництва поступово починає переважати матеріальне виробництво за внеском до ВВП, а частка інтелектуального капіталу у структура активів підприємств невинно зростає, інтелектуальна діяльність отримала значний стимул до розвитку, а разом із нею суттєво розширилася номенклатура об'єктів інтелектуальної власності. Усе це обумовлює необхідність оцінки об'єктів інтелектуальної власності не лише з метою їх обліку, а й в рамках статистичного аналізу розвитку інтелектуального капіталу суспільства.

Об'єкти інтелектуальної власності (далі – ОІВ) характеризуються рядом специфічних ознак. Вони є нематеріальними за своєю природою, хоча зазвичай і зберігаються на матеріальному носії. Витрати на їх створення значно перевищують витрати на тиражування. Переважна частина ОІВ вимагає державної реєстрації для ефективного захисту майнових прав на них. Крім того, ОІВ підлягають вартісній оцінці, хоча точно визначити їх ринкову вартість практично неможливо. ОІВ є складовою інтелектуального капіталу підприємства і забезпечують його конкурентоспроможність. При цьому доволі важко точно оцінити майбутні доходи від використання об'єктів інтелектуальної власності. Розглянуті вище характерні риси об'єктів інтелектуальної власності перетворюють їх на особливий об'єкт

обліку та оцінки. Основними підходами до оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності є витратний, порівняльний та дохідний.

Витратний підхід ґрунтується на визначенні фактичних витрат на створення або придбання об'єкта інтелектуальної власності. Використання витратного підходу пов'язане з можливістю відновлення або заміщення об'єкта оцінки. Серед методів оцінки, що застосовуються в межах даного підходу виділяють: метод фактичних витрат, метод вартості заміщення, метод відновлюваної вартості, метод планових витрат, метод коефіцієнтів.

Порівняльний підхід заснований на визначенні вартості об'єктів інтелектуальної власності шляхом врахування цін аналогічних об'єктів, які присутні на ринку. Застосування підходу можливе за наявності інформації про вартість подібних об'єктів інтелектуальної власності, даних про умови ліцензійних угод щодо об'єктів інтелектуальної власності на внутрішньому та світовому ринках. Серед методів оцінки, що застосовуються в межах даного підходу виділяють: метод порівняльного продажу, метод звільнення від роялті, метод експертних оцінок.

Дохідний підхід ґрунтується на принципах залежності цінності об'єкта інтелектуальної власності від майбутніх доходів, пов'язаних з його використанням. Застосування даного підходу передбачає врахування ставок капіталізації або дисконтування, ризику та терміну використання. Серед методів оцінки, що застосовуються в межах даного підходу виділяють: метод дисконтування доходу, метод комерційної значимості, метод капіталізації доходу, прибутковий метод, метод врахування економічного ефекту.

На жаль, вітчизняне законодавство не визначає єдиної ефективної методики оцінки ОІВ. На нашу думку, необхідно розробити нову методику оцінки ОІВ, що базувалася б на методах витратного і доходного підходів, а також передбачала б розрахунок комплексної оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності із застосуванням вагових коефіцієнтів і результатів, отриманих унаслідок використання різних методик витратного та доходного підходів. Оскільки у значній частині випадків застосувати ринковий підхід для оцінки ОІВ неможливо, зважаючи на їх творчий та оригінальний характер.

Підсумовуючи виклад матеріалу потрібно відзначити, що в Україні на сьогоднішній день постає необхідність формування

передумов для стійкого економічного розвитку і переходу на стадію постіндустріального суспільства. Головним акселератором економічних перетворень та фактором посилення конкурентоспроможності національної економіки є розвиток інтелектуальної діяльності, що є можливим лише за умов належного обліку та оцінки її результатів.

ВЛИЯНИЕ РАМОЧНЫХ УСЛОВИЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА РАННИЮ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ АКТИВНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ

Габелко М.В.,

младший научный сотрудник

НУЛ исследований предпринимательства,

Национальный исследовательский университет

«Высшая школа экономики», Российская федерация

Каждый взрослый трудоспособный индивид может выбрать один из трёх вариантов экономического поведения: сначала экономическую неактивность или активность, затем наёмный труд или предпринимательство. «Выбор экономического поведения предпринимателя в определённое время и в определённом месте, зависит, прежде всего, от правил игры, то есть от структуры выплат в экономике». «Варьирование правил игры ... создаёт существенные различия между экономическими системами».

Роль предпринимательства в разрушении институциональных ловушек становится очевидной в соответствии с концепцией Й. Шумпетера, определявшего процесс экономического развития как переход экономики «от заданного на каждый данный момент времени центра тяготения к другому» путём «осуществления новых комбинаций».

Таким образом, «правила игры», то есть рамочные условия предпринимательской деятельности, включая государственные институты поддержки предпринимательства, определяют

позитивность или негативность оценки условий предпринимательского старта индивидами и могут становиться стимулами или барьерами для ранней предпринимательской активности населения.

На основе данных GEM можно количественно измерить оптимистичность оценки индивидами рамочных условий предпринимательской деятельности в стране как долю населения, положительно ответившего на вопрос, будут ли экономические и социально-политические условия в регионе его проживания способствовать началу бизнеса в течение ближайших 6 месяцев. Поэтому, для проверки сформулированной гипотезы, нами был проведён анализ распределения стран – участниц проекта по степени оптимистичности оценок населением РУПД в регионе проживания. Результаты анализа показали, что совокупность стран GEM характеризуется умеренно выраженной неоднородностью по значению этого индикатора РУПД (коэффициент вариации составляет 44,6%), причём степень неоднородности в 2011 году не отличается от соответствующего распределения по ТЕА.

Была получена 6-кластерная структура, с двумя выделяющимися наблюдениями: аномально низкая доля оптимистов была зафиксирована в 2011 году в Японии и аномально высокая – в Нигерии. Доминируют в совокупности страны, где доля оптимистов среди населения зафиксирована на среднем или ниже среднего уровня (37 из 55 стран – участниц проекта), причём почти половина стран (47%) характеризуется средней для совокупности долей оптимистов.

Доля оптимистов среди населения варьирует от 6% населения в Японии до 85% в Нигерии – стране с наивысшим значением ТЕА. Доля оптимистично настроенных индивидов в России составляет около 27% (16 место среди 55 стран GEM). Низкий уровень оптимистичности населения в отношении РУПД наблюдается в Японии, Корее, а также в глубоко поражённой последствиями финансового кризиса Греции. Наиболее высокий уровень оптимистичности наблюдается в странах африканского и латиноамериканского региона (что соответствует распределению стран по уровню ТЕА), а также в странах северной Европы (Финляндии, Швеции, Норвегии), где уровень ТЕА, как было показано выше, существенно ниже среднего значения.

В целом по совокупности стран – участниц проекта, на основе коэффициента ранговой корреляции Спирмена, была

подтверждена умеренной тесноты статистически значимая взаимосвязь между оптимистичностью оценки населением условий предпринимательского старта в регионе проживания и уровнем ранней предпринимательской активности населения, измеренной на основе индикатора ТЕА. Более оптимистично население страны в отношении РУПД, тем выше ранняя предпринимательская активность населения (при прочих равных условиях). Рост доли оптимистов на 1% способствует увеличению ТЕА в среднем на 0,3%. Если доля оптимистов среди населения статистически значимо стремится к нулю, то доля предпринимателей среди населения составит в среднем около 1% населения.

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА РАНОВЕСНОГО УРОВНЯ ОБМЕННОГО КУРСА НАЦИОНАЛЬНОЙ ВАЛЮТЫ АЗЕРБАЙДЖАНА

Гаджиев А.Г.,

*к.э.н., зав. отделом Института экономики
Академии Наук Азербайджанской Республики,
Азербайджанская Республика*

В научной литературе и в практических исследованиях равновесный обменный курс изучается с разных позиций и, как правило, это подходы, основанные на анализе:

- а) паритета покупательной способности валют (ППС);
- б) соответствующих рядов статистических данных;
- в) внешней устойчивости валюты.

Как известно, в соответствии с теорией ППС - цены на идентичные товары должны быть идентичными, если они выражены в одной и той же валюте. На практике, применение подхода ППС к торгуемому сектору экономики имеет свои ограничения и он совершенно неприменим к не торгуемому сектору.

Эффект Баласса-Самуэльсона показывает, что цены на не торгуемые товары, как правило, выше в тех странах, в которых уровень производительности труда является более высоким (в таких странах, как правило, более высокая заработная плата и, следовательно, более высокие цены на не торгуемые товары). По мере роста производительности труда (которая оценивается по уровню произведенного ВВП на душу населения) сближаются уровни цен на не торгуемые товары. Эта тенденция по сближению уровня цен на не торгуемые товары обусловливается, либо ускорением инфляции, либо укреплением номинального курса, т.е. в обоих случаях, укреплением реального обменного курса. Таким образом, по мере роста производительности общественного труда номинальный обменный курс приближается к ППС вследствие укрепления реального обменного курса.

В соответствии с подходом анализа соответствующих статистических рядов, оценивается статистически долгосрочная взаимосвязь между реальным эффективным обменным курсом и определяющими его факторами. В качестве таких основных факторов определены: а) относительная производительность; б) дефицит/профицит государственного бюджета; в) сальдо счета текущих операций платежного баланса; г) условия торговли (соотношение дефлятора экспорта и дефлятора импорта); д) уровень открытости экономики (по соотношению абсолютной стоимости экспорта товаров и услуг и импорта товаров и услуг, в процентах, от ВВП).

В рамках подхода оценки внешней устойчивости рассматриваются взаимосвязи между главными факторами, обуславливающие валютные поступления в страну, рост не нефтяного сектора экономики и динамики реального эффективного курса, а именно: а) приведенная стоимость нефтегазового богатства; б) не нефтяное сальдо счета текущих операций; в) реальный эффективный обменный курс.

В докладе обсуждаются результаты оценки уровня равновесного обменного курса национальной валюты на протяжении последних 15 лет. Проведенные исследования оценки равновесного обменного курса маната (национальной валютной единицы), на основе всех этих подходов, указывают на то, что курс маната, имел сильные отклонения от равновесного уровня и в разные периоды эти отклонения были, либо в сторону завышения, либо в сторону занижения.

СУЧАСНИЙ СТАН ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Гапоненко С.О.,

*старший викладач кафедри
економіки та управління національним господарством,*

Єлісєєва Г.Ю.,

*аспірант кафедри статистики,
обліку та економічної інформатики
Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара*

Перехід національної економіки України від екстенсивного до інтенсивного шляху розвитку може забезпечити лише постійне та наполегливе впровадження інновацій на кожному підприємстві, як приватної так і державної форми власності.

Проблеми удосконалення механізму державного регулювання інноваційного забезпечення сталого економічного розвитку, визначення і ресурсного забезпечення пріоритетів інноваційної та науково-технічної діяльності, створення системи надання інноваційним підприємствам необхідної підтримки залишаються недостатньо розробленими і фактично не вирішеними. Питанням ефективного інноваційного розвитку останніми роками присвячується багато наукових праць та досліджень. Однак, рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання України залишається низьким, а заходи, що вживаються державою заради стимулювання інноваційної діяльності, нажаль мало неефективними.

Обстеження інновацій за європейською методологією CIS було запроваджено з метою моніторингу інноваційної діяльності в Європі, а також для кращого розуміння інноваційних процесів і аналізу впливу інновацій на економіку, включаючи конкурентоспроможність, зайнятість, економічне зростання та структуру торгівлі. У 2011р. в Україні вдруге проводилося

обстеження інноваційної діяльності за період 2008–2010рр. відповідно до програми CIS. За даними цього обстеження протягом 2008–2010рр. частка інноваційно активних підприємств порівняно з попереднім періодом зросла на 3,0 в.п., однак це зростання відбулось, в основному, за рахунок збільшення частки підприємств, які займалися організаційними та маркетинговими інноваціями. У 2011р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися 1679 підприємств, або 16,2% загальної кількості обстежених промислових (у 2010р. – 1462 підприємства, або 13,8%). Із загальної кількості обстежених підприємств 4,5% займалися лише технологічними інноваціями, 11,2% – лише організаційними та маркетинговими інноваціями (нетехнологічними інноваціями), 5,3% – технологічними й нетехнологічними інноваціями. Разом з тим частка підприємств із технологічними інноваціями зменшилася на 1,8 в.п.

Згідно з даними обстеження 2008–2010рр. рівень інноваційної активності підприємств усіх видів економічної діяльності, зокрема, впровадження технологічних інновацій, помітно зріс: частка інноваційних підприємств у сфері інформатизації зросла з 21,7% до 31,8%, у фінансовій діяльності – з 19,7% до 25,6%, інших послугах – з 16,0% до 19,9%.

Один з основних напрямів інноваційної діяльності підприємств України полягав насамперед у придбанні машин, обладнання та програмного забезпечення для виробництва нових або значно поліпшених продуктів і послуг, про що повідомили майже три чверті підприємств із технологічними інноваціями. Досить вагома частка підприємств проводила навчання та підготовку персоналу для розроблення і/або впровадження ними нових або значно вдосконалених продуктів і процесів, здійснювала ринкове запровадження інноваційних продуктів та послуг, уключаючи ринкове дослідження і проведення рекламної кампанії, здійснювала процедури та технічну підготовку до запровадження нових або значно вдосконалених продуктів і процесів, які ще не були ніде представлені, виконувала науково-дослідні роботи.

Основним спонукальним мотивом для впровадження інновацій на українських підприємствах залишається конкуренція на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Як переконає зарубіжний досвід, побудова інноваційного суспільства можлива лише в умовах активної державної підтримки, створення довгострокових мотивацій науково-технічної творчості,

стимулювання розвитку фундаментальної та корпоративної (прикладної) науки. Відповідний позитивний досвід мають навіть країни, які в недалекому минулому пережили глибоку структурну кризу та були аутсайдерами за рівнем розробок і впровадження прогресивних технологій.

Разом з тим світовий досвід підтверджує, що інноваційна сфера, в особливості в країні з індустріальною економікою, не здатна "одужати" з використанням саморегулюючих механізмів. Необхідне впровадження відповідних адекватних державних програм, спрямованих на поліпшення інноваційного клімату та підвищення ефективності інноваційної діяльності.

Передові компанії країн з високим розвитком економіки в прагненні до лідерства сформували концепцію створення виробничих систем нового покоління, що працюють у режимі так званого інноваційного конвеєра, який являє собою процес прискореної реалізації різного роду прогресивних нововведень. У той же час необхідно розуміти, що подальші перспективи розвитку високих технологій в Україні пов'язані з успішним виконанням положень нових прийнятих актів законодавства про науково-технічну та інноваційну діяльність в частині забезпечення їх реалізації необхідними матеріально-технічними, кадровими та фінансовими ресурсами, а також з удосконаленням методів формування науково-технічних програм.

МЕТОДИ ОПЕРАТИВНОГО АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Герасименко В.С.,

*здобувач кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Аналіз підприємницької діяльності поділяється на стратегічний та оперативний. Результати стратегічного аналізу використовують для розроблення планів розвитку підприємства,

мають всебічно характеризувати фінансово-господарську діяльність, а тому отримання вказаних результатів вимагає багато часу для збирання і оброблення даних. Забезпечити виконання планів має оперативний аналіз. В разі виявлення, за його результатами, негативних відхилень виникає потреба в терміновому виправленні ситуації.

Одним з таких засобів, який все частіше застосовується до вирішення завдань управління є контролінг. Виходячи з того, що ефективна діяльність підприємства обумовлюється, в першу чергу, її організацією в такий спосіб, щоб доходи за певний період перевищували витрати, функціонування контролінгу скероване на спостереження, аналіз та прийняття управлінських рішень щодо утримування витрат на раціональному, обґрунтованому рівні. Базою виконання такої функції контролінгом, є показники витрат, що містяться у відповідних складових бюджетів, і саме в процесі бюджетування здійснюється аналіз доходності та коштів підприємства з деталізацією по структурних підрозділах та операціях.

З метою визначення причин і осіб, що обумовили відхилення фактичних та планових рівнів показників, контролінг передбачає виконання порівняльного аналізу. Як відомо, порівняння можуть бути здійснені в різних формах, що обумовлюється завданнями аналізу щодо баз або напрямків порівняння економічних показників. Але при цьому, зазвичай, буде спостерігатися відмінність (відхилення, варіація) фактично досягнутих рівнів показників з визначеними наперед плановими їх рівнями. На цю особливість - відмінність між досягнутими та бажаними параметрами характеристик виробництва - на початку ХХ ст. звернув увагу В.Шугарт. В процесі аналізу вказаного явища він дійшов висновку про неможливість уникнення варіації при здійсненні подібних порівнянь в зв'язку з тим, що відхилення між рівнями обумовлені двома групами причин, а тому загальна варіація розкладається на дві складові:

$$\begin{array}{lcl} \text{Загальна варіація,} & = & \text{Основна} + \text{Варіація, якої} \\ \text{що спостерігається} & & \text{варіація} \quad \text{можна позбутися} \end{array}$$

За Шугартом “основна варіація” є невід’ємною властивістю системи, т.з. “шумом”, якої не можна позбутися чи навіть просто зменшити внаслідок наявності стохастичних залежностей,

притаманних статистичним сукупностям. Нестабільність фінансово-господарських процесів визначає якраз друга складова загальної варіації, наявність якої і вимагає втручання з метою усунення її негативного впливу на результати діяльності. Основне завдання, яке дозволяє вирішити аналіз відхилень за концепцією Шугарта, це обґрунтоване визначення того слід чи не слід втрутитися в діяльність підприємства для забезпечення досягнення основної мети управління. Це дозволяє зробити метод перевірки гіпотез застосований для оцінювання суттєвості чи не суттєвості відхилень.

Поглибленням результатів використання спеціальних методів оцінювання варіацій, які надають тільки його кількісну характеристику без виокремлення та визначення впливу окремих причин на появу і розвиток варіації є традиційні методи аналізу. Зокрема, чинниковий аналіз є поглибленим етапом дослідження економічних показників, результати якого дозволяють кількісно оцінити вплив окремих чинників за відхиленнями, виявленими в процесі порівняльного аналізу.

Узагальненням аналітичних розрахунків для забезпечення управління підприємством, з погляду розроблення кінцевих управлінських рішень, є побудова управлінських статистичних моделей. Після розрахунку параметрів моделі з'являється можливість не тільки кількісно оцінити, якою мірою чинники впливають на результат, але й визначити рівні чинників за дотримання яких буде досягнутий бажаний результат і звернути увагу на забезпечення необхідного рівня того з чинників, для якого вплив є найбільшим. Вплив інших чинників в такому разі вважається за системний “шум”, а сам підхід в практиці управління має назву пропорційно-інтегрально-похідного контролю (ППП).

Викладене є узагальненням окремих положень дослідження, присвяченого побудові та забезпеченню функціонування статистичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю яке має за основну мету формування інформаційної бази для оцінювання поточного стану та розроблення заходів по виправленню ситуації окремими виконавцями, чия неефективна діяльність сприяла негативним відхиленням фактичних рівнів фінансових показників діяльності від планових.

ВАРІАЦІЯ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЧИННИК РОЗВИТКУ

Герасименко С.С.,

*д.е.н., завідувач кафедри обліку, аудиту та статистики,
ВНЗ "Національна академія управління",*

Чуприна О.А.,

*к.е.н., доцент кафедри статистики, обліку та аудиту,
Харківський національний університет ім. В.Н Каразіна*

*«Флуктуації суть невід'ємна властивість
усіх квантових систем»*

(І. Пригожин, лауреат Нобелівської премії з фізики)

Цитата винесена в епіграф запозичена у І.Пригожина з тієї причини, що його висновки щодо ролі флуктуацій в розвитку Всесвіту можуть бути безпосередньо залучені для характеристики подій, що відбуваються в соціально-економічних системах. Можливість такого підходу обумовлена подібністю ролі та поведінки елементів природних та суспільних систем. Така подібність визначає майже повню збіжність методів, прийомів та понять, що використовуються в їх дослідженні. Зокрема, однією з основних характеристик рядів розподілу, за інформацією про які роблять висновки про закономірності стану і розвитку соціально-економічних явищ та процесів, є показники варіації, що оцінюють змінність значення ознаки одиниць певної сукупності. Флуктуація є синонімом варіації і оцінює коливання, періодичну зміну, відхилення від середнього значення величин, що характеризують систему з великою кількістю елементів, однозначно передбачити поведінку яких неможливо. Не потребує доведення, що будь-яка спільнота людей складається саме з таких елементів.

Продовжуючи ототожнювати висновки, зроблені І.Пригожиным щодо природних систем, до суспільства, легко зауважити подібність поведінки та результатів дій цих – на перший погляд – зовсім не схожих між собою сукупностей. В стосунку до питань дослідження розвитку суспільства найбільш важливим висновком, що – на наш погляд – має становити її теоретичну

засаду, є висновок про те, що «зростання флуктуацій супроводжується біфуркаціями – якісними змінами або перебудовою елементів системи одночасно із змінами параметрів системи від яких вони залежать». Як наслідок, деякі елементи і пов'язані з ними параметри системи отримують позитивні зміни, в той час як інші елементи втратять свій вплив або зовсім зникнуть. Тобто, як пише той самий І.Пригожин в книзі «Порядок з хаосу»: завдяки флуктуаціям ми поступово будемо розвиватися, хоча цей розвиток постійно буде супроводжувати нестабільність.

Таким чином, розвиток суспільства, з одного боку, залишився залежним від природних флуктуацій – малих обледенінь, посух і пов'язаних з цим неврожаїв, а з іншого – як квантова система – вмістило в себе передумови періодичних флуктуацій параметрів внаслідок непередбачуваності поведінки окремих членів суспільства, кожний з яких має в житті свою власну мету і йде до цієї мети своїм власним шляхом.

Найбільш відомі та поширені природні флуктуації, що мають негативні наслідки для України, обумовлені географічним розташуванням її території та пов'язаною з цим систематичною варіацією погодних умов. Вже в XIX ст. було визнано, що для загальної сільськогосподарської характеристики клімату України недостатньо загально кліматичних понять, а потрібно брати до уваги тенденції та циклічність його змін. Так, від другої половини XIX століття тенденція трансформації континентального клімату, що встановився в Україні раніше, змінилася – він ставав все теплішим і більш вологим. Однак з 1919 року вона змінилася на протилежну і, по зростаючій, континентальна складова клімату посилювалася до 1934 року. Ця, остання, складова кліматично-погодного циклу сповідувала довгу череду неврожайних і голодних років в Україні.

Як відомо, закономірності поведінки ринкової економіки детально досліджувалися багатьма видатними вченими-економістами XX століття. Отримані ними результати були відзначені багатьма нагородами, серед яких були і Нобелівські премії з економіки. Одним з таких вчених був Й.Шумпетер вислів якого увібрав в себе сутність того, чим є ринкова економіка «Еволюція є по своїй суті процес, що рухається за циклами...Реальним є тільки цикл сам по собі...Тенденції до коливань не є патологічним явищем. Вона є невід'ємною властивістю системи приватного підприємництва ринкової

економіки». Ця теза була підтримана і доведена такими відомими вченими як Кондрат'єв, Кузнец, Китчин, Жюгляр які обґрунтували притаманність ринковій економіці циклічних змін. А ці зміни, як писав ще в 1939 році все той самий Й.Шумпетер, «генеруються інноваціями». Вони – інновації – рухають економіку вгору за рахунок коштів, збережених у попередній фазі, коли в зв'язку із уповільненням економічної діяльності витрати як виробників, так і споживачів (за рахунок зниження цін внаслідок перевиробництва) скорочуються. Але, коли інновації стають здобутком більшості підприємств, економічні переваги, пов'язані з впровадженням інновацій, зменшуються, рух економіки спочатку гальмується, а потім змінюються на зворотній в очікуванні нових інновацій.

Наведене доводить, що оцінювання та прогнозування розвитку вимагає моделювання та врахування великої кількості варіацій притаманних як природним, так і суспільним процесам.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ГІПОТЕТИЧНИХ ВТРАТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 1897–2012 РР.

*Гладун О.М.,
д.е.н, заступник директора з наукової роботи,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України*

Низка соціальних потрясінь, які випали на долю України у минулому сторіччі (три революції, дві світові, громадянська війни, три голодомори, форсована індустріалізація і примусова колективізація, масовий терор 1930–40-х років, аварія на ЧАЕС, затяжна системна криза в роки незалежності), спричинили демографічні кризи величезної руйнівної сили.

Соціальні катаклізми минулого сторіччя спричинили значні людські втрати і суттєво підірвали демографічний потенціал нашої країни. Зокрема, вони позбавили її демографічного виграшу, який вона могла б отримати в процесі демографічного переходу і пов'язаного з ним демографічного вибуху, що розпочався в Україні наприкінці XIX сторіччя. Однак він не відбувся, бо був зведений нанівець масштабними демографічними втратами.

Протягом тривалого часу як в Україні, так і поза її межами існує підвищений інтерес до кількісного виміру демографічних втрат нашої країни в роки соціальних катаклізмів радянської доби. В цьому контексті нами досліджується лише один з аспектів, а саме: визначення кумулятивних гіпотетичних втрат людності України внаслідок соціальних потрясінь за період 1897–2012 рр.

Передумовою таких досліджень є наявність надійної джерельної бази. Обчислення гіпотетичних втрат базуються на інформації відновлених О.П. Рудницьким (Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України) суцільних історичних рядів демографічної динаміки України в сучасних межах за період 1850–2012 рр.

В методологічному плані проблема обчислення втрат внаслідок соціальних потрясінь та природних катаклізмів в демографічній науці є достатньо розробленою, однак у кожному конкретному випадку методологія розрахунків потребує певної

модифікації відповідно до поставленої мети та специфіки джерельної бази.

Найбільш поширеним методом розрахунку людських втрат є метод ретроспективного прогнозу, суть якого полягає у відстежуванні руху окремих когорт згідно заданими (прогнозними) параметрами народжуваності та смертності. Відповідно були розроблені прогнозні сценарії очікувальних змін народжуваності та смертності населення України для всього досліджуваного періоду за умови безкризового (еволюційного) демографічного розвитку нашої держави. При цьому міграційний чинник в розрахунках не враховувався.

Відправним опорним пунктом розрахунків була скорегована статеві-вікова структура населення України в сучасних межах на початок 1897 р. Рух окремих когорт населення від 1897 до 2013 року здійснювався за допомогою метода пересування вікових груп. У результаті цих розрахунків було отримано гіпотетичну чисельність та статеві-вікову структуру населення України на початок 2013 року за умови відсутності екстраординарних подій, які реально мали місце в досліджуваному періоді. Різниця між гіпотетичною та розрахунковою на початок 2013 р. чисельністю і представляє сукупні і повікові демографічні (прямі та непрямі) втрати.

Отримані результати дають змогу по новому усвідомити сучасну демографічну ситуацію, вплив катастроф на сьогодення та нерозривність перебігу історичних подій, які продовжують впливати на сьогодення.

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЗА РЕЙТИНГАМИ ВНЗ

Гончар І.А.,

*к.е.н., доцент кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Освіта є найважливішим фактором розвитку людини, як особистості, а освітній простір закладає підвалини громадянського суспільства, визначаючи його соціально-культурні риси. І однією з найважливіших освітніх ланок є вища освіта, яка створює високоосвічених спеціалістів для усіх сфер суспільного життя.

На теперішній час в Україні існує декілька сот вищих навчальних закладів найвищого рівня акредитації, головна мета яких забезпечити країну фахівцями для усіх сфер життєдіяльності. Проте якість підготовки фахівців не пов'язана з кількістю навчальних закладів, що існують в країні, а залежить від рівня наукового розвитку самого вищого навчального закладу та його культурних цінностей.

Не дивлячись на велику кількість університетів випускники університетів не здобувають високої оцінки підготовки від роботодавців, хоча за результатами навчання вони мають високі бали і позитивні відгуки від самих університетів. За таких протилежних оцінок постає питання про якість підготовки фахівців навчальними закладами: сучасність знань, обсяг набутих вмінь та навичок, вміння самостійно працювати, без допомоги викладача, а також адекватність дипломних оцінок студентів їх реальним знанням. Без чіткого окреслення причин, що призвели до існуючої ситуації, неможливо запропонувати адекватні заходи для поліпшення існуючої ситуації.

Серед методів оцінювання ефективності вищої освіти одним з найбільш розповсюджених засобів є рейтинги університетів. В Україні складається доволі велика кількість рейтингів ВНЗ, серед яких є о офіційні (рейтинги Міністерства освіти і науки, молоді та спорту), а також велика множина комерційних рейтингів. Аналізуючи офіційні рейтинги МОН, молоді та спорту можна зробити однозначний висновок, що він дозволяє оцінити ВНЗ виключно зі сторони майнового забезпечення та кількісного складу професорсько-викладатського штату. Офіційний рейтинг не

оцінює ані своєчасність набутих студентами знань, ані якість їх підготовки в межах університету.

Для будь-якого роботодавця основним критерієм при відборі нового робітника є обсяг набутих ним вмінь та навичок, а не кількість викладачів які готували студента і кількість книжок в їх бібліотеках. Допомогти роботодавцям визначитись які ВНЗ готують якісніше студентів мали б рейтинги університетів. Проте їх велика кількість, а часто і різні результати оцінки ВНЗ, лише внесли плутанину.

Серед відомих світових рейтингів, яким активно користуються ВУЗи при здійсненні агітаційних закладів, наприклад, QS World University Ranking є кілька вітчизняних університетів. Проте рейтинг оцінює лише 400 найкращих університетів Світу, а решта подаються по групах в алфавітному порідку. Жоден Вітчизняний ВУЗ не зміг потрапити в список найкращих.

Головною метою роботи є надання характеристики та оцінки існуючим рейтинговим системам в Україні та визначення рівня розвитку української освіти в сучасному світі. Для цього здійснена класифікація вітчизняних рейтингів, надана їх описова характеристика та оцінені узгодженості в рейтингових оцінках, окрема увага приділена стабільності рейтингових оцінок. Загалом це дозволить визначити оптимальний обсяг статистичних показників, потрібних для оцінки діяльності ВНЗ та сформулювати перелік заходів, потрібних для підвищення якості освіти в Україні.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ СТАТИСТИЧЕСКИХ ЗАКОНОМЕРНОСТЕЙ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ С УЧЕТОМ РЕГИОНАЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ

Гордеева Е.С.,

*ст. преподаватель кафедры экономической теории,
Национальный исследовательский университет
"Высшая школа экономики", Пермский филиал,
Российская Федерация*

Динамика качества жизни населения является одной из важнейших характеристик социально-экономического развития региона. Для целей изучения изменения качества жизни используются методы статического анализа, которые позволяют выявить закономерности развития социально-экономических явлений и процессов, взаимосвязей между ними, основные факторы влияния. Так показатели качества жизни лежат в основе наиболее интенсивно разрабатываемых подходов к изучению закономерностей развития региона.

Качество жизни – одновременно и цель, и результат деятельности, осуществляемой человеческим обществом, и необходимо найти оптимальное соотношение количественных и качественных показателей для характеристики динамики данного явления. Проблема оценки качества жизни включает в себя условия, результаты и характер труда, уровень благосостояния семьи, институциональные и социальные аспекты существования людей. В структуру данной проблемы можно включить существенные отличия среди муниципальных образований внутри региона.

Муниципальные образования, входящие в состав Пермского края, существенно отличаются друг от друга по количеству промышленных и сельскохозяйственных предприятий, наличию учреждений образования и здравоохранения, по экономическим и социальным возможностям, природным ресурсам, что в свою очередь существенно влияет на рассматриваемую категорию.

Для оценки изменения качества жизни населения и основных закономерностей, используется сложная система показателей. Данная система учитывает множество аспектов, в том числе социально-демографических процессов жизнедеятельности человека – это и показатели рождаемости, смертности, уровень

жизни, состояние социальной сферы, занятость и так далее. Из основных параметров качества жизни особое место занимает показатель благосостояния населения. Материальный аспект благосостояния характеризуют показатели доходов, текущего потребления и сбережений, фактическое потребление домашних хозяйств, индекс потребительских цен, уровни безработицы и бедности, показатели дифференциации доходов. С помощью системы данных показателей можно оценить основные тенденции и закономерности изменения качества жизни населения в динамике.

Например, оценивая данные по распределению денежных доходов населения Пермского края отметим, что, удельный вес каждой процентной группы в 2011 году, не имеет значительных отличий от такого же показателя предыдущих временных периодов. Наибольший удельный вес занимают доходы населения 5 группы (с наибольшими доходами) - 48,1 %, т.е. 20% населения с наибольшими доходами имеют около половины всех доходов (в целом по России основная доля доходов приходится также на пятую группу (47,4 %)). Данная закономерность сохраняется с 2006 года.

Для характеристики дифференциации доходов рассмотрим коэффициент фондов. В Пермском крае доходы 10% населения с самыми высокими доходами в 17 раз превышают доходы 10% населения с самыми низкими доходами. В целом по РФ коэффициент фондов составляет 16,1, причем, наблюдается постоянная тенденция превышения значений регионального показателя над общероссийским.

Оценивая тенденции качества жизни населения необходимо провести сравнительный анализ территорий в динамике, оценить влияние факторов на уровень и качество жизни в муниципальных образованиях Пермского края, используя количественные данные.

Достижение высокого качества жизни является одной из главных целей экономического развития регионов. Всесторонний и качественный анализ статистических показателей позволяет оценить параметры качества жизни, основные статистические закономерности уровня жизни в регионе, а значит и социально-экономическое положение региона, с учетом всего многообразия условий и факторов, его определяющих.

СОЦИАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ, ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА РЕАЛІЇ

*Горна М.О.,
аспірантка,
ДВНЗ “Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана”*

Соціально-економічний розвиток України визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. За останні десятиліття дедалі більший вплив на розвиток національної економіки справляє процес інтеграції України у світові ринки. Але під час глобалізації економіки соціальні проблеми залишаються головним чином національними.

Соціально – демографічні процеси в Україні, викликають розуміння того, що соціальний захист має бути невід'ємним елементом перебудови економіки. В іншому випадку наростає загроза переростання соціальної нестабільності на політичну кризу.

Основною метою системи соціального страхування є підвищення якості та рівня життя громадянам, які протягом своєї трудової діяльності сплачували страхові внески, не приховуючи своїх доходів.

В Україні, як державі, що вважає своїм пріоритетом формування соціально орієнтованої ринкової економіки необхідно створення стійкої фінансової системи для економічного захисту людини у разі настання безробіття, тимчасової непрацездатності, вагітності та пологів, народження дитини, нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, старості та інших випадків, передбачених законодавством, за рахунок страхових внесків роботодавців та застрахованих осіб.

Соціальне страхування має безпосереднє відношення буквально до кожної людини, є масовим суспільним явищем. А тому статистичне дослідження функціонування загальнообов'язкового державного страхування дозволяє виявляти взаємозв'язки між явищами, визначати закономірності їх розвитку та здійснювати прогнози оцінки.

Сьогодення характеризується такими закономірностями у соціально-демографічному середовищі, як зменшення чисельності населення України, підвищенні середнього віку української матері при народженні дитини, подовження тривалості життя, скорочення чисельності зайнятого населення у легальному секторі, зростання

заборгованості із заробітної плати тощо.

Також, статистика свідчить про певні закономірності структурних зрушень: збільшення частки тіньового бізнесу, зменшення частки працездатного населення та збільшення частки людей пенсійного віку в Україні, старіння населення європейських країн тощо.

Більшість цих закономірностей вказують на несприятливість соціально-демографічного стану нашої країни і потребують концентрації зусиль та ресурсів для досягнення прогресивних якісних зрушень.

Визначення закономірностей розподілу працездатного населення за віком, підприємств - за класом професійного ризику або за видами економічної діяльності, витрат фондів соціального страхування - за видами страхових виплат, застрахованих осіб - за розміром заробітку уможливило міжрегіональні й міждержавні порівняння, удосконалює моніторинг діяльності системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. А вивчення таких закономірностей як залежність надходжень до фондів соціального страхування від фонду оплати праці, залежність рівня старіння населення від статті, розміру страхових виплат від заробітку, закономірності послідовності настання страхових випадків упродовж трудового життя доповнить та покращить якість державного статистичного обстеження.

На діяльність фондів соціального страхування України істотно впливає економічне зростання та політична стабільність країни, а також державна політика у цій сфері. Це спонукає до глибокого статистичного дослідження функціонування системи обов'язкового страхування України в тісному зв'язку з іншими соціально-економічними явищами.

СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МИРОВЫХ ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ ЦЕН

Горячев Ю.В.,

*к.э.н, доцент кафедры статистики,
Российский государственный социальный университет,
Российская федерация*

В результате присоединения России к ВТО в наиболее уязвимом положении оказался аграрный сектор. Невысокая конкурентоспособность сельского хозяйства обусловлена не только относительно неблагоприятными природно-климатическими условиями производства. Сказываются и недостаточно эффективная модель российской экономики в целом, слабые меры защиты внутреннего продовольственного рынка.

В данном контексте весьма большое значение приобретают произошедшие за последние несколько лет кардинальные изменения в динамике мировых продовольственных цен. К наиболее существенным особенностям этих изменений можно отнести следующие.

1. Длительный период относительной стабильности цен сменился в 2007 году тенденцией к их быстрому росту.
2. Эта тенденция дважды прерывалась (в 2008 и 2011 годах) достаточно резким падением.
3. Существенно увеличилась волатильность цен, что отчётливо диагностируется при переходе от годовых данных к месячным. При этом колебания, как правило, не имеют выраженного сезонного характера.

Особенности исследуемых временных рядов существенно снижают эффективность применения традиционных методов статистического анализа. Последние не способны ни выявить внутренние закономерности динамики исследуемого процесса, ни оценить влияние факторов, от которых зависит уровень цен, тем более дать приемлемый их прогноз.

В этих условиях представляется целесообразным построение моделей ценовой динамики, некоторые из которых будут рассмотрены в докладе. При этом возникает целый ряд проблем статистического характера, связанных преимущественно с

недостаточностью и неполнотой информационного обеспечения. Остановимся на некоторых из них.

Наблюдавшийся в последние годы рост цен на продовольствие большинством исследователей связывался с увеличением в развивающихся странах спроса на продовольствие, особенно на продукцию животного происхождения. Однако данные об уровне потребления в этих странах не отличаются ни высоким уровнем достоверности, ни адекватной временной детализацией.

Имевшее место падение цен, очевидно, имеет иную природу и связано главным образом с мировым финансовым кризисом. Для оценки связи уровня мировых продовольственных цен с макроэкономическими индикаторами необходимо, в частности, адекватно учитывать принципиальные различия в методике построения используемых дефляторов.

В докладе будут рассмотрены подходы к решению этих и некоторых других проблем.

Применение статистических моделей мировых продовольственных цен и, главное, получение с их помощью достаточно достоверных прогнозов, на наш взгляд, весьма способствовало бы разработке эффективной стратегии будущего развития сельского хозяйства и продовольственного рынка.

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МАТРИЦІ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ

Дронь В.С.,

*к.ф.-м.н, заступник начальника Головного управління,
Головне управління статистики у Чернівецькій області*

Основними параметрами лінійної моделі міжгалузевого балансу (моделі Леонтьєва “витрати-випуск”) є коефіцієнти матриці прямих виробничих витрат (технологічної матриці). Вони вказують, скільки економічній системі потрібно спожити одиниць

(у вартісній моделі – на яку суму) продукції однієї галузі, щоб виробити одиницю (на одну грошову одиницю) продукції іншої галузі.

За даними державних статистичних спостережень можна побудувати статистичну оцінку матриці прямих виробничих витрат для економіки України або окремої області тільки у вартісних показниках. У цьому випадку матриця перестає бути суто “технологічною”, а стає “технологічно-кон'юнктурною” характеристикою економічного процесу. Проте аналіз значень її елементів може дати багато інформації про ефективність економіки, про взаємозалежність видів економічної діяльності (ВЕД).

Для побудови статистичної оцінки технологічної матриці економічної системи України чи регіону у 2005–11 роках потрібно використати дані річних державних статистичних спостережень: обидва розділи форми №1-споживання "Обстеження споживання продуктів та послуг у виробництві продукції (робіт, послуг) за ____ рік" та окремі показники форми №1-підприємництво (річна) "Звіт про основні показники діяльності підприємства за ____ рік".

До вузьких місць цього процесу слід віднести:

1) заповнення форми №1-споживання у цілому по підприємству (для багатогалузевих суб'єктів господарювання дані є зведеними, приймаються за основним ВЕД і дещо деформують технологічні характеристики цього ВЕД);

2) невелика вибірка респондентів статспостереження окремих регіонів за формою 1-споживання за 2007–11 роки (по Чернівецькій області – від 91 суб'єкта за 2010 та 2011 роки до 104 суб'єктів за 2008 рік). У зв'язку з цим обмеженням статистичну оцінку технологічної матриці для невеликих регіонів України у ці роки можна будувати тільки при суттєвій агрегації ВЕД;

3) показники звіту 1-споживання заповнювалися респондентом за виробленою у звітному році продукцією, а форми 1-підприємництво (після 2003р.) – за реалізованою продукцією. Необхідно здійснити узгодження показників, переводячи показники звіту 1-підприємництво до розрахункового річного валового виробництва продукції (робіт, послуг), враховуючи обсяг внутрішнього споживання своєї власної продукції; обсяг, виконаний підрядником на умовах підяду; обсяг продукції, придбаної для перепродажу та реалізованої без додаткової

обробки; обсяги залишків незавершеного виробництва та готової продукції на початок і кінець року;

4) потрібно проконтролювати інші узгодження між показниками двох форм, зокрема, щодо однакового відображення в них витрат та вартості реалізації продукції інтегрованої діяльності, продукції з давальницької сировини, одноразових операцій і т.п.

Починаючи зі звіту за 2012 рік Держстатом України розділи форми 1-споживання, а також усі необхідні показники колишньої форми 1-підприємництва включені до єдиної форми державного статистичного спостереження 1-підприємство (річна) “Структурне обстеження підприємства за 20__ рік”. Зокрема, у розділі 4 “Розподіл матеріальних витрат і витрат на оплату послуг, використаних у виробництві, за продуктами та послугами” респондент розподіляє витрати за видами спожитих продуктів та послуг відповідно до розділів Статистичної класифікації продукції (СКП-2011), пов'язаної з новою Класифікацією видів економічної діяльності (ДК 009:2010).

До основних переваг повернення до єдиної форми (як це було за 1999–2004 роки) для побудови статистичної оцінки технологічної матриці належать краща якість узгодження показників за рахунок логічних та арифметичних контролів всередині форми та суттєве зростання вибірки (по Чернівецькій області за 2012 рік – 703 респондентів). Разом з цим, виникає необхідність внести окремі зміни у методику розрахунку, зокрема, врахувати наявність нових показників – “запаси товарів та послуг для перепродажу” на початок і на кінець року.

— ◇ —

ФАКТОРЫ И МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМОВ ПОВЫШЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ В ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Дусматов Б. А.,

соискатель,

Ташкентский Государственный Экономический Университет,

Республика Узбекистан

Для развития инновационной деятельности промышленных предприятий важное значение имеют количественные и качественные показатели его научно-технического потенциала.

Как подчеркивал Президент Республики Узбекистан «Модернизация, ускорение технического и технологического обновления нашей экономики и его лидирующих отраслей, расширение его масштабов, диверсификация производства должна иметь центральное место в реализации программы на 2013 год и в ближайшую перспективу».

К ним относят:

- материально-технические, характеризующие уровень развития НИОКР, оснащенность опытно-экспериментальным оборудованием, материалами, приборами, оргтехникой, компьютерами, автоматическими устройствами и проч.;

- кадровые, характеризующие состав, количество, структуру, квалификацию персонала, обслуживающего НИОКР;

- научно-теоретические, характеризующие результаты поисковых и фундаментальных теоретических исследований, лежащих в основе научного задела, имеющего на промышленных предприятия;

- информационные, характеризующие состояние информационных ресурсов, научно-технической информации, текущей научной периодики, научно-технической информации в виде отчетов, регламентов, технических проектов и другой проектно-конструкторской документации;

- организационно-управленческие, включающие необходимые методы организации и управления НИОКР, инновационными проектами, информационными потоками;

- инновационные характеризующие наукѐмкость, новизну и приоритетность проводимых работ, а также интеллектуальный

продукт в виде патентов, лицензий, ноу-хау, рационализаторских предложений, изобретений и т.д.;

- рыночные, оценивающие уровень конкурентоспособности новшеств, наличие спроса, заказов на проведение НИОКР, необходимые маркетинговые мероприятия по продвижению новшеств на рынок и прочие;

- экономические, характеризующие экономическую эффективность новшеств, затраты на проводимые исследования, рыночную стоимость интеллектуальной продукции; показатели, оценивающие стоимость как собственных, так и сторонних патентов, лицензий, ноу-хау и других видов интеллектуальной собственности;

- финансовые, характеризующие инвестиции в НИОКР, нематериальные активы, источники финансирования (возможность выпуска акций и облигаций, привлечения зарубежного и частного инвестора и т.д.).

Рыночные условия развития экономики постоянно выдвигают требования не только количественных, но и качественных преобразований. Эти преобразования можно осуществить, используя самую передовую технику, технологию, непрерывно развивая научно-исследовательскую базу в целях обеспечения высокого качества инноваций.

Принципиальные отличия инновационной деятельности промышленных предприятия от текущего производства заключаются в том, что оценка текущего состояния промышленных предприятия, в том числе и техники и технологии, строится на выявлении условий успеха на основании прошлого опыта и сложившихся тенденций.

Для такого анализа характерно применение ретроспективной корреляции между итогами хозяйственной деятельности и издержками. Характерными подходами являются: комплексный экономический анализ эффективности хозяйственной деятельности, анализ технико-организационного уровня производства, анализ использования производственных ресурсов и анализ взаимосвязи себестоимости, объема продукции и прибыли.

Прогрессивность применяемых технических и технологических решений тесно связана с уровнем производственных возможностей и с так называемым технологическим уровнем производства.

В наибольшей степени технологический уровень производства зависит от технологического метода воздействия на вещество, технологической интенсивности процесса, технологической управляемости процесса, его адаптационно-организационного уровня.

Уровень технологического воздействия характеризуется по виду и степени воздействия, использования технических средств на предмет труда (т.е. по степени механизации, автоматизации, по виду физических, химических, механических или комбинированных воздействий).

Уровень технологической интенсивности процесса характеризуется по степени использования материальных, энергетических и временных параметров технологического процесса.

Уровень технологической управляемости показывает гибкость процесса и возможности изменения его параметров под воздействием требований внешних условий с целью максимальной эффективности.

Уровень технологической организации процесса определяется по степени достижения оптимальных структурных связей в технологическом процессе по принципу непрерывности, кратности, безотходности процесса и т.д.

Уровень адаптации технологического процесса характеризуется максимально реальной возможностью функционирования технологии с соблюдением заданного режима во взаимосвязи с уже существующим производством и окружающей средой.

При внедрении максимально новых технологических решений может возникнуть убыточность производственной деятельности не только в краткосрочном, но и долгосрочном периоде. Этому можно дать объяснение нескольких причин:

- использование новой технологии начато преждевременно, до того как издержки приведены в соответствии с реальным уровнем цен;
- предприятие не имеет достаточного опыта во внедрении и эксплуатации новой технологии;
- НИОКР, лежащие в основе разработки новой технологии, не конкурентоспособны;
- не проведен реальный анализ экономической конъюнктуры, фирменной структуры и сегментации рынка;

- отсутствует потенциальный спрос;
- неверно выбрана стратегия маркетинга;
- не учтено поведение возможных конкурентов;
- не выявлено влияние фирменных факторов (имиджа фирмы, ее товарного знака, ее отраслевой принадлежности и т.д.).

В заключении можно сказать, что одним из приоритетных методов роста конкурентоспособности промышленных предприятий является внедрение инновационных технологий для повышения качества подготовленной продукции и эффективности производственных процессов.

АНАЛИТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ СТАТРЕГИСТРА В КОНТЕКСТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ БИЗНЕС-ДЕМОГРАФИИ: ОПЫТ МЕЖСТРАНОВЫХ СОПОСТАВЛЕНИЙ

Духон А.Б.,

*к.е.н., доцент кафедры социальной статистики и демографии,
Российский государственный социальный университет,
Российская Федерация*

Потребности интенсификации экономического роста и повышения качества предпринимательского потенциала ставят перед статистической системой задачу детального описания процессов воспроизводства рыночного сектора экономики на основе системы показателей, сопоставимых в международном аспекте. Рекомендуемая стандартом ОЭСР система ведения статистики бизнес - демографии обеспечивает получение всей необходимой информации о рождаемости, выживаемости и смертности организаций, однако в полной мере эта система внедрена только во Франции, где обеспечено безупречное по чёткости и методологической сопоставимости ведение статистического регистра. Демография организаций в странах, относительно недавно вступивших в ОЭСР (например, в Польше

или в Эстонии), где пока нет эффективной и качественной регистровой статистики, соответствует международным стандартам лишь на уровне минимальных требований. Комиссия Статистического департамента ОЭСР, работавшая над оценкой статистической системы России, в связи со вступлением РФ в ОЭСР, с 2008 по 2012 год, выявила полное несоответствие методологии и практики российской бизнес – демографии международным стандартам, хотя отдельные показатели в указанной сфере российской статистикой публикуются. Поэтому возникают вопросы о природе и причинах выявленного методологического несоответствия, а также о границах сопоставимости показателей демографии организаций, публикуемых различными странами. Решение указанных вопросов необходимо и с точки зрения выполнения обязательств РФ по предоставлению адекватной, сопоставимой и прозрачной информации о состоянии и развитии рыночной среды зарубежным партнёрам и международным организациям.

Мы провели сравнительный анализ методологии формирования показателей статистики бизнес - демографии, используемых в настоящее время в России, в странах пространства СНГ и в странах ОЭСР. Это позволило выявить имеющиеся статистические ресурсы для формирования интегрированного информационного фонда микроданных о демографических процессах в бизнес – среде. Как показал проведённый нами анализ, в РФ эту задачу можно решить без усиления статистической нагрузки на респондентов, используя данные Статистического регистра. В настоящее время информационные возможности Статрегистра, с точки зрения ведения бизнес - демографии, крайне узки. В процессе работы было выявлено, что проблемы формирования в России системы показателей бизнес - демографии в соответствии со стандартами ОЭСР обусловлены, прежде всего, отсутствием источников экономической информации по вновь зарегистрированным (так называемым нарождающимся) организациям. Кроме того, особенности практики ведения Статрегистра обуславливают возникновение потерь и пропусков в микроданных: каждое последующее событие в жизненном цикле организации «затирает» предыдущее, тем самым уничтожается возможность получить информацию о предшествующих состояниях предприятия. В результате отсутствует возможность построения сопоставимых динамических рядов на основе цензовых

показателей по полному кругу малых и микропредприятий: сплошное наблюдение за их деятельностью осуществляется, в соответствии с Федеральным законом «О развитии малого и среднего предпринимательства в Российской Федерации» от 24 июля 2007 года № 209-ФЗ, один раз в пять лет. Используя аппарат функций максимального правдоподобия, мы построили математическую модель, в значительной степени позволяющую восстановить пропуски и потери в информации, и определить для генеральной совокупности малых и микропредприятий основные демографические события, как их определяют международные стандарты ОЭСР и Евростата (включая характеристики потенциала быстрорастущих предприятий и предприятий - «газелей»).

ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ УКРАЇНИ

Слейко В.І.,

д.е.н., завідувач кафедри економетрії та статистики,

Боднар Р.Д.,

к.ф.-м.н, доцент кафедри економетрії та статистики,

Львівська комерційна академія,

Важливу роль в економіці країни відіграє її зовнішня торгівля. Ми розглянемо зовнішню торгівлю послугами України за 1994-2012 рр. На основі даних Державної служби статистики України бачимо, що протягом досліджуваного періоду експорт послуг з України перевищував імпорт, а починаючи з 2005 року сальдо зовнішньої торгівлі послугами України має чітку тенденцію до зростання.

Нашою метою є дослідити експорт послуг з України та імпорт послуг в Україну за допомогою методів економетричного аналізу. Для цього ми вибрали наступні показники:

- експорт послуг з України всього;
- експорт послуг з України в країни СНД;

- експорт послуг з України в країни Європи;
- імпорт послуг в Україну всього;
- імпорт послуг в Україну з країн СНД;
- імпорт послуг в Україну з країн Європи.

Для кожного показника на основі даних за 1994-2012 рр. побудовані лінійні і параболічні моделі трендів. Ці моделі за допомогою критерію Фішера перевірено на адекватність емпіричним даним, а за допомогою критерію Дарбіна-Уотсона – на наявність явища автокореляції залишків.

Для адекватних моделей ми побудували точковий і інтервальний (з ймовірністю 0,95) прогнози досліджуваних показників на 2013 і 2014 роки.

МІЖНАРОДНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Єлісєєва О.К.,

*д.е.н, завідувач кафедри статистики, обліку
та економічної інформатики,*

Саричев В. І.,

*к.е.н., доцент кафедри міжнародних відносин,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара*

Глобалізація світового економічного простору неминуче створює потужні конкурентні переваги для економік, що базуються на знаннях. Враховуючи це Група Світового Банку (ГСБ) як глобальний координатор з липня 2012 р. відкрила необмежений і безкоштовний доступ до власних інформаційних платформ, утворивши зручну пошукову систему – Репозиторій відкритого доступу до знань. В основу репозиторія ГСБ покладена поблажлива обмежувальна ліцензія Creative Commons щодо дослідницьких та інформаційних продуктів, а також рішення про щорічне інвестування близько 3 млн. дол. США на поєднання

зусиль дослідницьких центрів, наукових інститутів, експертно-аналітичних груп, спеціалістів-практиків і представників громадського суспільства у межах світового інформаційного простору. Так експеримент в галузі підвищення рівня відкритості і співробітництва перетворився на нову світову політику вільного доступу до знань.

Ще одним безперечно важливим наслідком глобалізації є збільшення впливу на виробничу, економічну, соціальну і політичну сфери людського розвитку з боку культурно-духовних процесів у суспільстві. Включення питань науки, культури, освіти, виховання та гуманізації до кола найважливіших теоретичних і практичних проблем людського розвитку відкриває широкі можливості для створення справедливої, безконфліктної і прогресивної архітектури нового світового порядку.

Саме тому культурно-освітній чинник має стати безумовною перевагою України на шляху інтеграції в світову економіку незалежно від обраного вектора з огляду на чималий наявний науково-технічний й культурно-цивілізаційний потенціал.

Помітна продуктивна функція культури відкриває для України широкі можливості для розв'язання практичних проблем людського розвитку. Суспільство зі стародавньої і дієвою культурою здатне до динамічного розвитку.

По-перше, багата культурна спадщина має перспективу перетворитися на головний чинник інвестування в туристичну галузь, що є сьогодні одним з найприбутковіших. По-друге, культурні надбання здатні виконати роль ефективних важелів місцевого регіонального розвитку, відродження національної самобутності територій. По-третє, галузь культури організаційно пристосована для малого, сімейного бізнесу та традиційно позбавлена проблем гендерної нерівності. Саме ці переваги спонукали Систему статистики культури (ССК) ЮНЕСКО зайнятися збором, обробкою та аналізом показників культурного розвитку: чисельності кваліфікованих кадрів (наявний потенціал), масштабів інвестицій у галузь, інтенсивності інформаційно-комунікаційного забезпечення, кількості відвідувань закладів культури і мистецтв тощо.

Про великий потенціал цієї діяльності свідчить, наприклад, об'єднана статистична публікація для країн БРІКС за 2012 р. щодо розвитку міжнародного туризму. Так, Бразилію у 2010 та 2012 рр. відвідало відповідно 5,161 та 5,324 млн. осіб; Росію – 2,133 та

2,012; Індію – 5,167 та 5,282; Китай – 26,127 та 26,682; Південно-Африканську Республіку – 8,073 та 8,437.

Завдяки застосуванню стандартних визначень, більшої доступності економічних даних і наявних міжнародних систем класифікації складових сфери культури ССК ЮНЕСКО отримала можливість співставлення параметрів розвитку культури на міжнародному рівні за допомогою таких систем як:

- Міжнародна стандартна галузева класифікація (МСОК) щодо діяльності, пов'язаної з культурним виробництвом;
- Класифікація основних продуктів (КОП) відносно товарів і послуг в галузі культури;
- Міжнародна стандартна класифікація занять (МСКЗ) щодо зайнятості і забезпечення робочими місцями;
- Гармонізована система опису і кодування товарів (ГС) щодо врегулювання міжнародних потоків товарів культури;
- Міжнародна класифікація діяльності за статистикою використаного часу (МКДСІВ) для визначення інтенсивності участі у культурному житті.

Таким чином, світове співтовариство докладає чималих зусиль для створення сприятливих умов щодо сталого людського розвитку за рахунок вільного доступу до знань з глобальних інформаційних систем. За таких обставин Україна на основі наявного потужного науково-технічного і культурно-цивілізаційного потенціалу здатна швидко подолати розрив у рівні соціально-економічного розвитку з європейськими розвиненими країнами.

Інтелектуальний капітал, високий освітньо-культурний рівень і здоров'я нації в сучасних умовах стають надзвичайно активними та пріоритетними чинниками розвитку світової спільноти. Їх внесок в економічне зростання та розв'язання глобальних проблем людства буде постійно збільшуватися з просуванням по шляху соціально-економічних перетворень, де перевага належатиме самостійному креативному мисленню, творчому потенціалу та соціальній мобільності особистості.

СТАТИСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ З НАСИЧЕННЯМ

Єріна А.М.,

*д.е.н, професор кафедри статистики,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

У практиці статистичного моделювання динамічних процесів застосовують широкий клас функцій. Серед них найбільш поширені поліноми та експоненти, які забезпечують задовільні результати екстраполяції в межах еволюційного етапу розвитку. Між тим, за законом переходу кількісних змін в якісні еволюційні етапи розвитку соціально-економічних, технічних і технологічних процесів чергуються з революційними, що потребує більш високого рівня агрегування розгляду тенденцій. Для багатьох динамічних процесів характерний ефект насичення, коли з плином часу темпи зростання (зниження) уповільнюються, потім стабілізуються і, в решті решт, рівень наближається до певної межі. Для описування таких процесів використовують клас кривих, що мають межу розвитку процесу – горизонтальну асимтоту $K \neq 0$. До цього класу кривих належить модифікована експонента, логістична крива, крива Гомперца.

Модифікована експонента описує процеси, на які діють певні обмежувальні, гальмуючі фактори внутрішнього і зовнішнього середовища, і вплив цих факторів зростає зі збільшенням досягнутого рівня. Такими обмеженнями для динамічного процесу може бути наявність ресурсів чи виробничих потужностей, ємність ринку, поява нових конкурентів, правові обмеження тощо. У разі, коли обмежувальний фактор впливає лише після певного моменту, до якого процес розвивався за експоненційним законом, тенденція такого процесу найкраще апроксимується S-подібною кривою (логістичною, Гомперца) з точкою перегину, в якій прискорене зростання змінюється уповільненням. Точка перегину визначає кульмінаційний момент розвитку. Наприклад, попит на новий товар (послугу) попервах незначний, потім після визнання споживачами він стрімко зростає, але по мірі насичення ринку темпи зростання уповільнюються, згасають. Попит стабілізується на певному рівні.

Аналогічні стадії розвитку мають процеси нововведень та винаходів: зародження інновації, інтенсивний розвиток на висхідній гілці кривої, далі після точки перегину дефлюючий розвиток до стадії згасання. Але уже на етапі переходу від інтенсивного до дефлюючого зростання одного інноваційного циклу зароджується новий, оснований на інших принципах дії. І цей процес зміни інноваційних циклів нескінченний.

S-подібні криві використовують також для визначення ринкових перспектив та позиції у зовнішньому середовищі компаній, які знаходяться на стадії розвитку, – стартапів (від англ. start up). Передусім це стосується стартапів в галузі ІТ-технологій та інтернет-проектів.

Основна ідея використання кривих з насиченням – це об'єднання різних тенденцій прогнозованого процесу в єдину загальну тенденцію, що забезпечує можливість розв'язання найбільш складних завдань прогнозування: передбачення стрибків, визначення основних меж розвитку процесу та характеру наближення до цих меж. При розробці довгострокових прогнозів економічного і науково-технічного характеру ступінь агрегування стадій прогнозованого процесу має зростати разом зі зростанням періоду упередження.

Параметри кривих з насиченням визначаються методами нелінійного оцінювання, які вимагають ітеративної процедури мінімізації залишків. В системі Statistica ця процедура реалізована в модулі Nonlinear Estimation.

ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ ТОРГІВЛІ КОМЕРЦІЙНИМИ ПОСЛУГАМИ НА ОКРЕМИХ СЕГМЕНТАХ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ

*Єріна І.В.,
аспірант,*

Науково-технічний комплекс статистичних досліджень

З посиленням процесу глобалізації та розгортанням науково-технологічної революції на міжнародних ринках послуг

визначаються нові тенденції. Найбільш динамічно розвиваються ринки ділових, інформаційно-телекомунікаційних, комп'ютерних, фінансових та інших бізнес-послуг, які відповідно до Генеральної угоди про торгівлю послугами (GATS) об'єднані в групу інші комерційні послуги (далі ІК-послуги). Частка цієї групи у світовому експорті послуг зросла з 44,8% у 2000 р. до 53,7% у 2011 р. Натомість зменшилася частка транспортних послуг і міжнародного туризму. Серед ІК-послуг першу позицію посідають фінансові послуги, другу – роялті та ліцензійні виплати, третю – комп'ютерні та інформаційні послуги.

Динамізм групи ІК-послуг визначається змістом діяльності, яка важлива для модернізації економіки та інноваційного економічного розвитку. Такі послуги вимагають високої кваліфікації суб'єктів діяльності і формують національну конкурентоспроможність. У 2011 р. перше місце за обсягом експорту ІК-послуг посідали країни ЄС (46,0 %), друге – США (15,7 %), посилили свої позиції як експортери цих послуг Індія та Китай (4,5 та 4,4 % відповідно).

В Україні за даними Держстату експорт послуг за 2005-2011 рр. зріс у 2,25, імпорт – у 1,52 рази, надходження від торгівлі послугами у 2011 р. становили 13,8 млрд. дол. США або 16,8% до загальних експортних надходжень. Торгівля послугами на відміну від торгівлі товарами характеризується активним торговельним сальдо, у 2011 р. коефіцієнт покриття імпорту експортом становив 2,21. Сумарна частка ІК-послуг в українському експорті послуг становила 19,8%, в імпорті – 40,1%, коефіцієнт покриття – 1,16.

Збалансованість торгівлі ІК-послугами на окремих сегментах ринку різняться: активні торговельні баланси мали послуги в архітектурних, інженерних та технічних галузях, послуги в галузі сільського господарства, видобутку корисних копалин, переробки продукції на місцях. Інші послуги цієї групи, зокрема юридичні, бухгалтерські, мають від'ємні сальдо торгівлі. Не реалізований потенціал будівельних послуг, частка яких в експорті послуг становила лише 1,5 %.

Сумарна частка комп'ютерних, страхових, фінансових, роялті та ліцензійних послуг, які на світових ринках займають значні позиції, в українському експорті послуг складає лише 7,3%, в імпорті – 27,7%. При цьому комп'ютерні послуги і послуги зв'язку мали активні торговельні баланси (коефіцієнти покриття 1,55 і 2,54 відповідно); страхові, фінансові, роялті та ліцензійні

послуги – пасивні (коефіцієнти покриття менше одиниці). Найбільш відчутним є дисбаланс торгівлі фінансовими послугами: у 2011 р. превалювання імпорту над експортом сягнуло 643 млн дол. США, переважно за рахунок офшорних фінансових центрів.

Диспропорції сучасної структури зовнішньої торгівлі України послугами обмежують її присутність на світових ринках. Між тим у країні є усі необхідні передумови (наукові розробки, технології, кваліфіковані кадри) для продукування усього спектру послуг, які активно розвиваються на етапі становлення інформаційної економіки. Задля посилення позицій України на світових ринках торгівлі послугами, підвищення конкурентоспроможності українських провайдерів на цих ринках та зацікавленості зарубіжних партнерів у співробітництві необхідно змінювати структуру експорту в напрямку наукомістких видів послуг; надавати пріоритет розвитку ІТ-технологій; брати участь у міжнародних стратегічних альянсах у галузях телекомунікаційних, космічних, авіаційних послуг, послуг із наукових досліджень та розробок.

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК СТАТИСТИКИ НАУКИ В УКРАЇНІ

Жукович І.А.,

*к.е.н, завідувач відділу методології статистики
науки та інновацій,*

Науково-технічний комплекс статистичних досліджень

Сьогодні наука розглядається як феномен, що має соціально-економічну природу й статус головного інституту знання та визначається як ключове джерело інновацій. Рівень розвитку науки може служити одним з основних індикаторів економічного, культурного, освітнього розвитку сучасного суспільства. Інструментом, що дозволяє провадити стандартизоване вимірювання результатів наукових досліджень і розробок, а також відповідних витрат, стала статистика, яка уможливило не тільки наочне уявлення масштабів розвитку науки, сформульовані в економічних термінах, але й створення інформаційної бази, необхідної для прийняття обґрунтованих економічних та політичних рішень.

В Україні статистика науки, що виникла за часів СРСР, з початку свого становлення фокусувалась на даних щодо наукових кадрів. У 1930 році у світ вийшов перший централізований збірник, присвячений науковим кадрам і дослідницьким установам СРСР. З 1940 року почали публікуватися відомості щодо витрат на науку. “Друге народження” статистика науки отримала у роки перебудови (1988-1990 рр.) коли нові економічні відносини вимагали вдосконалення методології статистичного спостереження. З набуттям Україною незалежності для вітчизняної статистики науки настав період розвитку, що характеризувався активним вивченням закордонного досвіду статистичних досліджень науки, гармонізацією вітчизняної методології з міжнародними стандартами в цій сфері.

За роки незалежності українські статистики, фахівці в галузі науки, багато зробили для адаптації вітчизняної статистики науки до міжнародних стандартів та гармонізації вітчизняної методології у цій сфері. Це сприяло більш чіткому розумінню стану національної наукової системи, уможливило оперування єдиними термінами та поняттями зі статистики науки, створило

інформаційну базу для співпраці та інвестицій, стимулювало подальшу інтеграцію України до системи глобальних науково-технічних зв'язків.

Наразі державні статистичні спостереження зі статистики науки в Україні проводяться відповідно до національної статистичної методології з урахуванням міжнародних стандартів, але роботи щодо удосконалення методології продовжуються. Так, у 2011 році науковцями НТК статистичних досліджень разом з працівниками департаменту статистики послуг Держстату України було розроблено “Методологічні положення зі статистики наукової та науково-технічної діяльності”. Метою розроблення положень стало визначення порядку організації та методології проведення державних статистичних спостережень зі статистики наукової та науково-технічної діяльності. Методологічні положення містять завдання, основні поняття, терміни та перелік показників зі статистики наукової та науково-технічної діяльності, порядок організації та методологію проведення державних статистичних спостережень, порядок розроблення і поширення їх результатів, критерії та принципи формування сукупності звітних одиниць. Ураховуючи те, що на сьогодні в Україні немає жодного посібника або монографії, в яких би розглядалися питання статистики науки, вищезазначені Методологічні положення стали першою в українській статистиці спробою комплексного розгляду теоретичних, методологічних та практичних аспектів статистичного аналізу сфери науки.

Відповідно до вищезазначених Методологічних положень та міжнародних рекомендацій ОЕСР щодо оцінювання сфери досліджень і розробок, викладених у посібнику Фраскаті, з урахуванням особливостей національної статистики було розроблено “Методику розрахунку індексу наукової продукції”, яка з 2011 року впроваджена у діяльність органів державної статистики України. Створений інструментарій надав можливість побудувати довгострокові динамічні ряди, мета яких – визначення тенденції та оцінювання реальних змін у витратах на виконання наукових і науково-технічних робіт, а також проведення макроекономічного прогнозування.

Для поглиблення та розвитку запровадженої в Україні КВЕД у 1997 році було розроблено ДК 015-97 “Класифікація видів науково-технічної діяльності” (КВНТД) призначений для адекватного відображення науково-технічної діяльності, відповідно

до сучасних міжнародних стандартів, аналізу змін, що відбуваються в ній, розробки інструментів її регулювання тощо.

Введення в дію нової редакції КВЕД ДК 009:2010 та Переліку наукових спеціальностей (наказ МОНмолодьспорт України від 14.09.2011 рр. № 1057) спричинило необхідність його перегляду та оновлення. Наразі проект нової редакції класифікатора зі зміною назви на “Класифікація видів наукових досліджень і розробок” (КВНДР), створений у 2012 р., розміщено на сайті Держстату у режимі вільного доступу з метою ознайомлення з ним усіх зацікавлених осіб.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ЕМІТЕНТАМИ МЕХАНІЗМУ ІРО ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ НА ЗАРУБІЖНИХ ФОНДОВИХ МАЙДАНЧИКАХ

Задорожна Р.П.,

*к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства,
Білоцерківський національний аграрний університет*

З розвитком господарюючого суб’єкта «еволюціонує» його потреба в капіталі в напрямку збільшення обсягів і ускладнення структури джерел фінансування та процедури їх залучення. На різних етапах свого життєвого циклу компанії використовують різні джерела коштів – від власного капіталу в момент створення до залучення додаткового акціонерного капіталу шляхом публічного розміщення акцій в період зрілості.

Історія розміщення на світових фондових майданчиках українських інструментів власності бере свій початок з 2005 р., коли, розмістивши на альтернативному майданчику Лондонської фондової біржі (AIM) 27% акцій, компанія “Ukrproduct Group Ltd” залучила 11 млн дол.

Пік кількості ІРО (16) припадає на 2007 р. В 2008 р., попри глобальну фінансову кризу, відбулось 9 розмішень, проте всі вони пройшли в першому півріччі. 2009 рік прогнозовано виявився

«провальним», а з 2010 р. активність на IPO-ринку стала поступово відновлюватись.

Аналіз географічної структури розміщень свідчить, що в докризовий період перевагу емітенти надавали Франкфуртській фондовій біржі, на якій було реалізовано 17 розміщень, проте після 2008 р. українських IPO на ній не відбувалось.

«Срібло» за популярністю поділили Альтернативний майданчик Лондонської фондової біржі та Варшавська фондова біржа (WSE), де було проведено по 10 розміщень. Позиції Варшавської фондової біржі істотно посилились в посткризовий період – з 9 розміщень, здійснених в 2010-2011 рр., 8 були проведені саме на WSE, тоді як на AIM – лише одне в 2010 р. Низька «популярність» основного майданчику LSE пояснюється високими вимогами до цінних паперів та витратністю процедури розміщення.

За 2005-2011 рр. акціонерний капітал українських компаній завдяки IPO поповнився на 3492,4 млн дол. Найбільш «урожайним», як і слід було очікувати з огляду на кількість розміщень, виявився 2007 р. – сума залучених коштів склала 1629 млн грн. Зростання обсягів залучень в 2007 р. порівняно з 2006 р. було майже 10-кратним, проте вже в 2008 р. сума залученого капіталу склала лише 54,5 % рівня 2007 р. Відсутність розміщень на ринку IPO в 2009 р. змінилось пожвавленням в 2010 р., однак 2011 р. не виправдав сподівань на повноцінне відновлення активності ринку – і кількість, і обсяги залучень встановились на початкових рівнях 2005-2006 рр. Відтак світова фінансова криза, звузивши глобальну ліквідність та інвестиційну активність, знівелювала ефект успішної «прем'єри» українських компаній на публічному ринку капіталу.

«Фінансова потужність» західних бірж стосовно обсягів коштів, отриманих від первинного публічного розміщення акцій, є неоднаковою. Попри дороговизну та складність проведення IPO в Лондоні, наявні тут більш високий рівень ліквідності та ширша аудиторія потенційних інвесторів забезпечують вищу оцінку акціонерної вартості компаній-емітентів. Середня сума одного IPO українських емітентів на LSE склала 339 млн дол.; на AIM – 92,1 млн дол.

При найбільшій кількості розміщень (17) на Франкфуртській фондовій біржі обсяг розміщених на ній акцій склав лише 720 млн

дол. (в середньому на одного емітента – 42,4 млн дол., що є найнижчим рівнем серед усіх майданчиків).

Оцінка тісноти зв'язку між фондовим майданчиком, обраним для розміщення акцій, та обсягом залученого капіталу засвідчила, що на 68,2 % обсяг залучень залежить від вибору фондової біржі для IPO. Зв'язок між ознаками є істотним з імовірністю 0,95 і ступенями свободи варіації (4;39).

Частка розміщених акцій компаній варіювала від 4 % до 100 %. Переважна частина емітентів розмістили 20-30 % акцій. Розміщення найбільших пакетів акцій були проведені на AIM, проте значні пакети пропонувались тут в докризовий період – після 2008 р. частки розміщених на цьому майданчику цінних паперів не перевищували 22,5 %.

На основному майданчику LSE було розміщено 19-26 % акцій емітентів, що вийшли тут на IPO; на близьких рівнях знаходились пакети акцій, розміщених на WSE в 2010-2011 рр.

Отже, основний майданчик LSE уможливорює залучення найбільших обсягів нового акціонерного капіталу; ринок AIM та Франкфуртська фондова біржа в посткризовий період дещо поступились WSE, яка наразі тримає першість в організації та проведенні IPO українських компаній.

Безсумнівно, можливості поповнення акціонерного капіталу шляхом «закордонних» IPO будуть використовуватись вітчизняними компаніями і надалі. Задля цього емітенти підвищуватимуть рівень власної прозорості та відповідності загальноприйнятим стандартам корпоративного управління, що позитивно впливатиме як на їх індивідуальну інвестиційну привабливість, так і на інвестиційний клімат в Україні в цілому. Проте в майбутньому слід сконцентрувати зусилля на використанні інвестиційного потенціалу українського фондового ринку.

— ◇ —

ТРИ СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИДЕИ НОБЕЛЕВСКИХ ЛАУРЕАТОВ ПО ЭКОНОМИКЕ

Злотников А.Г.,

Для анализа современных экономических процессов важными являются статистические идеи лауреатов Нобелевской премии по экономике В.В. Леонтьева, А. Сены, а также Дж. Хекмана и Д. Макфаддена. В частности, у В. Леонтьева – это идея о выборе показателей измерения результатов работы и их стимулирования. «Одна из опасностей, которая подстерегает экономистов в этом деле, – считал В. Леонтьев, – это отождествление суммы повторного счета с объемом реальной продукции». У А. Сены – это идея об оценке результатов сельскохозяйственного труда. А у Дж. Хекмана и Д. Макфаддена – это идеи о выборке при оценке рыночных преобразований.

В.В. Леонтьев, говоря о необходимости выбора показателей измерения экономических результатов, предостерегает об отождествлении суммы повторного счета с объемом реальной продукции. К примеру, в Беларуси, используя индексы общего объема производства в стоимостном выражении, считают, что в стране к 2000 г. промышленное производство в стране уже вышло на уровень 1990 г. Но анализ производства в разрезе номенклатуры продукции легкой и пищевой промышленности, на которую в ходе рыночных преобразований возлагались особые надежды, выявляет иное. Ни по одному показателю производства товаров в натуральном выражении легкая промышленность Республики Беларусь к 2010 г. и даже сейчас и близко не приблизилась к уровню 1990 г. Достаточно отметить, что среди 25-ти наименований номенклатуры важнейших товаров легкой промышленности в натуральном выражении, показываемых в статистических сборниках, только производство чулочно-носочных изделий имеет наивысший показатель. Но он немного превысил 50-ти процентный уровень 1990 г.

Не дает возможности согласиться с достигнутыми ныне и значительно превысившими в стоимостном выражении уровень производства 1990 г. и пищевой промышленности в сравнении с объемами их производства в натуральном выражении. Хотя эта отрасль из сорока показателей производства основных видов продукции только по шести (сухие фрукты, минеральная вода, рыбные консервы, сахар-песок, алкогольные напитки и табачные

изделия) и превзошла уровень 1990 г., но по остальной номенклатуре уровень производства к 1990 г. колеблется в пределах 75-90%.

Произведенные расчеты и по остальным отраслям промышленности Беларуси выявили значительное расхождение в сторону завышения темпов роста продукции промышленности в стоимостном выражении по сравнению с динамикой производства по основной номенклатуре в натуральном выражении. Это заставляет задуматься над провидческим предупреждением В.В. Леонтьева о необходимости выбора показателей измерения результатов работы.

Важной является и идея ведущего профессора Кембриджского университета Амартия Сены о об оценке результатов сельскохозяйственного труда, отрасли дающей второй показатель после промышленности в национальном доходе страны. Так, А. Сен использует методику ФАО, которая при анализе производства продукции растениеводства берет расчет не по отдельным годам, а средние показатели за трехлетние сроки в расчете на душу населения, дабы избежать искажений, обусловленных годовыми (часто – климатическими) колебаниями урожайности.

Используя этот подход, нами за базовый период взяты 1989-1991 гг., как периода наивысшего развития белорусской экономики в составе единого народнохозяйственного комплекса тогдашнего Советского Союза. В таком случае индекс производства зерновой продукции аграрным сектором Республики Беларусь в 1992-1994 гг. составил 1,002, а в последующие трехлетние периоды он не достиг единицы, т.е. показателя базового периода 1989-1991 гг.

Для оценки процессов рыночной модернизации постсоциалистического мира значимы идеи Джеймса Хекмана и Даниэля Макфаддена, которым было присвоено звание нобелевских лауреатов по экономике с формулировкой «за выдающийся вклад в развитие микроэконометрики и разработку методов статистического анализа». Обычно западные ученые сравнивали результаты реформ в 15-ти бывших советских республиках и более десятка стран Восточной Европы и делали вывод, что там, где реформы проводились быстро, как в Восточной Европе, и дела шли лучше, чем в большинстве республик бывшего СССР. Но, когда сравнивали отдельно некоторые страны, то быстрое реформирование, к примеру, в Чехии не сопровождалось

экономическим ростом в сравнении со Словакией, где реформы шли медленнее, а результаты выше.

Но эта выборка, выборка только тех стран, которые сами называли себя «реформируемыми», искажает действительность, против чего и выступили Дж. Хекман и Д. Макфадден. Дело в том, что кроме тех стран, которые заявляли, что проводят экономические реформы, были и страны, об этом не заявлявшие, но тем не менее реформы проводившие. Правда, там осуществлялись реформы иного типа, чем в России, но они (Китай, Вьетнам, Камбоджа, Лаос и другие) имели более высокий, чем в России, экономический рост. В результате применение ими нового статистического подхода требует пересмотра концепций западных советников в отношении теории экономических реформ в бывших социалистических странах.

Таким образом, статистические идеи лауреатов Нобелевской премии по экономике В.В. Леонтьева (1973 г.), А. Сены (1998 г.), а также Дж. Хекмана и Д. Макфаддена (2000 г.) не являются идеями частного характера. Они свидетельствуют о том, что выбор методического подхода сказывается и на методологии научного исследования, приводящей к существенным научным открытиям. И их применение позволяет объективно оценивать результаты экономического развития новых независимых государств в новых социально-экономических реалиях.

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ

Іваненко О.І.,

*к.е.н., асистент кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

В даний час організації кредитної кооперації займають особливе місце в системі базових методів оцінки ефективності управління, що обумовлено поєднанням в їх діяльності ознак, характерних для різних об'єктів аналізу - комерційних, некомерційних та кредитних організацій.

Методологія оцінки ефективності комерційної організації заснована на розумінні того, що стратегічним завданням її розвитку є максимізація кінцевих фінансових результатів (чистого прибутку на одиницю власних коштів) при підтримці прийнятного рівня фінансової стійкості бізнесу (ліквідності, фінансової маневреності, довгострокової платоспроможності). Тому оцінка ефективності діяльності комерційної організації використовує фактори кінцевих фінансових результатів, а також фактори фінансової стійкості. Кредитна організація є різновидом комерційної організації, яка виступає як фінансовий посередник, що забезпечує мобілізацію ресурсів на ринку капіталу та їх спрямування на потреби реального сектора економіки. Іншими словами, господарська діяльність кредитної організації має дві сторони - залучення фінансових ресурсів (пасивні операції) і їх розміщення (активні операції). У процесі здійснення господарської діяльності кредитна організація несе ризики як за операціями залучення, так і за активними операціями. Внаслідок цього в основі методології оцінки ефективності кредитної організації лежить оцінка рівня співвідношення чистого прибутку і власних коштів, а також фактичних показників поточної та довгострокової фінансової стійкості.

Некомерційна організація не ставить за мету своєї діяльності одержання прибутку. З точки зору економічного статусу безприбуткові організації відносяться до так званих центрів управлінських витрат, що робить їх аналогічними управлінським і адміністративним службам комерційного підприємства. Для некомерційних організацій як центру управлінських витрат

характерні: цільовий план діяльності, прописаний в статуті організації; кошторис витрат на функціонування організації, визначається і затверджується вищестоящим органом або засновниками. Тому методологія оцінки ефективності безприбуткової організації заснована на її прагненні ефективно діяти в рамках затвердженого кошторису витрат. Методами оцінки ефективності є: розгляд репрезентативних показників, що характеризують ефект діяльності організації і формулювання відповідних висновків щодо адекватності функціонування даної некомерційної організації цілям її статутної діяльності; виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності та можливостей економії витрат і підвищення ефекту відповідно до статутних цілей і завдань. Таким чином, неприбуткова організація може бути таким же об'єктом економічного аналізу, як і комерційна організація. Шляхом виявлення внутрішніх резервів поліпшення діяльності можна домогтися істотного підвищення ефективності виконання нею статутних функцій і завдань та економії кошторису витрат на ведення поточної діяльності.

Унікальність кредитних кооперативів полягає в тому, що за родом своєї діяльності вони є кредитними організаціями, але в той же час ведення бухгалтерського обліку здійснюється із застосуванням форм звітності підприємства. Саме в результаті такого синтезу виробилася система показників, що об'єднують як кредитну діяльність, так і діяльність підприємств.

В економічній літературі ряд досліджень присвячений всебічному аналізу економічної діяльності кредитних кооперативів з упором на їх ефективність, оскільки специфіка діяльності даних некомерційних утворень спрямована на задоволення потреб його членів у послугах фінансового характеру і, як наслідок, на підвищення якості життя населення. Відомий класик кооперативної теорії А. В. Чайнов, розглядаючи економічний ефект кооперації, робить наголос на тому, що головним критерієм ефективності кооперації є не прибуток кооперативу, а зростання доходів його членів.

АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ УТВОРЕНЬ В МОЛОКОТОВАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ

Івашків І.М.,

*к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи,
Івано-Франківський інститут менеджменту та економіки*

Формування прозорого ринкового середовища в економіці АПК визначається рівнем розвитку конкурентних відносин в державі. Існуючі переробні підприємства, зокрема молокопереробні, формуючи свою стратегію на конкурентному ринку для завантаження своїх виробничих потужностей змушені шукати ринки сировинних ресурсів поза межами своїх сировинних зон. Результатом є конкурування даних суб'єктів господарювання з молокопереробними підприємствами із сусідніх сировинних зон, які пропонують вищу ціну за молоко місцевим товаровиробникам сировини ніж місцеві молокозаводи .

Слабко розвинена ринкова інфраструктура заготівлі молока в останнє десятиріччя в Україні та її регіонах визначається “невизначеними” і розмитими інтересами у селян щодо цивілізованого продажу молока, що є гальмівним елементом у формуванні прозорої ринкової інфраструктури в переробному підкомплексі АПК.

Забезпечення ритмічності і безперервності надходження молочної сировини на переробку є основним завданням розвитку молокопереробних підприємств як основна передумова забезпечення конкурентоздатності даних підприємницьких структур.

Створення і розвиток модернізованих молокоприймальних пунктів має на меті забезпечити якісний контроль сировини, яка поступає від товаровиробників молока. Проте в обстеженнях, які проведені нами в ряді пунктів заготівлі молочної сировини Карпатського регіону, встановлено, що більшість молокоприймальних пунктів не відповідають вимогам по закупівлі молока і процес організації збору молока є на досить низькому рівні, що дозволяє нам зробити відповідні висновки:

- якість молока, яке надходить від населення є на досить низькому рівні;

- більшість зливних пунктів розміщені у не пристосованих приміщеннях для збору молока, а саме у коридорах, підсобних приміщеннях для населення;

- в молокоприймальних пунктах відсутні проточна вода і каналізація;

- спецодягом молокоприймальні пункти забезпечені не в достатній кількості;

- відсутні естакади і піднавіси, а у деяких молокоприймальних пунктах вони потребують капітального ремонту;

- низький рівень забезпеченості молокоприймальних пунктів миючими, дезінфікуючими та фільтруючими засобами, а в деяких пунктах спостерігається їхня повна відсутність;

- більшість збірників молока не в достатній кількості забезпечені жиромірами, ареометрами, піпетками для молока;

- мають місце випадки на молокоприймальних пунктах, коли молоко відправляють без попередніх лабораторних досліджень, а записи в журналах ведуться нерегулярно.

Недосконалість процесу організації збору молока пояснюється короткотривалим періодом функціонуванням молокоприймальних пунктів, які є складовою інфраструктури розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК. Забезпечення сучасним холодильним обладнанням та обладнанням для контролю якості молока молокоприймальні пункти сприятиме підвищення якісних показників молока, яке відправлятиметься на молокопереробні підприємства.

— ◇ —

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ КЛАСИФІКАЦІЙ З МІЖНАРОДНИМИ СТАТИСТИЧНИМИ СТАНДАРТАМИ

Іщук Я.В.,

*к.е.н, доцент кафедри статистики,
Київський національний економічний університет
імені В. Гетьмана*

Для забезпечення ефективності проведення аналітичної роботи на макро- та мікроекономічних рівнях важливо мати єдину сучасну систему класифікацій, яка могла б використовуватися на міжнародному, європейському та національному рівнях. Для цього використовують статистичні класифікації і класифікатори, які розробляються міжнародними та національними статистичними органами і рекомендуються як статистичні стандарти. Вирізняють стандарти світового рівня (стандарти ООН), європейського рівня (стандарти ЄС), національні стандарти.

Стандарти світового рівня – це Міжнародні статистичні класифікації, схвалені Статистичною комісією ООН або іншими компетентними міжнародними організаціями залежно від предметної області (Всесвітня митна організація, Міжнародний валютний фонд, Міжнародна організація праці). Їх розглядають як базові (модельні) класифікації і рекомендують в якості моделей для розробки чи перегляду відповідних національних, багатонаціональних, регіональних класифікацій. Останні відносно модельних класифікацій є похідними. Структуру похідних класифікацій формують шляхом переміщення та/або деталізації (дезагрегації) позицій однієї чи більше модельних класифікацій.

Глобальний характер сучасних економічних процесів, встановлення безпосереднього зв'язку національної економіки і світового господарства потребують узгодження, гармонізації, тобто змістовної, структурної, термінологічної і кодової відповідності національних класифікаторів з міжнародними. Гармонізовані класифікації мають забезпечити міжнародні порівняння статистичних даних.

Гармонізація класифікацій по вертикалі «світовий, європейський, національний рівні» досягається при розробленні структур кодів таким чином, що старші розряди коду певної

міжнародної класифікації залишалися незмінними, а деталізація (деагрегація) її здійснюється на нижчих рівнях класифікації. Наприклад, номенклатура товарів зовнішньої торгівлі і митного регулювання за системою класифікації ООН має шестизначний код, в ЄС її код доповнюється двома розрядами, а український національний класифікатор – ще двома розрядами. Відтак, коди української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності є гармонізованими: з 10 знаків українського коду 8 базуються на знаках коду європейської класифікації, два враховують національні особливості.

Більшість українських статистичних класифікацій методологічно і за кодами узгоджені (гармонізовані) з аналогічними міжнародними та європейськими стандартами, що уможливує проведення міжнародних структурних зіставлень макроекономічних показників, передусім з країнами ЄС, і сприяють підвищенню ефективності економічної взаємодії між країнами.

Україна займає активну позицію щодо гармонізації національних статистичних класифікацій з міжнародними. Так, станом на 1 серпня 2012 року застосовували нову версію КВЕД на базі NACE (ред. 2) такі країни учасники СНД: Казахстан, Азербайджан, Вірменія, Таджикистан, Молдова, Киргизстан, Узбекистан і Україна. Стосовно введення нової версії класифікатора продукції на базі розроблених Евростатом CPA-2008 и PRODCOM-2009, то лише 5 країн СНД почали використовувати його на практиці. Це Казахстан, Азербайджан, Вірменія, Киргизстан та Україна.

В той же час існує багато проблем під час гармонізації національних і міжнародних класифікацій. Серед основних можна виділити наступні:

- Методологічні – полягають у розробці перехідних ключів;
- Термінологічні – відсутність в національних мовах певних понять і термінів;
- Фінансові – створення спеціальних державних програм щодо фінансування розробки і впровадження нових класифікацій;
- Організаційні - створення спеціальної нормативної бази, утворення і технічне забезпечення спеціальних структурних підрозділів органів статистики.

В Україні роботи зі створення і ведення державних класифікаторів виконують органи виконавчої влади, основними виконавцями і координаторами робіт є Державна служба статистики України та Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики.

БІЗНЕС-СТАТИСТИКА БЮРО КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ

Камінський А.Б.,

*д.е.н, професор кафедри економічної кібернетики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

В основі статистичного дослідження будь-якого явища або процесу лежить його Бізнес-статистика бюро кредитних історій

Бюро кредитних історій є важливим інфраструктурним елементом сучасних фінансових ринків, який виконує низку важливих функцій пов'язаних із зниженням асиметрії інформації в кредитних відносинах. Разом з тим, будучи держателем бази даних кредитних історій, яка оновлюється на постійній основі, бюро має унікальні можливості щодо забезпечення учасників кредитного ринку бізнес-статистикою. Даний аспект поки недооцінюється учасниками українського ринку, хоча використання статистики бюро може бути вкрай корисним.

Автором проаналізовано можливості українських бюро кредитних історій та запропоновано концепцію бенчмаркінгу на основі порівняння статистичних показників конкретного кредитора та ринка в цілому. З концептуальної точки зору бенчмаркінг бюро можна розглядати як стратегічно орієнтованих досліджень.

В основі бенчмаркінгу лежить спеціальним чином сформована сукупність статистичних показників, які відображають основні параметри діяльності кредиторів (банків) в сегменті споживчого кредитування. Основними статистичними показниками бенчмаркінга виступають наступні:

- параметри кредитів, що видають на ринку (розміри, тривалість, тип, тощо);
- показники видачі кредитів (процент затверджених та відмовлених кредитних заявок, кількість запитів в бюро на одного позичальника тощо);
- характеристики прострочення (відсоток прострочених кредитів, середня сума заборгованості, кількість пропущених платежів тощо);
- показники позичальників (соціально-демографічні, професійно-кваліфікаційні тощо);

Всі зазначені показники можуть бути розглянуті в динаміці та регіональному розрізі.

На основі сформованого набору показників можна комплексно оцінити параметри діяльності окремого кредитора (банка) у порівнянні з ринком та конкурентами. У випадку розбалансованості показників необхідно здійснити корекцію діяльності.

Бенчмаркинг бюро кредитних історій має низку переваг над іншими підходами аналізу (у тому числі статистичними) кредитного ринку. По-перше, статистична інформація бюро кредитних історій охоплює весь ринок та є, в певному сенсі, унікальною. По-друге, вона дає можливість статистично порівняти параметри діяльності окремого кредитора із ринком в цілому. При цьому це може бути зроблено в динаміці, за регіонами, за типами кредитних продуктів.

МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НОРМАЛІ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Кіосак Я.В.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної статистики,
Донецький національний університет*

Одним з основних індикаторів соціально-економічного розвитку є рівень життя населення, який характеризує досягнутий матеріальний добробут, умови життя, існуючі можливості для задоволення потреб, а також умови проживання та стан соціального середовища, що забезпечують розвиток окремої особистості та суспільства в цілому. Складність і багатогранність категорії рівня життя визначають необхідність її комплексної характеристики на основі використання цілого ряду статистичних показників. Існує низка систем показників рівня життя, але залишаються невирішеними проблеми методологічного та методичного характеру щодо розрахунків окремих індикаторів і побудови узагальнюючого показника рівня життя, обрання методу зважування, що призводить до отримання різних результатів. Крім того необхідно визначити пріоритети покращення окремих складових і параметрів рівня життя у динаміці для чого необхідно побудова соціально-економічної нормалі рівня життя.

Багатогранність поняття призводить до необхідності застосування системи показників, які об'єднані в п'ять блоків: матеріальний добробут; умови проживання; стан соціального середовища; стан демографічних процесів; стан ринку праці. Виконано інтегральну оцінку рівня життя на основі багатомірної середньої, нормування показників виконано за розмахом варіації. Методом аналізу ієрархій визначено питомі ваги кожного індексу. Найбільш важливим елементом у підвищенні рівня життя населення є матеріальний добробут (питома вага –0,515), потім умови проживання (0,237), як один з важливих аспектів рівня життя населення, а також соціальне середовище (0,147), далі демографічні показники (0,064) і на останньому місці показники ринку праці (0,037).

Для визначення поточних тенденцій і перспективних напрямків підвищення рівня життя побудовано соціально-економічну нормаль, яка є теоретичним обґрунтуванням

оптимального співвідношення темпів зміни індексів рівня життя, що забезпечує гармонічний розвиток. Для досягнення зростання інтегрального показника рівня життя необхідно дотримання таких співвідношень темпів зростання індексів: індекс матеріального стану буде не нижче індексу умов проживання; індекс умов проживання буде не нижче індексу стану соціального середовища; у свою чергу індекс стану соціального середовища не буде нижче індексу стану демографічних процесів; а індекс демографічних процесів буде більше індексу ринку праці.

Фактична нормаль рівня життя населення в Україні не відповідає теоретичній: індекс ринку праці (99,15%) менше індексу демографічних показників (103,41%), індекс демографічних процесів більше індексу стану соціального середовища (102,47%). У свою чергу індекс стану соціального середовища більше індексу умов проживання (98,95%), що є недостатньо сприятливим для даної нормалі. Індекс умов проживання менше індексу матеріального добробуту (112,67%). Порушення теоретичних пропорцій викликає дисбаланс в розподілі ресурсів підвищення рівня життя населення і не сприяє створенню умов його покращання.

Побудова нормалі рівня життя населення країни в перспективі дозволить використовувати її для розробки програм з підвищення рівня життя населення. Виконано прогноз індексів рівня життя на 20124-15 рр., який свідчить про те, що не всі індекси зростають. Найбільше значення показника становить матеріальне становище (в 2015 р. – 0,919). Індекс умов проживання і ринку праці щорічно знижується (на 3,1% і 4,2% відповідно). Незначним зростанням характеризується стан соціального середовища (на 1%). Визначені пропорції індексів свідчать про необхідність зниження концентрації населення за матеріальним станом, поліпшення умов проживання і надання рівного доступу до соціальних послуг.

— ◇ —

СТАТИСТИКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА: ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Кобилинська Т.В.,
*к.е.н, заступник начальника управління
статистики сільського господарства
та навколишнього середовища,
Головне управління статистики в Житомирській області*

Виробництво сільськогосподарської продукції є одним з найпоширеніших видів людської діяльності. У процесі ведення сільського господарства змінюються екологічні умови навколишнього середовища. Площі, зайняті лісами, чагарниками і луками з різноманітною природною рослинністю зменшуються. Зазнають істотних змін природний біологічний кругообіг внаслідок втрати величезної маси хімічних елементів, радіаційний і водний баланс величезних територій, гідрологічний режим. Погіршуються природні умови проживання тварин і птахів. Забруднюються атмосфера, гідросфера і літосфера. Ґрунти в процесі тривалого господарського використання втрачають свою природну родючість, деградують або повністю руйнуються. Зниження продуктивності сільськогосподарських культур спричинене різними факторами. Впливають на урожайність і такі природні явища, як посухи або, навпаки, надлишки атмосферних опадів, холодні безсніжні зими, коли вимерзають озимі, тощо. Нині досить поширеним явищем стало пошкодження культурних рослин різними хворобами і шкідниками. Вирощування одних і тих самих видів рослин на великих площах робить їх більш вразливими щодо захворювань, а також створює сприятливі умови для розвитку окремих видів шкідників. Також використання хімічних засобів захисту рослин призводить до збільшення забруднення навколишнього середовища. Серйозні проблеми для навколишнього середовища виникають у зв'язку із застосуванням в сільському господарстві мінеральних добрив. Внесені на поля, вони лише частково поглинаються рослинами. Значна кількість азоту і фосфору потрапляє в ґрунтові і підземні води, а з них мігрує до рік і озер. Однак ведення інтенсивного сільського господарства без застосування добрив неможливе, бо нереально було б підтримувати і збільшувати родючість ґрунтів. Тому важливо знати деякі властивості основних видів добрив. У більшості країн світу не досягнуто оптимальних норм внесення добрив. Проте в деяких

високорозвинених країнах (Німеччині, Бельгії, Голландії, Англії, США) є приклади застосування надмірних їх кількостей. У зв'язку з цим виникає загроза погіршення якості продуктів харчування і забруднення навколишнього середовища агрохімікатами. При обробці посівів пестицидами основна їх частина нагромаджується на поверхні ґрунтів і рослин. Вони абсорбуються органічною речовиною ґрунту і мінеральними колоїдами. Надлишок пестицидів може мігрувати з низхідними токами вологи і потрапляти до ґрунтових вод.

Проблема відходів сільського господарства є наразі вельми нагальною. Відходи сільського господарства у більшій частині є органічними. На Заході органічні відходи переробляються і використовуються для компосту, тобто для меліорації ґрунтів, удобрення. Іноді з них видобувають метан – альтернативне джерело палива. В Україні, хоч і прийнято два Закони: “Про альтернативні види рідкого та газового палива” від 14 січня 2000 року і “Про альтернативні джерела енергії” від 20 лютого 2003 року, щодо відходів сільського господарства вони знайшли дуже незначне застосування.

Важливою проблемою відходів сільського господарства є проблема небезпечних сільськогосподарських відходів, якими є непридатні до використання чи заборонені до застосування засоби захисту рослин. Деякі з цих відходів є надзвичайно небезпечними для довкілля. За даними офіційної статистики, кількість цих відходів, накопичених в Україні, становить близько 13,5 тисячі тон. Вони розосереджені по всій території України, нерідко перебувають у непристосованих і випадкових приміщеннях, а подекуди просто неба. Нараховується 109 складів централізованого зберігання отруйних відходів сільського господарства, що перебувають у віданні місцевих державних адміністрацій, та близько 5000 складів у сільськогосподарських підприємствах.

Отже, сучасне сільське господарство створює для жителів планети цілу низку гострих екологічних проблем. Їх успішне розв'язання можливе тільки на основі раціонального природокористування, здійснення комплексної системи заходів з охорони природи і підвищення продуктивності землеробства і тваринництва.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ПІДХОДІВ

Ковтун Н.В.,

*д.е.н., зав. кафедри статистики та демографії
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

У розвинених країнах результати оцінювання якості життя населення покладаються в основу формування державної політики досягнення прогресу суспільного розвитку. В Україні такі дослідження на сьогодні носять лише пошуковий характер. Визначеної методики на даний час в Україні немає. Крім того, у наукових колах вітає ідея щодо розроблення власної методики оцінювання якості життя населення, яка не тільки принципово буде відрізнятися від методики визначення індексу людського розвитку, а і дозволить здійснювати позиціонування України у міжнародних рейтингах якості життя.

Окремі компоненти оцінювання якості життя населення досліджені у працях таких вчених, як А. Боулін, А. Іванов, М. Хагерті та вітчизняних вчених О. Грішнєвої, Е. Лібанової, Л. Ткаченко. Невивченими залишаються теоретико-методологічні та організаційні питання, пов'язані із забезпеченням міжнародної порівняльності якості життя населення України, які засновані на використанні сучасних інструментів моніторингу якості життя та впровадження їх у сучасну практику оцінювання якості життя населення України.

Метою дослідження є оцінювання якості життя населення України як мірила досягнення прогресу суспільного розвитку на засадах використання міжнародного досвіду.

За результатами попереднього дослідження були вивчені декілька основних міжнародних методик, орієнтованих на оцінювання якості життя, з точки зору їхньої інформаційної наповненості на даний момент часу та можливостей адаптації до національних систем показників. За результатами проведеного аналізу були побудовані порівняльні таблиці інформаційного забезпечення систем показників за різними концепціями, а також

визначено рівень забезпечення кожної концепції відповідною інформацією для потреб України. В результаті було виділено дві методики, які більшою мірою придатні для України і які дозволяють проведення міжнародних співставлень. До них належать:

1. Методика оцінювання стандартів життя і якості життя (SLQL), рівень інформаційної наповненості може бути на рівні 95%.

2. Методика за концепцією OECD: Better Life Index, рівень забезпеченості інформацією може бути доведений до 87,5%.

Аналіз інформаційної наповненості показників якості життя в динаміці показав, що з двох методик, які на сьогодні найбільш придатні для оцінювання якості життя в Україні за період 12 років, найбільшу інформаційну підтримку має методика за концепцією OECD: Better Life Index згідно якої якість життя оцінюється за 11 компонентами, які включають 24 показники, з них в Україні інформаційне забезпечення має 21 показник.

Розроблене методичне забезпечення дозволило провести позиціонування якості життя в Україні в різні періоди часу як в цілому, так і за компонентами. Так, формування інтегральної оцінки якості життя відбувалося не однаково за різними його компонентами. Як свідчать розрахунки, позитивна динаміка до 2008 р., спостерігається за всіма групами показників з досягненням кращого рівня різними компонентами якості життя в різні роки. Починаючи з 2009 р., 6 з 11 компонентів погіршилися: це, в першу чергу, показники доходів; праці; суспільства; задоволеності життям; безпеки; балансу роботи та особистого життя. По трьох групах показників динаміка була позитивною, а саме: освіта, громадська активність і здоров'я. Решта характеризується суперечливою динамікою.

Оцінка можливого зростання рівня задоволеності життям далеко не втішні: за умов збереження такої тенденції, рівень задоволених життям становить тільки, а задоволених роботою буде і надалі зменшуватися і може дістатися критичних значень. На цей факт треба звернути особливу увагу, оскільки ця компонента якості життя включає в себе як матеріальну складову, так і соціокультурну, політичну, екологічну, морально-емоційну, тобто це вихідний показник якості життя, який вбирає до себе всі елементи життя людини, а тому він є визначальним. В цьому контексті, за прогнозними оцінками, буде зростати і частка

зневірених знайти роботу, що також не підвищить, а ні показника якості життя, а ні саму якість життя.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ DALY

Колодяжна О.І.,

*к.е.н, доцент кафедри прикладної статистики
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

DALY (disability adjusted life years) є найвідомішим в світі інтегральним вимірником втрачених років здорового життя, який формує уявлення щодо територіальної та причинної диференціації медико-соціальних втрат суспільства. Запропонований у 1990-х роках Мюрреєм та Лопесом, нині він рекомендований до використання експертами Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Концепція побудови DALY ґрунтується на постулаті щодо наслідків хвороби, згідно якого будь-яка недуга може призвести не лише до втрати якості життя людини (обмеженості можливостей у спілкуванні, рухливості, здатності до самообслуговування та ін.), а й спровокувати передчасну смерть. Відповідно DALY - це лінійна сума років потенційного життя, втрачених через передчасну смерть, та років, проведених у хворобливому (непрацездатному) стані.

Розрахунок DALY вимагає попереднього розв'язання низки питань.

- Визначення потенційно можливої тривалості життя населення.

У міжнародній практиці в якості стандарту використовується найвищий потенційно можливий світовий рівень тривалості життя жінок Японії, який становить 82 роки (для чоловіків - 80 років). Проте, для пересічного українського громадянина ймовірність прожити менш тривале життя занадто висока. До того ж період життя без порушень здоров'я, які спричиняють непрацездатність та з часом інвалідність, також є

коротшим. Враховуючи надзвичайно високі гендерні відмінності у очікуваній тривалості життя наших співвітчизників, визначення втрачених років здорового життя слід проводити на основі національних таблиць дожиття.

- Обґрунтування вагових коефіцієнтів тяжкості захворювання та цінності здорового життя у різних вікових групах.

Для забезпечення порівнянності втрачених років здорового життя від різноманітних захворювань, а також для уможливлення співставлення часу, прожитого з захворюванням або інвалідністю з часом, втраченим через передчасну смерть, використовують вагові коефіцієнти тяжкості захворювань (інвалідізації). Значення вагових коефіцієнтів коливаються в діапазоні від “0” для абсолютного здоров’я до “1” у випадку смерті і визначаються експертним шляхом відповідно до можливостей хворих виконувати певні види діяльності у репродуктивній, освітній, професійній сферах та у сфері відпочинку.

Питання цінності здорового життя різних вікових груп є одним з найбільш дискусійних у методиці визначення DALY, адже рік життя у будь-якому віці рівноцінний. У доповіді Світового Банку зазначено, що “цінність” здорового життя, а отже відповідно і вагові коефіцієнти, зростають у віці від народження до 25 років. Тобто, при визначенні DALY враховується саме соціальна цінність різних вікових періодів життя людини, індикатором якої є вікова динаміка рівня соціальної продуктивності особистості.

- Приведення до співставного виду цінності здорового життя сьогодні з його цінністю у майбутньому. Вважається, що “цінність” здорового життя сьогодні дещо вища його “цінності” в майбутньому, тому при визначенні DALY враховуються ставки дисконтування.

Нині DALY вважається єдиним універсальним вимірником тягаря хвороб, використання якого дозволяє:

- оцінити медико-соціальні втрати суспільства не лише в результаті захворюваності, інвалідності або через передчасну смерть, а й у разі будь-якої комбінації цих причин;
- розрахувати прямі та непрямі економічні втрати від будь-якого типу причин та їх комбінацій;
- обґрунтувати рекомендації щодо визначення стратегічних пріоритетів національних систем охорони здоров’я.

Однак на даний час в Україні DALY має обмежене використання через відсутність адаптованої методики його оцінювання.

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Кухенна М.А.,

*к.е.н, старший викладач кафедри економічної статистики,
Донецький національний університет*

Економічні процеси, зокрема, процеси виробництва, ціноутворення, формування прибутку, податкових надходжень до бюджету досліджуються вже протягом століть. Отримані емпіричним шляхом дані дозволили вченим сформулювати основні економічні закони розвитку країн. Одним із таких законів є залежність інфляції та безробіття. Взаємозв'язок між ними вперше був досліджений у 1958 р. англійським вченим О. Філіпсом. Згідно з його висновками, зменшення частки безробітних супроводжується підвищенням інфляції. В Україні спостерігається абсолютна протилежна тенденція. Зокрема, у період з 2002-2011 рр. рівень безробіття (окрім 2009 р.) поступово знижувався. Проте зростання інфляції відбувалося лише в окремих періодах (2002-2004 рр.; 2006-2008 рр.), що суперечить економічним законам розвитку. У країні, де знижується чисельність безробітного населення, повинні збільшуватися ціни на товари та послуги, оскільки зростає чисельність зайнятих, у населення з'являються додаткові кошти у вигляді зарплати, а продавці, у свою чергу, підвищують ціни на товари.

В Україні, навпаки, при зниженні рівня безробіття відбувається зниження цін. Така ситуація можлива, але у випадку зниження номінальної зарплати. Проте, згідно з офіційними даними Держслужби статистики, в Україні за період 2002-2011 рр. середньомісячна номінальна зарплата щорічно зростала у

середньому на 21,5%. При такому рості зарплати, згідно з економічними законами, повинні збільшуватися ціни та зменшуватися частка безробітних. В Україні ці процеси розвиваються окремо один від одного. Це свідчить про те, що статистика відображає лише офіційну частину усіх економічних процесів, які відбуваються в країні. Інша частина – це тіньова економіка, вплив якої на розвиток нашої держави стає щорічно більш помітним. За даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі, обсяг тіньової економіки в Україні протягом останніх 5 років становив від 28% до 39% ВВП.

Тіньова економіка допомагає населенню отримувати нелегальні доходи. Прослідкувати за динамікою неофіційних доходів населення дуже складно. Проте можна проаналізувати динаміку обсягів депозитів населення. За даними НБУ, у період з 2002-2011 рр. обсяги коштів фізичних осіб у банках зростали щорічно на 31,9%. Такий високий показник свідчить про те, що населення України має кошти для зберігання у банках.

Згідно з економічною теорією, ставки по депозитах повинні бути вищими за рівень інфляції на 1-2%. Саме на такому рівні знаходяться процентні ставки у розвинених країнах світу. В Україні при сучасних показниках інфляції (за даними НБУ у 2012 р. інфляція - 100,6%) ставки по депозитах повинні бути на рівні 1-3% річних. І навпаки, при середніх ставках по депозитах на рівні 17-18%, рівень інфляції повинен складати близько 13-15%. Обидва приклади не відповідають реальній ситуації в Україні.

У випадку, коли ставки по депозитах не високі, ставки за користування кредитами також є більш доступними для споживачів. Проте на сьогоднішній день ставки по кредитах коливаються у межах 25-30%. Тобто банки намагаються реально оцінювати інфляцію і покривати свої можливі збитки в майбутньому.

Рівень цін є одним із факторів, які визначають обсяги товарообігу в країні. Згідно з даними Держслужби статистики, ціни впродовж 2002-2011 рр. збільшувалися в середньому на 0,6%. Причому у докризовий період (2002-2008 рр.) темп зростання склав 103,7%, а у післякризовий (2009-2011 рр.) – темп зростання змінився темпом зниження і склав 96,5%. При цьому логічним було б зниження товарообігу в країні. Проте в Україні впродовж 2002-2011 рр. спостерігалось щорічне збільшення роздрібного товарообігу. В середньому за аналізований період темп росту склав

124,3%, а у посткризовий період – 123,1%. Подібне зростання обсягів роздрібного товарообігу в умовах дефляції можливо пояснити лише процесами тіньової економіки.

Отже, економіка України розвивається всупереч загальноприйнятим законам економічного розвитку. Причиною цього є відсутність контролю з боку держави, а також недостатньо розроблене інформаційно-аналітичне дослідження тіньових економічних процесів.

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СТАТИСТИЧЕСКОГО МОНИТОРИНГА СЕЛЬСКОГО РАЗВИТИЯ И КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НА СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЯХ В РОССИИ

Ларина Т.Н.,

*к.э.н., зав. кафедрой статистики и экономического анализа,
Оренбургский государственный аграрный университет,
Российская Федерация*

Вступление России в ВТО, интенсификация взаимодействия нашей страны с Организацией экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), в том числе в области статистического наблюдения и анализа, повышают актуальность совершенствования сельскохозяйственной и сельской статистики на основе гармонизации статистической методологии. Проведение международных сопоставлений развития сельских территорий по широкому кругу показателей на сегодняшний день не представляется возможным. Устранить эту проблему поможет обращение к опыту Европейского Союза (ЕС).

Под сельским развитием в документах ЕС понимают превращение сельских районов в более привлекательные, изменение тенденций экономического и социального упадка и депопуляции в сельской местности и развитие человеческого потенциала. Новая стратегия сельского развития Евросоюза, рассчитанная до 2013 г., предполагает большую координацию

действий всех стран-членов ЕС. Следовательно, необходимо, чтобы страны-члены и регионы были обеспечены адекватными и эффективными системами мониторинга и контроля.

Отметим, что государственное регулирование сельского хозяйства и сельского развития в России и международной практике имеет ряд схожих направлений (применение программно-целевого подхода, учет особенностей сельского расселения, понимание необходимости рассматривать во взаимосвязи вопросы развития сельского хозяйства, сохранения земельных и других ресурсов, социального и культурного развития сельских поселений). Отличает практику развитых стран Европы наличие основательной, масштабной, учитывающей интересы всех стран-членов ЕС, работы по согласованию методологии сбора и анализа информации, а также критическая оценка полученных результатов с последующей корректировкой политических курсов с учетом успешного опыта и инициатив лидера сообщества.

В связи с тем, что административно-территориальное деление в каждой из стран ЕС имеет свои особенности, организация статистического наблюдения Евростата за развитием сельских территорий имеет существенные отличия от российской практики. Это проявляется, в первую очередь, в применении разных принципов деления территорий на городские и сельские. Таким образом, при межстрановых сопоставлениях термин «сельский» требует не только технического уточнения, но определенной «гибкости», учитывающей особенности административно-территориального деления государства.

Другим важным методологическим вопросом является выбор критериев (показателей) оценки результатов сельского развития. Система показателей в ЕС включает 5 подсистем (базовые, финансовые показатели, показатели результатов деятельности, показатели измерения последствий воздействия, показатели выполнения программ на местном и региональном уровне). В России показатели для оценки результатов выполнения государственных программ можно разделить на группы: финансовые, отраслевые, социальные. На региональном уровне системы показателей могут отличаться от общероссийской, что связано с приоритетами региональных программ.

Координирует процесс выработки общей стратегии политики сельского развития, а также разрабатывает комплекс индикаторов для мониторинга и оценки достижения целей в ЕС

Европейская Комиссия. Национальные и региональные программы разрабатываются странами-членами ЕС при экономическом, институциональном и социальном партнерстве. В России координирует работу по выполнению проектов Госпрограммы Министерство сельского хозяйства РФ, региональные подразделения Минсельхоза – в рамках своих компетенций.

В России также, как и в Европе, проблема сельского развития тесно переплетается с проблемой укрепления института местного самоуправления. Отсюда следует, что роль муниципальной статистики существенно возрастает. Направления гармонизации отечественной и европейской системы статистического наблюдения за изменением сельского развития и качества жизни сельского населения, по нашему мнению, должны идти по пути более подробного описания муниципальных образований, типологизации сельских поселений по уровню развития сельского хозяйства и качеству жизни. Этот подход позволит проследить воздействие государственной политики сельского развития не только на уровне страны в целом, но и на уровне отдельных регионов. В основе мероприятий по корректировке политики сельского развития должно лежать научное обоснование, построенное, в свою очередь, на комплексном статистическом анализе результатов мониторинга.

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СТАТИСТИЧЕСКОМ ПРОИЗВОДСТВЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Лацкевич Н.В.,

*к.э.н., заведующий кафедрой сферы услуг и статистики,
Белорусский торгово-экономический
университет потребительской кооперации*

Анохов С.М.,

*первый заместитель начальника
Главное статистическое управление Гомельской области,*

Информационно-коммуникационные технологии на современном этапе развития общества заняли прочное место, как в системе общественных отношений, так и в деятельности любой организации. Уровень развития информационных технологий зачастую определяет конкурентоспособность продукции, работ, услуг и эффективность национальной экономики в условиях стремительно увеличивающегося потока информации. Внедрение современных технологий при формировании оперативных и достоверных информационных ресурсов о социально-экономическом положении страны для государственного управления является одной из приоритетных задач государственной статистики. Актуальной задачей в развитии государственной статистики в Республике Беларусь является переход от бумажной формы отчетности к электронной.

Важным решением для белорусской статистики было принятие 13 ноября 2006 года Указа Президента Республики Беларусь об утверждении Государственной программы создания Единой информационной системы государственной статистики Республики Беларусь (Государственная программа), реализация которой начата с 2007 года. Государственная программа предусматривает комплекс мероприятий по реализации качественно новых подходов по автоматизации процессов организации и ведения государственной статистики (сбор, обработка, обобщение первичных статистических данных; накопление, хранение, защита статистической информации; распространение сводных статистических данных) и направлена на создание интегрированного статистического информационного ресурса, комплексов программных и технических средств.

Реализация программы позволит сформировать необходимую материально-техническую, технологическую и информационную основу для внедрения единой политики информатизации, разработки и развития информационно-аналитических систем и интеграции статистических информационных ресурсов с ресурсами иных органов государственного управления республики и международных статистических служб.

Единая информационная система государственной статистики Республики Беларусь (ЕИСГС) включает в себя

локальные вычислительные сети (ЛВС) областного и районного уровней, интегрированные в единую корпоративную телекоммуникационную сеть.

Созданная корпоративная телекоммуникационная сеть объединяет территориально распределенные органы статистики в единое информационное пространство (Национальный статистический комитет Республики Беларусь - Белстат, главные статистические управления областей и г. Минска, районные отделы статистики, находящиеся вне зданий главных статистических управлений областей). Для обеспечения высокоскоростного подключения центральной точки корпоративной сети (Белстат) проложена волоконная оптическая линия связи. Корпоративная сеть признана обеспечить не только транспортный сервис для данных при функционировании прикладных подсистем ЕИСГС, но и для корпоративной системы электронного документооборота. Корпоративная сеть уже сейчас действует в части системы электронного документооборота «ДЕЛО».

В рамках Государственной программы созданы Центры обработки данных (ЦОД) республиканского и областного уровней, включающие серверное и коммуникационное оборудование, программное обеспечение, системы хранения данных, резервного копирования и восстановления, а также такие системы, как климатическая, бесперебойного электроснабжения, контроля доступа, газового пожаротушения, удаления дыма и газов.

Образованные ЦОД являются основой для создания распределенной системы с возможностью предоставления услуг, как по аналитической обработке данных, так и по использованию вычислительных мощностей для решения расчетных задач и предоставлению электронных услуг.

В 2012 году в рамках опытной эксплуатации вычислительной и сетевой инфраструктуры ЕИСГС электронный формат представления государственной статистической отчетности предусмотрен по 9 формам.

Схема сбора отчетности в электронном виде включает взаимодействие рабочего места респондента (ПО «АРМ Респондента») с принимающим центром Белстата при отправке отчета, затем его обработку сервисом обработки и размещение в базе данных. Подтверждение достоверности и целостности данных обеспечивается средствами электронной цифровой подписи,

конфиденциальность обеспечивается применением процедуры шифрования.

С учетом высокой динамики совершенствования современных программных средств, развития коммуникационной инфраструктуры задачи ЕИСГС могут корректироваться с целью использования новейших технических решений, реализации новых методов работы и повышения эффективности использования информационных технологий и качества сводных статистических данных, обеспечения решения иных актуальных задач, стоящих перед государственной статистикой Республики Беларусь.

КОГОРТНІ ОСОБЛИВОСТІ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Левчук Н.М.,

д.е.н, провідний науковий співробітник,

Шевчук П.Є.,

к.е.н., провідний науковий співробітник,

*Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М. В. Птухи НАН України*

Тривалість життя в Україні, незважаючи на позитивні зрушення останніх років, упродовж тривалого часу суттєво відставала і продовжує відставати від відповідних показників країн Європейського Союзу. Аналіз причин і передумов формування цього феномену ще далекий від завершення. Існуючі допер дослідження акцентують увагу на важливих суспільних чинниках та подіях, що відбулися у певний календарний період, та відповідній динаміці параметрів дожиття населення України, обчислених методом умовного покоління. Проте зовсім мало відомо про особливості дожиття реальних поколінь української людності. У доробку вітчизняної демографічної науки аналіз смертності демографічних когорт практично відсутній, головним чином, через нестачу відповідних даних, зокрема, довготривалих рядів демографічних показників. Між тим, когортні таблиці смертності населення є вкрай цінним інструментом демостатистичного аналізу, оскільки дають змогу виявити

міжпоколінну диференціацію смертності населення та простежити короткостроковий і довгостроковий вплив тих чи інших соціально-економічних чинників на життєздатність поколінь.

Метою даної роботи є виявлення когортних особливостей смертності населення України.

Дані та методи дослідження. Ми скористалися динамічними рядами народжених і померлих, а також чисельності населення за статтю і віком в Україні з 1850 по 2010 роки (у сучасних політико-адміністративних межах), реконструйованих на основі історичної статистики населення О. П. Рудницьким (Інститут демографії та соціальних досліджень НАНУ, монографія готується до друку). Проведене нами дослідження включало в себе побудову серії когортних таблиць смертності й тривалості життя в Україні для поколінь 1850-1927 рр. народження за однорічними віковими групами. Когортні таблиці смертності розраховано згідно із методичним протоколом, розробленим колективом дослідницького проекту “Human Mortality Database”, який виконується вченими University of Berkeley and Max Planck Institute for Demographic Research.

Результати. Проведений у глибокій історичній ретроспективі аналіз еволюції смертності й тривалості життя в Україні два змогу виявити такі особливості. Якщо у жінок тривалість життя послідовних поколінь 1850-1927 рр. народження мала виражену тенденцію до зростання за винятком окремих кризових періодів, то у чоловіків тривалість життя фактично коливалась на одному рівні: близько 30 років. Зокрема, тривалість життя чоловіків і жінок 1850 року народження становить 27,4 і 29,8 років, а у представників 1927 року народження – 31,7 року і 43,9 року відповідно. Це пов'язано з тим, що Україна у ХХ столітті зазнала руйнівного впливу багатьох екстраординарних подій і породжених ними демографічних катастроф, які не просто коригували траєкторію демографічного розвитку, а корінним чином змінювали демографічну історію багатьох поколінь української людності. Тому поступ у зниженні смертності чоловіків зводився нанівець трагічними подіями і масовими людськими втратами, які відкидали нашу країну на десятиліття назад.

Порівняльний аналіз ймовірності померти в укрупнених вікових інтервалах (0-20, 20-40 та 40-60 років) у когортному розрізі виявив, що, по-перше, покоління 1850-1870 рр. народження відзначались найвищим рівнем смертності серед немовлят та дітей,

що й обумовило їхню низьку тривалість життя. По-друге, когорти 1871-1901 років народження зазнали втрат під час Першої Світової війни, громадянської війни, періодів голоду 1921-1923 і 1932-1933 рр., внаслідок чого їх імовірність померти у віці 40-60 років досягнула рівня ймовірності померти у віці до 20 років. Саме це стало на заваді прогресу у тривалості життя цих поколінь.

По-третє, показники дожиття когорт 1902-1922 років народження є найменш сприятливими: висока смертність немовлят і дітей поєднується із ще вищою смертністю у віці 20-40 років. Найбільш неблагополучним щодо тривалості життя є покоління народжених в 1917–1922 рр., оскільки саме на них припав найбільший тягар соціально-економічних катастроф ХХ ст.: громадянська війна і голод 1921-1923 рр. у ранньому дитинстві, голод 1932-1933 рр. у підлітковому віці, Друга світова війна і голод 1946-1947 рр. у молодому та середньому віці. Лише після досягнення 50 років це покоління почало жити у відносно сприятливих умовах.

По-четверте, динаміка смертності когорт 1930 року народження і молодше відзначалась помітним спадом смертності немовлят і дітей (окрім періодів голоду), деяким зниженням, а потім стагнацією смертності у віці 20-40 років та поступовим підвищення смертності у віці 40-60 років.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ПОСЛУГ: ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Леснікова М.В.,

*к.е.н, завідувач відділу методології проектування
статистичних технологій,*

Науково-технічний комплекс статистичних досліджень

Статистична інформація щодо конкурентного розвитку зовнішньої торгівлі послугами не може розглядатися без її систематизації та логічного упорядкування, які забезпечують статистичні класифікації. Класифікація послуг у зовнішній торгівлі є важливим інструментом упорядкування інформації для комплексного аналізу торговельних процесів, що відбуваються між резидентами та нерезидентами. Класифікація

зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП) визначає перелік категорій послуг, за якими проводиться державне статистичне спостереження щодо зовнішньої торгівлі послугами. КЗЕП є наступником Класифікації послуг зовнішньоекономічної діяльності, яку було введено в дію з I кв. 1998 р.

КЗЕП застосовують для:

- групування видів зовнішньоекономічних послуг для забезпечення міжнародної співставності даних;
- статистичного обліку операцій між резидентами та нерезидентами, способів поставки послуг, вартісної оцінки, часу обліку операцій;
- складання компонентів поточних рахунків платіжного балансу;
  - дослідження ринку, в якості індикаторів для оцінювання попиту на види послуг та прийняття управлінських рішень;
  - складання системи національних рахунків;
  - економічних досліджень, зокрема в економічному прогнозуванні, економетричному моделюванні, соціологічних дослідженнях, дослідженнях засобів масової інформації у статтях з питань розвитку економіки.

Об'єктами класифікації КЗЕП є види зовнішньоекономічних послуг, що відповідають основним вимогам для складання платіжного балансу та системи національних рахунків.

У КЗЕП зовнішньоекономічні послуги являються товаром, що не проходить митного контролю і на який не оформлюється вантажна митна декларація. Послуги не приймають форму матеріальних об'єктів, на які розповсюджуються права власності. Реалізація послуг та їх виробництво невідокремлені один від одного. Головним у торгівлі послугами є те, що повинна відбутись операція купівлі-продажу, яка охоплює діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності (резидентів та нерезидентів), побудована на взаємовідносинах між ними. За структурою КЗЕП складається з трьох блоків: коду послуги, який має ієрархічну систему класифікації та систему кодування з використанням цифрового коду, найменування послуги та опису її.

До складу КЗЕП входить 12 розділів послуг, що узгоджуються з категоріями послуг Розширеної класифікації послуг платіжного балансу та відповідають компонентам класифікації продуктів ГАТС.

Основні позитивні зміни нової редакції КЗЕП полягають у наступному:

- розширення загальної деталізації розділів, додання нових розділів послуг: 1 “Послуги з переробки матеріальних ресурсів”, 2 “Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій”;

- посилення деталізації професійних, технічних та комерційних послуг, адміністративних і допоміжних послуг, послуг у сфері нерухомості, оренди та лізингу, послуг у сфері мистецтва й організації дозвілля;

- введення довідкових статей для підвищення якості обчислення вартості послуг за розділом 1 “Послуги з переробки матеріальних ресурсів”, 6 “Послуги зі страхування” та 7 “Послуги, пов’язані з фінансовою діяльністю”;

- більш докладно розглянуто послуги, що охоплюються розділом 12 “Державні та урядові послуги”;

- виключення з статистичного обліку вартості товарів для переробки без зміни власника, замість цього у розділі 1 “Послуги з переробки матеріальних ресурсів”, враховується вартість переробки цих товарів;

- розділи 2 “Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій”, 4 “Послуги з подорожей” та 5 “Послуги з будівництва” враховують вартість товарів, що приймають участь у операціях купівлі-продажу;

- Значне розширення розділу 8 “Роялті, та інші послуги, пов’язані з використанням інтелектуальної власності”.

Впровадження в статистичну практику нової редакції КЗЕП дозволить отримувати співставну на міжнародному рівні статистичну інформацію, що необхідна учасникам торговельних переговорів в якості орієнтира при розробці конкретних зобов’язань в області торгівлі послугами та послідуячого моніторингу їх виконання, а також змін, що можуть виникнути по кожному виду послуг. Така статистична інформація допоможе в прийнятті управлінських рішень по встановленню пріоритетів та стратегій, сприятиме оцінці досягнутої степені лібералізації по конкретним послугам та ринкам.

— ◇ —

СТРУКТУРНІ ДИСПРОПОРЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Лутчин Н.П.,

к.е.н, доцент кафедри статистики,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Зміцнення конкурентоспроможності національної економіки пов'язане з структурними перетвореннями економічної системи відповідно до потреб технологічного і соціального прогресу. Адже структурні диспропорції не лише стримують реалізацію економічного потенціалу, але й підвищують вразливість економіки до зовнішніх впливів та знижує рівень економічної безпеки країни. Саме тому здатність підвищувати конкурентоспроможність економіки забезпечується глибиною структурних перетворень, зумовлених необхідністю технологічного оновлення виробничої структури та її адаптації до умов внутрішнього та зовнішнього середовища.

Проте, більшість досліджень у даній сфері присвячені дослідженням на макрорівні, а у практиці формування структурних процесів регіональної економіки немає комплексного стратегічного підходу з урахуванням реалій та перспектив розвитку регіону, тому необхідним є здійснення аналізу основних тенденцій структурного розвитку регіональної економіки та визначення стратегічних напрямків їх економічного розвитку.

В практиці економічних досліджень всі секції економіки поділяють на дві сфери: виробничу та сферу послуг; або на три: первинний сектор (сільське господарство), вторинний (промисловість та будівництво) та третинний (сфера послуг). Якщо вважати, що реальний сектор економіки складається з первинного та вторинного секторів, то для оцінки структурних диспропорцій вагоміше значення має аналіз співвідношення виробничої сфери, який включає первинний і вторинний сектор та сфери послуг.

За підсумками 2011 року в Україні частка сфери послуг у валовому випуску склала 42,93 % і у порівнянні з 2010 роком зменшилась на 1,54%. Така частка значно менша у порівнянні з високорозвинутими країнами, де вона складає близько 70%. Частка

вторинного сектору у 2011 році в Україні склала 47,0% і у порівнянні з 2010 роком зросла на 3,8 %, що є все одно дещо низьким показником. Адже відомо, що країни з перехідною економікою розвиваються саме завдяки вторинному сектору.

Для порівняння, вторинний сектор Польщі у 2011 році склав 47,2% і зріс щодо 2010 року на 1.3 відсотки.

Несуттєво краща ситуація спостерігається на регіональному рівні. За підсумками 2011 року у Львівській області частка сфери послуг у валовому випуску склала 50% і у порівнянні з 2010 роком зросла на 10 %. Вторинний сектор у 2011 році у Львівській області склав 39,2 %, що є ще меншим, ніж на рівні України.

Отже, у післякризовий період в економіці України попри незначній тенденції до зростання частки переробної промисловості (на регіональному рівні є зменшення на 0,1%), відбувається зменшення частки галузей, орієнтованих на внутрішній попит.

У сфері виробництва найбільшу частку у випуску в Україні займає переробна промисловість (61,2%), у Львівській області – 71%. В свою чергу, в структурі випуску обробної промисловості як на державному так і на обласному рівні найбільшу частку займають низькотехнологічні та екологічно небезпечні види економічної діяльності, що явно не сприяє прогресивним структурним зрушенням в економіці.

Аналізуючи первинний сектор економіки, до якого відносять сільське господарство, попри певні тенденції до зростання загалом, виробництво продукції тваринництва за 2011 р. порівняно з відповідним періодом 2010 р. зросло лише на 2,4 %. Як наслідок, відбувається зниження виробництва окремих видів продукції тваринництва, що спричиняє виникнення дисбалансів у забезпеченні населення України різними видами продуктів харчування тваринного походження. Дисбаланс у торгівлі товарами на зовнішніх ринках протягом останніх років зумовлює загальне негативне зовнішньоторговельне сальдо України і свідчить про низький рівень розвитку національної економіки.

Таким чином, стан галузевої структури і якісних параметрів структури свідчить про низький рівень розвитку конкурентних можливостей України. Структурна недосконалість економіки вже в середньостроковому періоді спричинить значне зниження її конкурентоспроможності та зростання загроз економічній безпеці країни.

Відсутність аналогічної статистичної інформації на рівні областей України не дає можливості проведення виваженої регіональної політики з врахуванням виявлених економічних диспропорцій. Побудова таблиць «Витрати – випуск» на обласному рівні дала би можливість оцінки та врахування диспропорцій економіки для проведення виваженої регіональної політики.

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ: СТАТИСТИКА УКРАЇНИ

Мазуренко О.К.,

*к.е.н, доцент кафедри статистики,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана"*

Останні десятиліття характеризуються збільшенням ролі сфери послуг у світовій економіці. Розширюється спектр пропонованих послуг, спостерігається зростання числа зайнятих у цій сфері. У розвинутих країнах сфера послуг є найбільшим сектором економіки. У ній працює в середньому 65-75 % зайнятого населення, на неї припадає 50 % обсягів капіталовкладень, 63-74 % ВВП.

Аналіз розвитку сфери послуг в Україні вказує на поступове входження «економіки послуг» в нашої країні. Так, період 2004–2012 рр. характеризується еволюційним зростанням частки сфери послуг у ВВП (з 35,1 % у 2004 році до 44,2 % у 2012 році), однак, середній світовий показник частки сфери послуг у ВВП становить 66,7 %, в Росії та Польщі відповідно 59,1 % та 63,5 %.

Домінуючими чинниками зростання обсягів міжнародної торгівлі послугами став вступ України в СОТ, а також структурні зміни в економіці розвинених країн, пов'язані з реалізацією досягнень науко-во-технічного прогресу. В результаті приєднання України до СОТ партнерами по зовнішньоторговельним операціям у 2012 році стали 230 країнами світу.

Розвиток зовнішньої торгівлі послугами України за 2004-2012 період характеризується позитивною динамікою. Сукупний оборот послугами в Україні, хоча і менший від зовнішньоекономічного обороту у 4-5 разів, демонструє стійку тенденцію до зростання. Обсяг експорту послуг України за 2012 рік дорівнював 19688 млн. дол. США (+1,4% до попереднього періоду), імпорту – 13535 млн. дол. США (+1,7% до попереднього періоду). Сальдо зовнішньоторговельного балансу послуг було позитивним (6149 млн.дол.США), хоча експорт українських послуг завжди перевищував їх імпорт. Середньорічний темп приросту експорту послугами за досліджуваний період становив 21% за рік, і перевищував темпи приросту імпортних операцій (9% за рік).

Географічний розподіл торгівлі послугами України вирізняється крайньою нерівномірністю й асиметричністю. Близько 50% вартісного обсягу послуг спрямовується країнам СНД, майже третина – країнам ЄС. Основними партнерами в експорті послуг є Російська Федерація, Великобританія, Кіпр, Сполучені Штати Америки, Німеччина, Швейцарія.

Характерною особливістю українського експорту послуг є домінуюча позиція транспортних послуг. На цей вид послуг припадає понад 65%, за своїм внеском у ВВП України транспортна галузь посідає перше місце серед галузей сфери послуг по доходах бюджету від експорту. Друге місце за значимістю відводиться категорії «Подорожі» (25,8 %), наступне – «Ділові послуги» (13,5 % загального експорту послуг). Така структура українського ринку відрізняється від західних насамперед перевагою традиційних галузей, що забезпечують транспортування й збут зробленої продукції, тоді як у розвинених країнах ЄС, крім цієї категорії, значними є «Подорожі», «Фінансові», «Ділові», «Комп'ютерні та інформаційні» послуги.

Структура імпорту послуг практично залишається незмінною протягом останніх років. Обсяг імпорту від країн СНД майже не змінюється і в 2012 році складає 18,5% загального обсягу, від країн Європейського Союзу - 54,7%.

Найбільша частка припадає на транспортні послуги – 25% (за рахунок одержання послуг повітряного та залізничного транспорту), різні ділові, професійні та технічні – 16% , фінансові – 14,1%, державні послуги, які не віднесені до інших категорій – 9,2% та послуги з подорожей – 8,5%.

Отже, сучасний стан торгівельного балансу послугами далекий від оптимального. Причинами цього є і недостатня диверсифікованість експорту, і замалий сегмент послуг, що активно розвиваються: фінансові, комп'ютерні, туристичні. Однак, сфера послуг є тим динамічним сектором економіки, де попит постійно зростає. Серед головних завдань розвитку цієї сфери в Україні є пошук нових форм участі у світогосподарських зв'язках. Досвід економічно розвинених країн показує приклад того, що реалізація потенціалу сфери послуг у системі економічних віносин дозволить досягти вищих економічних результатів.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ СТАТИСТИЧЕСКОЙ ОЦЕНКИ ЗАПАСОВ ИСКОПАЕМЫХ ЭНЕРГОРЕСУРСОВ

Мамий И.П.,
*к.э.н, доцент кафедры статистики экономического факультета,
Московский государственный университет
имени М.В. Ломоносова, Российская федерация*

Классификации — основа управления запасами, составления прогнозов добычи, бизнес-планов добывающих предприятий и проектирования разработки, государственного планирования поисковых и геолого-разведочных работ. Они широко используются Международным энергетическим агентством (IEA), Всемирным энергетическим советом (WEC), другими организациями, изучающими мировой баланс энергетических и минеральных ресурсов земли.

Оценка разведанных запасов в настоящее время проводится в соответствии с классификацией запасов углеводородов (принятой в 1983 г. и усовершенствованной в 2001г). Однако, зарубежные аналитики считают, что геологические запасы по категориям, принятым в РФ, составляют примерно 0,7 от доказанных запасов по классификации SPE (Общество инженеров-нефтяников США) /WPS (Международный нефтяной совет)/ AAPG (Американская ассоциация геологов-нефтяников).

В настоящее время основным официальным источником данных о запасах углеводородов является форма статистической отчетности федерального государственного наблюдения № 6-гр «Сведения о состоянии и изменении запасов нефти, газа, конденсата, этана, пропана, бутанов, серы, гелия, азота, углекислого газа». Объектами статистического наблюдения являются работы по изучению недр на территории России с целью выявления запасов минерального сырья по важнейшим видам полезных ископаемых, имеющих народно-хозяйственное значение. Единицей статистического наблюдения являются юридические лица, которым предоставлено право на проведение геологоразведочных работ.

Однако, объективные данные о запасах углеводородов отсутствуют в связи с тем, что Федеральный закон Российской Федерации от 29 июля 2004 г. N 98-ФЗ «О коммерческой тайне» предоставил право собственникам добывающих компаний разрешать или запрещать доступ к информации, составляющей коммерческую тайну, определять порядок и условия доступа к этой

информации. Как известно, коммерческая тайна - это режим конфиденциальности информации, позволяющий ее обладателю при существующих или возможных обстоятельствах увеличить доходы, избежать неоправданных расходов, сохранить положение на рынке товаров, работ, услуг или получить иную коммерческую выгоду.

Таким образом скрыть от государственной статистики можно практически любую коммерчески ценную информацию: сведения о состоянии разбуренных пластов, новых методах и результатах геологоразведки, технологиях производства и, главное, об объемах добычи и её себестоимости.

Закон № 98-ФЗ постоянно совершенствуется, особенно в части охраны права собственника на конфиденциальность его деловой информации (она же статистическая или финансовая).

В частности, в статье 10 «Охрана конфиденциальности информации» Закона № 98-ФЗ, перечислены меры по охране конфиденциальности информации, принимаемые ее обладателем, и включает право собственника самому определять перечень информации, составляющей коммерческую тайну; а также принимать меры по ограничению доступа к информации, составляющей коммерческую тайну.

Федеральный закон, принятый 29.11.2007 г. № 282-ФЗ «Об официальном статистическом учете и системе государственной статистики в РФ» направлен на правовое регулирование официального статистического учета и системы государственной статистики.

Однако, этот закон не смог преодолеть основных норм закона «О коммерческой тайне» в части приоритетного права собственника на любую коммерческую информацию.

Следует подчеркнуть, что закон о Статистике направлен в основном на оптимизацию деятельности самого статистического ведомства, а не на оптимизацию системы и методов статистического учета и отчетности в интересах государственного управления.

Переход на международные стандарты учета и оценки углеводородов - одно из условий вступления России в ОЭСР. Большинство крупнейших отечественных нефтегазовых компаний уже составляют свою статистическую и финансовую отчетность в соответствии с Общепринятыми принципами бухгалтерского учета США (ОПБУ США), которая основывается на Классификации

запасов углеводородов, принятой Комиссией по ценным бумагам и биржам США (КЦПБ США).

В конце 2013 г. в России должна быть введена новая Классификация запасов и прогнозных ресурсов нефти и горючих газов, которая как предполагалось, заменит «временную классификацию» 2001г. Новый документ должен интегрировать три характеристики: степень геологической изученности, степень промышленного освоения и экономическую эффективность различных категорий запасов.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОЇ СТАТИСТИКИ В УКРАЇНІ

Матковський С.О.,

к.е.н., завідувач кафедри статистики

Васьків С.Ф.,

асистент кафедри статистики,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Інтеграція України в міжнародне економічне співтовариство характеризується різними формами, де чільне місце займає транскордонне співробітництво. Регіональні транскордонні зв'язки є особливою складовою частиною євроінтеграції України.

Місце транскордонної співпраці в регіональному розвитку, визначається здатністю об'єднати потенційні можливості для вирішення загальних проблем і завдань просторового розвитку транскордонних територій.

Сучасний розвиток транскордонного співробітництва України обумовлений великою кількістю об'єктивних чинників і перепон, які одночасно впливають на соціально-економічний розвиток прикордонних територій і визначають майбутній стан у короткотерміновій і середньотерміновій перспективах.

У зв'язку з цим, поняття логіки транскордонної регіональної інтеграції на внутрішніх та зовнішніх кордонах ЄС набуває особливої актуальності для аналізу взаємодії України, особливо

західних областей, із країнами – сусідами. Доцільність здійснення такої співпраці обумовлено міграцією населення, трансфертами капіталу, технологіями, розвитком торгівлі, наявністю глобальних економічних проблем, які в сукупності нівелюють спроби здійснення перепон з боку держави. Цей вектор діяльності відповідає також стратегічній цілі України направленої на укріплення і розвиток економічного співробітництва з країнами Європейського Союзу.

Треба зазначити важливість міжнародного та міжрегіонального прикордонного співробітництва, який є важливим елементом розвитку польських та українських регіонів, сприяє обміну досвідом між територіями сусідніх країн, закладає основи координації розвитку інфраструктури, культури та освіти по обидва боки кордону.

Ключовим завданням у перспективі є встановлення, удосконалення та розвиток транскордонної статистики, формування єдиних методологічних підходів до здійснення статистичних досліджень по обидва боки кордону, та пошук шляхів співпраці між статистичними управліннями прикордонних регіонів, зокрема України та Польщі, та інших країн сусідів по другий бік кордону.

Важливим завданням є розробка спільних статистичних проєктів для розвитку транскордонної співпраці, і в першу чергу розробка методології статистичного моніторингу транскордонних процесів у прикордонних регіонах.

Дослідження соціально – економічних процесів транскордонних територій має багатовимірний характер та охоплює різні аспекти, тому вимагає розробки методології на основі формування єдиної системи транскордонної статистики в прикордонних регіонах.

Транскордонна статистика як частина офіційної регіональної статистики повинна стати інформаційним фундаментом для інтеграції інформації в Україні та регіонах сусідніх країн. Дослідження транскордонних територій, а саме надання даних та показників транскордонної статистики необхідні для співпраці між державами – сусідами, прийняття управлінських рішень органів місцевого самоврядування, ведення бізнесу, наукових, культурних та інших зв'язків.

Створення спільної системи досліджень транскордонних територій, допоможе краще вивчити процеси що відбуваються в країнах – сусідах.

Створення спільної інформаційної інфраструктури транскордонних територій, повинна стати плечем інформаційної помочі різним організаціям і приватним особам у прийнятті рішень. Статистичні дослідження слугуватимуть основою для розробки і виконання програм регіонального розвитку та транскордонного співробітництва.

Поряд з цим існує ряд проблем у статистичних дослідженнях і описах транскордонних територій по обидва боки кордону, зумовлене зокрема різними джерелами даних, різними дефініціями, різницею у методологічних дослідженнях, різними типами адміністративно-територіальних одиниць, до яких відносяться дані. Важливо розробити цілісну систему дослідження для прикордонних територій, яка б базувалась на транскордонній статистиці.

На сьогоднішній день все більше набуває розвиток транскордонного співробітництва у галузі статистики, і насамперед у кількісному зростанні і розширенні спільних наукових публікацій, а також поліпшення якості статистичної методології транскордонних досліджень.

Важливим завданням розвитку транскордонної статистики в Україні є розробка узагальнених статистичних показників оцінки економічних та соціальних явищ прикордонних територій по обидві сторони кордону, на основі адміністративних та статистичних даних із використанням різних аналітичних інструментів, впровадження нових досліджень, формування єдиної інформаційно-статистичної бази даних транскордонної статистики для потреб транскордонного співробітництва.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО РАХУНКУ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ УКРАЇНИ

Момотюк Л.Є.,

к.е.н, декан фінансового факультету,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

Швидкі темпи розвитку економіки, посилення глобалізаційних тенденцій у сфері фінансів вимагають постійного перегляду та внесення змін до системи національних рахунків. Удосконалення методології та методики обчислення показників дають можливість покращити методи вимірювання окремих найбільш складних компонентів рахунків і в першу чергу – фінансового рахунку, що зазнає найбільших змін. Останнім часом особлива увага приділяється дослідженню та методологічному забезпеченню обчислення одного з найскладніших компонентів фінансового рахунку – похідних цінних паперів. Це пов'язано з тим, що існують особливості їх випуску та обігу, а також права на придбання чи продаж протягом терміну, визначеного договором.

У зв'язку з цим представники національних статистичних служб звернулися з проханням до МВФ щодо уточнення та роз'яснення міжнародних стандартів статистичного вимірювання похідних фінансових інструментів. З цією метою МВФ розробив документ під назвою «Статистичне вимірювання похідних фінансових інструментів», який був прийнятий на сесії Статистичної комісії в 1999 році. На виконання вимог цього документа в класифікації фінансових інструментів фінансового рахунку було запроваджено окремий інструмент: F.7. «Похідні фінансові інструменти».

Похідні фінансові інструменти (деривативи) – це особлива група цінних паперів, які мають встановлені законодавством реквізити та засвідчують зобов'язання, внаслідок виконання яких відбувається перехід права власності на базовий актив та/або проводяться розрахунки на підставі ціни (величини) базового активу.

Аналіз міжнародних стандартів з вимірювання похідних фінансових інструментів дозволяє зробити такі висновки:

1) похідні фінансові інструменти можуть бути визначені як такі фінансові інструменти, які прив'язані до конкретного фінансового інструменту, показника чи товару, за допомогою яких конкретні фінансові ризики можуть виступати як самостійний предмет купівлі–продажу на фінансових ринках.

2) біржові та позабіржові фінансові інструменти розцінюються як фінансові активи. Для обчислення вартості будь-якого похідного фінансового інструменту необхідно, щоб базова ціна була чітко визначена. За відсутності визначеної ціни продукту, що лежить в основі похідного фінансового інструменту, він не

може бути оцінений, не може розглядатись як засіб збереження і, відповідно, не може розцінюватись як фінансовий актив.

3) процентні свопи та форвардні процентні угоди розглядаються як фінансові активи, а чисті наявні виплати за цими контрактами класифікуються як фінансові операції, а не як потоки доходів від власності, як рекомендовано в СНР 1993 року.

4) оскільки похідний фінансовий інструмент розглядається як фінансовий актив, його застосування є операцією, яка повинна враховуватися навіть у випадках поставки активів, що лежать в їх основі.

5) похідні фінансові інструменти розглядаються як окрема категорія інструментів фінансових активів у національних рахунках, а також як окрема функціональна група платіжного балансу, що відображає їх особливості.

Подальше вдосконалення та розвиток фінансового рахунку СНР базується на новій версії Системи національних рахунків 2008 року (СНР–2008), яка представляє собою адаптовану версію СНР 1993 року. Для відображення фінансового сектору до СНР–2008 рекомендується, в першу чергу, внести зміни, що стосуються поглибленого розгляду та деталізації фінансових послуг. У зв'язку зі змінами у фінансовому рахунку постає питання щодо вимірювання та оцінки послуг фінансових посередників.

Послуги фінансових посередників полягають у тому, щоб акумулювати тимчасово вільні фінансові ресурси одних інституційних одиниць та надавати їх у тимчасове користування на поворотній і платній основі іншим інституційним одиницям, які мають намір використовувати ці ресурси для фінансування інвестицій. Тобто банки й інші фінансові установи виступають посередниками між інституційними одиницями, які заощаджують, і інституційними одиницями, що інвестують. Фінансові посередники не стягують прямої плати за послуги фінансового посередництва, а компенсують свої витрати і забезпечують прибуток шляхом встановлення різних відсоткових ставок для позичальників і кредиторів. Таким чином, оплата цих послуг включається або у відсотки, що сплачуються позичальниками коштів, або стягується з тих інституційних одиниць, які позичають фінансовим установам ресурси, встановлюючи для них нижчі відсоткові ставки. Вимірювання послуг фінансових посередників можна здійснювати також непрямим методом – як різницю між відсотками, що отримують і виплачують фінансові посередники.

Отже, перспективою розвитку фінансових рахунків в Україні є впровадження в класифікації фінансових інструментів фінансового рахунку похідних цінних паперів із визначенням підходів до їх обліку, перегляд СНР відповідно до рекомендацій СНР–2008, в т.ч. у частині визначення вартості послуг фінансових посередників.

**ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКІВ
ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ
УКРАЇНИ В МАКРОПРУДЕНЦІАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ
(ЗГІДНО МЕТОДИКИ МВФ)**

Моторин Р.М.,

*д.е.н., завідувач кафедри обліку, аудиту і статистики,
Український державний університет фінансів
та міжнародної торгівлі*

Показники фінансової стійкості (ПФУ) — це індикатори поточного фінансового стану і стійкості сектора фінансових установ країни. Ці показники є інноваційною і новою областю макроекономічних даних. Вони включають як агреговані дані по окремих установах, так і показники, що дають уявлення про ринки, на яких ведуть свою діяльність фінансові установи. ПФУ розраховуються і розповсюджуються для використання в макропруденціальному аналізі. Такий аналіз призначений для оцінки і контролю за сильними сторонами і вразливими місцями фінансових систем з метою підвищення фінансової стабільності і, зокрема, для зниження вірогідності краху фінансової системи. ПФУ є новим масивом даних економічної статистики, що враховує сукупний вплив різних чинників. Фінансові системи схильні до нестабільності і криз, які можуть призводити до порушення фінансової діяльності і здатні завдати економіці величезного збитку в самих різних сферах. Директивні органи і інші зацікавлені сторони приділяють все більш пильну увагу стабільності національних фінансових систем. В результаті, існуючі системи

нагляду за окремими установами доповнюються поточним спостереженням за ризиками для стабільності національних фінансових систем, які обумовлені колективною поведінкою різних установ. Ця діяльність отримала назву макропруденціального аналізу.

У державах-членах ЄС залежно від двох часових горизонтів дослідження (обмеженого чи необмеженого), розраховується два індикатора розривів стійкості публічних фінансів (згідно методики МВФ), які відображають обсяги перманентного бюджетного коригування, необхідного для впевненості у тому, що міжчасові бюджетні обмеження будуть виконані.

Індикатор S1 включає такі складові (у %): необхідне коригування початкової бюджетної позиції; коригування з метою досягнення нормативного значення валового державного боргу до ВВП (60%); коригування довгострокових змін структурного первинного балансу, які пов'язані з впливом демографічних факторів, насамперед із старінням населення, що потребує збільшення видатків на соціальне забезпечення, охорону здоров'я, тощо. Індикатор S1 показує, що довгострокове корегування структури первинного балансу (шляхом збільшення податків або зменшення витрат) вимагає досягнення показників боргу у 60% до ВВП у 2060 році, включаючи будь-які додаткові витрати (на прогнозовану дату порівняно з теперішнім періодом), які зростають внаслідок старіння населення. Вибір граничного показника для індикатора S1 пов'язаний з величиною порогового боргу, який встановлено Договором про Європейський Союз.

Показник S2 визначається як приріст структурного первинного балансу, необхідний для того, щоб дисконтована вартість майбутнього структурного первинного балансу була достатньою для покриття поточного рівня заборгованості. Цей показник складається з двох компонентів: початкова бюджетна позиція та довгострокові витрати, пов'язані із старінням населення. Оцінка початкової бюджетної позиції країни дорівнює 0, якщо структурний первинний баланс у початковому році є достатнім для того, щоб рівень боргу (% ВВП) зберігався на тому самому рівні, що й у початковому році, упродовж тривалого періоду. Це означає, що поточні доходи та первинні видатки повинні залишатись незмінними.

Визначення відповідних показників в статистичній практиці України згідно методології МВФ стикається з відмінностями в методиках їх розрахунку:

1.Скоригований валовий державний борг(gross government debt), % ВВП; валовий державний борг в українській статистиці може бути визначений як показник «Державний борг України», який закріплений в ст.2 Бюджетного кодексу України. Це - загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення. Боргова складова у системі державних фінансів має функціональне походження від державного кредиту.

2. Структурний первинний баланс (structural primary Balance) , % ВВП. За визначенням МВФ структурний первинний баланс - баланс суспільного бюджету(public budget balance) за виключенням виплат відсотків по державному боргу, циклічним чинникам і одноразовим операціям. В українській практиці він, за нашими даними, не розраховується.

3.Зміна структурного первинного балансу, зумовлена зростанням видатків, пов'язаних із старінням населення, порівняно до базового року відносно ВВП. Вона не відображає потоків доходу від власності протягом прогнозованого періоду. В українській практиці цей показник, за нашими даними, також не розраховується.

4.Дохід від власності, % ВВП. Доходи від власності - це первинні доходи, які одержують власники фінансових активів і матеріальних невикористаних активів (землі, запасів корисних копалин тощо) від надання їх у користування іншим інституційним одиницям. Цей показник публікується Державною службою статистики України (ДССУ) в матеріалах з національних рахунків.

5. Різниця між номінальною відсотковою ставкою та темпом зростання номінального ВВП.

Своєрідною нижньою межею відсоткової ставки є облікова ставка відсотка (або ставка рефінансування), яка встановлюється центральним банком (в Україні — Національним банком України). Фактично облікова ставка відсотка — це первісна ціна грошового капіталу, за якою комерційні банки купують його у центральному банку. Тому відсоткова ставка не може бути меншою за облікову ставку відсотка. Облікова ставка Національного банку України, яка є базовою щодо інших процентних ставок, в 2011 році зберігалася

на рівні 7,75 % (див. сайт НБУ). Темп зростання номінального ВВП України в 2011 році складав 5,2% (див. сайт ДССУ).

Вирішення зазначених проблем в практичній статистичній діяльності сприятиме підвищенню якості результатів макропруденціального аналізу.

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ ЗА МЕТОДОЛОГІЄЮ СНР

Моторина Т.М.,

*к.е.н., доцент кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Дискусія щодо питань методології обчислення показників випуску та використання послуг фінансових посередників, згідно положень СНР, вимагає уточнення деякі питань цієї методології. Отже, випуск банків складається з двох елементів: вартості допоміжних фінансових послуг, платежі за які здійснюються в прямій формі та вартості фінансових посередницьких послуг, які обчислюються непрямим способом. Послуги фінансового посередництва (ПФП) включені в неявній формі у відсоткову ставку, що отримують банки за надання у позику фінансові ресурси. З іншого боку, відсоткова ставка по залучених фінансових ресурсах у формі депозитів, як правило, відносно занижена на величину оплати послуг банків, пов'язаних із залученням цих ресурсів. Сплачуючи відсотки за залучені ресурси, банки зменшують їх на величину оплати своїх послуг. Величина посередницьких послуг може бути обчислена як різниця між відсотками за надання позик і так званих чистих відсотків (що не містять елемента оплати послуг) і додаванням до цієї суми різниці між відсотками, сплаченими за залучені ресурси в формі депозитів і чистими відсотками. Як чисті відсотки можуть бути умовно прийняті відсотки по міжбанківським кредитам. Такий підхід дозволяє вирішити питання про розподіл ПФП між окремими

категоріями споживачів фінансових послуг, але передбачає, що величина залучених ресурсів дорівнює величині наданих ресурсів.

Окремих уточнень потребує положення щодо трактування відсотків, які отримують фінансові корпорації від інвестицій власного капіталу, адже надання в кредит власного капіталу не є посередницькою діяльністю, однак відсотки від інвестування власного капіталу рекомендується в СНР включати у випуск ПФП виходячи з того, що на практиці їх достатньо важко виокремити.

Уточнення також потребує охоплення фінансових інструментів, операцій з якими включаються у випуск ПФП. В СНР рекомендується не включати доходи, що виникають в результаті операцій з цінними паперами, оскільки вони не є посередницькими. Відносини фінансових установ з інституційними одиницями, яким вони продають та купують цінні папери, не відрізняються від аналогічних відносин та операцій, що виникають між іншими партнерами (підприємствами та домогосподарствами). Фінансові установи не можуть впливати на ціни цих паперів, отже відсотки, що сплачуються та отримуються по цих операціях не повинні включатися у випуск ПФП. Таким чином, тільки операції с депозитами та позиками створюють ПФП.

Важливим, також, є уточнення щодо трактування діяльності центральних банків. Хоча визнається, що центральні банки можуть надавати ПФП, однак виходячи з того, що переважна частина діяльності центральних банків пов'язана із загальним макроекономічним регулюванням, оцінку випуску послуг центральних банків доцільно проводити за собівартістю, на рівні поточних витрат на виробництво послуг і відносити його до проміжного споживання фінансових корпорацій, що надають послуги фінансового посередництва та допоміжні фінансові послуги.

Отже, на підставі зазначених уточнень, послуги фінансового посередництва, що вимірюються непрямим способом визначаються як різниця між відсотками отриманими фінансовими установами, що здійснюють посередницьку діяльність від наданих позик як за рахунок залучених депозитів, так і за рахунок власного капіталу, і відсотками, сплаченими цими фінансовими установами по депозитам.

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТУ ВІД МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ НА БАЗІ ПАНЕЛЬНИХ ДАНИХ

Мотузка О.М.,

молодший науковий співробітник,

Науково-технічний комплекс статистичних досліджень

На сьогодні ведуться численні дискусії щодо можливих методів оцінювання ефекту від міжнародної технічної допомоги (МТД) для певної країни, які посилюються через монополію міжнародних організацій у питанні розповсюдження відповідної інформації. В даному контексті одним із можливих підходів до вимірювання ефективності МТД є параметричне оцінювання, яке полягає у моделюванні впливу МТД на обраний узагальнюючий індикатор на панельних даних.

На відміну від рядів динаміки панельні дані характеризуються відносно великою кількістю просторових записів порівняно з часовими, тоді як динамічний ряд може бути представлений лише одним просторовим записом і великою кількістю хронологічних даних. Така форма панельних даних дає можливість оцінити взаємозв'язок між цільовою змінною та експлікативними змінними (пояснювальними).

На базі панелі виникає можливість дослідити певні аспекти, які неможливо пояснити за допомогою простої хронологічної вибірки у вигляді перехрещених записів даних. З одного боку, наприклад, закономірності, виявлені лише для певного року, не можуть свідчити про їх гарантовану актуальність для інших років. З іншого боку, закономірність, виявлена для динамічного ряду, побудованого для однієї одиниці спостереження (одного просторового запису), також не може бути завжди екстрапольована на інші одиниці сукупності. На відміну від простої регресії панель охоплює водночас часові та індивідуальні характеристики одиниць досліджуваної сукупності, має дві розмірності, тобто ми маємо як оцінки середніх величин, так і відхилення від середніх (дисперсію), та дозволяє враховувати ефекти, що не спостерігаються безпосередньо, що підвищує точність результатів моделі.

В реальній економіці, що особливо є характерним для країн з перехідною (нестабільною) економікою, дуже складно побудувати тривалі динамічні ряди для цільової змінної та усіх експлікативних змінних, що, в свою чергу, обмежує отримання надійних даних. І навіть за достатньої довжини ряду постає питання щодо вибору репрезентативних одиниць. Доповнення часових даних просторовими збагачує і посилює достовірність оцінок.

В свою чергу, надмірна кількість просторових (індивідуальних) записів даних, що досліджуються на певний момент часу, також ускладнює оцінку через наявність великої кількості індивідуальних особливостей, що також призводить до похибки в оцінці коефіцієнтів моделі.

Отже, для можливості екстраполяції хронологічних та індивідуальних взаємозв'язків на досліджувану сукупність необхідне збалансоване поєднання двох вказаних вище вимірів даних, яке є характерним саме для панелі. Панельні дані дозволяють спостерігати бажану стабільність взаємозв'язків водночас між одиницями спостереження і у часі.

Таким чином, як свідчать результати досліджень, аналіз на основі панельних даних забезпечує високу ефективність оцінювання параметрів економетричної моделі, можливість контролю неоднорідності об'єктів, а також ідентифікацію ефектів, недоступних під час аналізу просторових даних, що дозволяє більш точно врахувати особливості об'єктів, які потрапили до досліджуваної сукупності.

ЗАКОНОМЕРНОСТИ ПРОСТРАНСТВЕННОГО РАСПРЕДЕЛЕНИЯ РАННЕЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ АКТИВНОСТИ В РФ: ОПЫТ АНАЛИЗА И ОЦЕНКИ

Образцова О.И.,

*к.э.н., доцент кафедры социальной статистики и демографии,
Российский государственный социальный университет,*

Значительная часть проблем социально – экономического развития современной России обусловлена неоднородностью социально-экономического пространства страны. Так, по данным Росстата, на каждый рубль произведённого в азиатской части регионального продукта приходится более пяти рублей ВРП, произведённого в европейской части страны (и это в условиях, когда доминирующая часть добычи нефти – российского золота – осуществляется за Уралом). Дифференциация социальных индикаторов и характеристик инновационности экономики недвусмысленно указывает на опасные деформации рыночного пространства России. Недостаток статистической информации о пространственных особенностях предпринимательского старта в России приводит к недооценке реальных факторов развития рыночного сектора экономики и, следовательно, к принятию неадекватных политических решений.

Для практической реализации задачи анализа пространственных особенностей ранней предпринимательской активности (РПА) в РФ нами были использованы микроданные о состоянии и развитии предпринимательской активности населения, полученные в рамках проекта «Раннее предпринимательство в России: региональное измерение», проведенного в 2011 году. Полученная информация опирается на методологические принципы и концепции бизнес – демографии Евростата и расширяет данные официальной статистики, дополняя ее сведениями о РПА в регионах России.

На основе построенной базы данных мы сформировали систему пространственных индикаторов, позволяющих измерить предпринимательскую активность россиян и охарактеризовать её структуру в разрезе зафиксированных признаков, а также проанализировать характер качественных различий и факторов предпринимательской активности населения в субъектах РФ. Полученные индикаторы предпринимательской активности населения и рамочных условий предпринимательской деятельности в отдельных субъектах можно интерпретировать как систему пространственных переменных. Как известно, в пределах всей экономической территории экономические агенты, товары, и другие ценности могут свободно перемещаться, а это создаёт предпосылки для существования основного (необходимого и

достаточного) свойства переменных с координатной привязкой, определяемых в методологии пространственной статистики (spatial statistics): их пространственной непрерывности. Пространственная непрерывность имеет статистический характер, то есть выражается в таком стремлении каждой точки к среднему для соответствующего кластера значению, когда дисперсия переменной для любых двух точек совокупности зависит тем или иным образом от расстояния между ними. На территории России были выделены географические точки максимума и минимума предпринимательской активности россиян для стадии предпринимательского старта и для нового бизнеса.

Проведённый методами пространственной статистики анализ даёт основания для формулировки следующих выводов:

- 1) раннее предпринимательство в РФ следует рассматривать как редкое событие;
- 2) выделены 4 группы субъектов РФ по абсолютной плотности ранней предпринимательской активности населения;
- 3) выявлена зональность в направлении снижения показателя: от центра на восток и на северо-запад России;
- 4) Москва и Санкт-Петербург представляют собой особые микроструктуры в географическом поле распределения плотности старт-апов.

ПІДХОДИ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СПОЖИВАЧІВ ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Огай М.Ю.,

*к.е.н, старший науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України*

Розроблення та запровадження ефективних заходів політики у сфері ціноутворення на комунальні послуги є необхідною передумовою покращення стану та розвитку житлово-комунальної сфери в Україні. Складність існуючих проблем в цій сфері потребує прийняття рішень на основі якісного інформаційного забезпечення, яке дозволить, зокрема, проводити детальний аналіз та прогноз можливості споживачів оплачувати житлово-комунальні послуги (далі - ЖКП) та умови зміни тарифної політики.

В Україні головним джерелом інформації для аналізу платоспроможності домогосподарств є результати державного вибіркового обстеження умов життя домогосподарств (далі - ОУЖД), яке проводиться Державною службою статистики України на постійній основі з 1998 року. Структура масиву мікроданих ОУЖД забезпечує можливість формування переліку змінних, необхідних для аналізу платоспроможності за рік в цілому або щоквартально. Наявність в масивах даних по близько 10,5 тисяч обстежених домогосподарств, які щороку замінюються, дозволяє здійснити достатньо детальне вивчення платоспроможності. Крім цього, репрезентативність даних ОУЖД забезпечує можливість статистично обґрунтованого поширення результатів аналізу платоспроможності на сукупність всіх домогосподарств – споживачів послуг, а також за типами домогосподарств в залежності від регіону, типу місцевості, умов життя тощо.

В даному дослідженні рівень платоспроможності споживачів ЖКП оцінено через частку населення, яке може звернутися за житловою субсидією у разі підвищення тарифів на окремі житлово-комунальні послуги. При цьому до уваги взято наступні чинники:

- зміни у чинному законодавстві стосовно розширення категорій населення, які мають право на отримання житлової субсидії;

- фактор сезонності, яким обумовлюються як обсяги споживання послуг, так і кількість звернень за призначенням житлових субсидій;

- психологічний фактор, який спонукає населення звернутися за соціальною допомогою (у цьому контексті основним мотиватором є розмір житлової субсидії);

- рівень зростання грошових доходів населення.

Прогнозні розрахунки частки домогосподарств, які звернуться за субсидією, здійснено на масиві даних ОУЖД 2011 року за умови зростання вартості послуг централізованого опалення на 37,4%, постачання газу – на 60,0%, холодного постачання та водовідведення – на 32,0%.

Отримані результати дозволяють зробити висновки, що у міжопалувальний період 2011 року частка потенційних субсидіантів складала 16,3%, що в 2,4 рази менше порівняно із відповідною часткою в опалувальний період. Частка фактичних отримувачів житлової субсидії становила 2,9% - в міжопалувальний період і 7,8% - в опалувальний період.

З урахуванням зазначених вище чинників слід очікувати, що фактична частка субсидіантів за сценарієм зростання тарифів складатиме 12,5% у 2013 році та 11,1% у 2014 році. При цьому, за інших рівних умов, частка потенційних отримувачів соціальної допомоги поступово зменшуватиметься порівняно з 2011 роком і становитиме 45,2% у 2013 році та 40,2% у 2014 році.

Таким чином, здійснені прогнози розрахунки свідчать, що існуючі в Україні джерела даних в цілому дають можливість формування інформаційного забезпечення для надійного аналізу та оцінки платоспроможного попиту населення на комунальні послуги. Врахування фактору сезонності, психологічного фактору, рівня зростання доходів населення та відстеження змін у чинному законодавстві при прогнозуванні платоспроможності дозволяє більш адекватно оцінювати рівень потенційних отримувачів житлової субсидії та використовувати цю інформацію при розробленні ефективної тарифної політики.

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ОБСЯГІВ КОНТРАБАНДИ В УКРАЇНІ ЗА ДАНИМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ

Огреба С.В.,

*аспірант кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Масштабне розширення контрабандної діяльності має негативний вплив практично на всі сфери суспільного розвитку, який проявляється у збільшенні тіньового сектору та поширенні криміналізації економіки. Саме тому розробка організаційно-методичного забезпечення кількісного оцінювання обсягів контрабандної діяльності стане суттєвим підґрунтям для формування ефективної державної стратегії щодо подолання цього явища.

Основним джерелом даних про обсяги контрабандної діяльності в Україні є звітні дані Державної митної служби України (ДМСУ), а саме форма К-1 (митниця), в якій міститься інформація про кількість та вартість предметів контрабанди за такими категоріями: товари (валюта, продовольчі та промислові товари),

зброя вогнепальна, зброя холодна, боеприпаси, вибухові речовини, отруйні, сильнодіючі й радіоактивні речовини, історичні й культурні цінності, стратегічно важливі сировинні товари, наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори.

Не дивлячись на різноманітність представлених у звіті категорій, повна та послідовна вартісна оцінка здійснюється лише за категорією «Товари», що унеможливорює статистичний аналіз обсягів контрабандної діяльності за іншими категоріями. Саме тому у нашому дослідженні ми будемо концентруватись на вивченні обсягів контрабанди товарів.

Отже, для визначення аналітичних можливостей даних, які надаються ДМСУ, проаналізуємо на їх основі обсяги контрабанди товарів в Україні за період 2002-2011 рр. По-перше, використовуючи ці дані, можна оцінити загальний обсяг контрабанди товарів в Україні за весь період 2002-2011 рр., який становив 10728 млн. грн., що буде слугувати нижньою межею оцінки обсягів контрабанди товарами в Україні за цей період.

По-друге, на основі даних ДМСУ стає можливим оцінити динамічні зміни у обсягах контрабанди товарів в Україні за період 2002-2011 рр. Так, у 2011 р. порівняно з 2002 р. обсяги контрабанди товарів збільшились на 186% (з 188 млн. грн. до 538 млн. грн.). Але така динаміка може бути викликана як збільшенням обсягів контрабанди товарів в Україні, так і посиленням митного контролю ДМСУ. Тому висновок про збільшення обсягів контрабанди в Україні майже на 200% за період 2002-2011 рр. буде некоректним.

По-третє, для оцінки масштабності здійснення контрабандної діяльності в Україні за період 2002-2011 рр. необхідно обчислити відношення обсягів контрабанди товарів до кількості порушених кримінальних справ. Отже, у 2002 р. порівняно з 2011 р. масштабність контрабанди товарів в Україні збільшилась на 319% (з 0,58 млн. грн. до 2,43 млн. грн.). Це свідчить про тенденцію до укрупнення партій контрабанди, які переміщуються через державний кордон України.

По-четверте, на основі даних ДМСУ можна оцінити структурні зміни, які відбулись у обсягах контрабанди товарів за період 2002-2011 рр. У 2002 р. найбільшу частку від загального обсягу контрабанди товарів в Україні займає контрабанда промислових товарів, яка становила 61,17%, тоді як частка контрабанди продовольчих товарів – 38,83%. У 2011 р. частка

контрабанди промислових товарів збільшилась на 27,83 п.п. і становила 89%, а частка контрабанди продовольчих товарів зменшилась на 28,01 п.п. до 10,82%. Така тенденція пов'язана зі зростанням попиту населення України на промислові товари. Частка контрабанди валюти у загальному обсязі контрабанди товарів за період 2002-2011 рр. коливається у межах 0-1,67%, внаслідок цього її аналіз не є доцільним відповідно до мети нашого дослідження.

Також слід зазначити, що Державна служба статистики України (ДССУ) для оцінки обсягів контрабанди товарів рекомендує використовувати звітні дані ДМСУ про предмети контрабанди в порушених кримінальних справах з урахуванням коефіцієнта розкриття, який був встановлений експертним шляхом на рівні 10%. Але навіть якщо не брати до уваги суб'єктивності оцінки коефіцієнта розкриття та необхідність його переоцінки у кожному звітному періоді, цей метод викладає сумніви. Неефективність цього методу може бути доведена на прикладі зміни обсягів контрабанди товарів в Україні у 2008 р. порівняно з 2007 р. за даними ДМСУ. У 2008 р. порівняно з 2007 р. спостерігалось збільшення обсягів контрабанди товарів у 13 разів (з 422 млн. грн. до 5514 млн. грн.). Таке збільшення пов'язано із затриманням працівниками митниці декількох крупних партій контрабанди. Якщо використовувати метод, запропонований ДССУ для оцінки обсягів контрабанди товарів, то можна зробити висновок про збільшення обсягів контрабанди товарів в Україні у 13 разів, що є малоімовірним, або про затримання працівниками ДМСУ майже усіх товарів, які нелегально переміщались через державний кордон України, що взагалі є абсурдним.

Таким чином, аналітичні можливості звітних даних ДМСУ про обсяги контрабанди в Україні є досить обмеженими. Їх можна використовувати при оцінюванні нижньої межі обсягів контрабанди товарів в Україні, а також при аналізі масштабності здійснення контрабандної діяльності та структури і структурних змін у обсягах контрабанди товарів. Кількісне оцінювання верхньої межі обсягів контрабанди в Україні з використанням звітних даних ДМСУ, запропоноване Державною службою статистики України, є некоректним, тому для більш об'єктивної оцінки слід використовувати балансовий метод, який базується на співставленні споживання товарів з їх виробництвом у межах країни, їх експортом та імпортом.

ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ ДРУГОГО ДЕМОГРАФІЧНОГО ПЕРЕХОДУ

Пальян З.О.,

*к.е.н. доцент кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Україна, як і більшість європейських країн, перебуває у стані демографічної зрілості, а впродовж останніх десяти років приєдналась до так званого «другого демографічного переходу». Згідно концепції, розробленої Р.Лестегом та Д. Ван де Каа, такий етап демографічного розвитку постіндустріальних країн супроводжується зміною соціально-демографічних норм поведінки населення, переглядом його життєвих пріоритетів у бік індивідуалізації. Наслідком цього є зміна режиму народжуваності, порядку планування сім'ї та формування шлюбно-сімейних відносин, зокрема поширення незареєстрованих шлюбів, особливо серед молоді, а отже і частки позашлюбних народжень. Характерним є підвищення віку шлюбних партнерів і зменшення лагу віку наречених. Відкладання народження первістків і втілення репродуктивних планів у більш старшому віці призводить до зміни вікового профілю народжуваності, зокрема зміщення модального віку народжень у бік старшого материнського контингенту. Усе це впливає не лише на інтенсивність дітонародження, а і на сталість рівнів народжуваності упродовж певного часу. Паралельно зміни відбуваються і у режимі дожиття – подовження середньої тривалості життя і поглиблення процесу старіння. Укорінення зазначених процесів формує доволі стійку в часі модель відтворення населення, здебільшого з нульовим або від'ємним природним приростом. Втім, сучасний процес еволюції режиму відтворення в різних країнах має свої особливості, зокрема різний перебіг і тривалість. У більшості країн Східної та Південної Європи, спостерігається повторення фаз зміни характеру

відтворення населення з певним часовим лагом. Україна теж демонструє трансформацію моделі народжуваності, шлюбності та режиму дожиття. Як і у більшості країн Східної, Центральної та Південної Європи в Україні впродовж останніх двадцяти років рівень народжуваності не забезпечує простого відтворення поколінь і за існуючого режиму смертності не стримує процес депопуляції. Втім, як показує порівняльний динамічний аналіз, кардинальні зміни в Україні відбуваються з 5-ти або 9-ти річним відставанням від сусідніх східноєвропейських країн. Постає питання, наскільки сценарії перебігу демографічних змін країн, що мають спільну з Україною передісторію соціально-економічних перетворень, схожі усталені релігійні, етичні традиції та ідеологічні засади, імовірні для нашої держави.

В роботі подано результати порівняльного статистичного аналізу зміни моделі народжуваності і режиму дожиття населення України та окремих східноєвропейських країн. Розроблено сценарії демографічної поведінки населення України на середньострокову перспективу до 2020 року. При цьому враховувався перебіг міграційних процесів, притаманних транзитним країнам на шляху зі сходу на захід, а також інтенсивність трудової міграції та статеві-віковий склад і репродуктивні установки трудових мігрантів. Зокрема, зважалося на певне балансування між трудовими емігрантами з числа корінного населення України та іммігрантами з країн Азії та Африки, яким притаманна більш висока репродуктивна активність.

Різноваріантні сценарії прогнозу дозволяють оцінити масштаби імовірних змін у чисельності та статеві-віковому складі населення України, ступені його постаріння, забезпеченості репродуктивним потенціалом на найближчу перспективу. Пропоновані результати статистичного моделювання процесу відтворення населення України порівнюються з даними оновленої версії комплексного демографічного прогнозу (перегляду 2010 року), виконаного Інститутом демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України. Альтернативні варіанти прогнозу чисельності та складу населення України можуть використовуватись для корегування сучасної державної демографічної політики.

— ◇ —

ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД СТАТИСТИЧНИХ КЛАСИФІКАЦІЙ ЕКОНОМІЧНОЮ НАУКОЮ

Парфенцева Н.О.,

*д.е.н., завідувач кафедри прикладної статистики
Національна академія статистики, обліку та аудиту
Державної служби статистики України,*

Варнідіс А.В.,

*заступник директора департаменту статистичної методології -
начальник відділу статистичних класифікацій,
Державна служба статистики України*

Одним з основних інструментарієм статистики є класифікації. Статистичні класифікації призначені для розподілу даних за категоріями. При розробленні статистичних класифікацій використовують певні методологічні засади, яку обумовлюються соціально-економічним розвитком суспільства, країни. Використання методологічних засад в статистичних класифікаціях тісно пов'язано з розвитком економічної науки, яка теж обумовлена соціально-економічним розвитком суспільства.

Згадаємо хоча б Загальний класифікатор галузей народного господарства колишнього Радянського Союзу, в основу якого були покладені поняття виробничої і невиробничої сфери. За своєю суттю ці поняття склали основні економічні принципи планової соціалістичної економіки: у виробничій сфері створювався національний продукт і прибуток (виробництво продукції і так званих матеріальних послуг), у невиробничій (нематеріальній) сфері галузі народного господарства мали тільки перерозподільний характер, і вважалось, що у цій сфері не створюються ні продукти, ні первинний прибуток.

В основу сучасних статистичних класифікацій видів економічної діяльності, продукції і товарів покладені поняття, які відображають економічний світогляд розвитку сучасного суспільства з ринковою економікою. Так, види економічної діяльності поділяються на видобувні, обробні і такі, що надають послуги. Крім того, в останніх редакціях міжнародної, європейської та національної класифікацій видів економічної діяльності почали розрізняти окремі види економічної діяльності зі

збирання, оброблення та видалення відходів і брухту та з відновлення матеріалів.

У сучасних статистичних класифікаціях продукції широко використовується поняття послуги як результату економічної діяльності, відносно якого не можна встановити права власності. Послуги не підлягають продажу окремо від процесу їх виробництва. Послуги є також результатом економічної діяльності, яка зазвичай виконується на замовлення і полягає у зміні споживчих якостей, замовлених споживачем цієї послуги. Момент завершення виробництва послуги збігається із моментом надання її споживачеві.

Особливою продукцією, представленою в сучасній класифікації продукції є так звані “продукти експертних знань”, які є результатом творчого процесу, що виконує суб’єкт самостійно. Ці продукти не підпадають під визначення послуг, але й не є фізичними об’єктами. Однак їх можна вважати “нематеріальними товарами” (такими як оригінали наукових досліджень, проектно-конструкторські роботи тощо), не зважаючи на те, що такого поняття не існує.

Характерною ознакою розвитку статистичної науки та практики можна вважати те, що використання понять, покладених в основу статистичних класифікацій, сприяє розвитку економічної науки, оскільки розширює теоретичні засади вивчення соціально-економічних явищ, які відбуваються у сучасному суспільстві.

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СКОРИНГОВИХ МОДЕЛЕЙ ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Писанець К.К.,

*аспірант кафедри економічної кібернетики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

На сьогодні практично не існує фінансових установ, що здійснюють кредитування у споживчому сегменті, при цьому не використовуючи скорингові системи для оцінки кредитного ризику позичальників. Причиною цього є прагнення кредитних установ побудувати ефективні системи ризик-менеджменту.

Існує велика кількість праць вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених дослідженню методів реалізації кредитного скорингу. Серед українських авторів слід відзначити Камінського А.Б., Криклій О.А, із закордонних – Р. Андерсона, Т. Ліна, Б. Баесенса та інших.

Під системою кредитного скорингу будемо розуміти економіко-математичну модель залежності скорингового балу від характеристик індивідуальних позичальників. Скоринговий бал представляє собою число, що характеризує рівень кредитного ризику: чим вищим є скоринговий бал, тим нижчим є ризик. Тобто, задача побудови системи кредитного скорингу зводиться до знаходження функціональної форми моделі, оцінки її параметрів та аналізу характеристик.

При побудові скорингових систем використовуються статистичні, економіко-математичні, економетричні методи. Результатом є те, що на сьогодні існує велика кількість різних підходів до вирішення задачі побудови моделі оцінки кредитного ризику.

Загальноприйнятою є класифікація усіх відомих методів побудови скорингових систем на параметричні та непараметричні. До першої групи входять наївний (простий) Байєсівський метод з параметричною оцінкою відновлення щільності розподілу, множинна лінійна регресія, лінійний ймовірнісний метод, логістична регресія. До непараметричних відносяться наївний (простий) Байєсівський метод з непараметричною оцінкою відновлення щільності розподілу, кластерний аналіз, дерева рішень, нейронні мережі, k-найближчих сусідів, генетичні алгоритми, методи лінійної оптимізації, ланцюги Маркова. Сьогодні набирає актуальності підхід, заснований на методах аналізу виживання, що дозволяє будувати динамічні моделі оцінки кредитного ризику позичальників.

Кожен з методів має свої переваги та недоліки, і питання вибору методу розробки та впровадження скорингових систем у бізнес-процес кредитної установи залежить від наявного часу, матеріально-технічних ресурсів та особливостей бізнесу.

Наприклад, метод лінійної регресії, лінійний ймовірнісний, логістична регресія є простими для розрахунків та інтерпретації результатів. Проте, використання нейронних мереж та дерев рішень дають кращу точність і прогностичну силу.

Отже у роботі зроблено спробу проаналізувати усі відомі на сьогодні методи, що можуть бути використані для створення моделей кредитного скорингу. Універсального методу не існує, і його вибір завжди залежить від поставленого завдання та наявних ресурсів управління. Перспективним є вивчення новітніх економіко-математичних та адаптація існуючих методів до систем управління кредитним ризиком.

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

***Полтавець Л.Л.,**
спеціаліст I категорії-економіст,
відділ статистики у Кременчуцькому районі*

Методика аналізу показників соціально-економічного розвитку регіонів передбачає наступну класифікацію чинників соціально-економічного розвитку:

- державна регіональна економічна політика;
- інноваційні та інвестиційні чинники;
- ризик, час, економічні закони;
- демографічні;
- природно-географічні.

На нашу думку, слід виокремити ще одну не менш важливу групу: рівень використання енергетичних ресурсів окремим регіоном. Оскільки це – один із найважливіших факторів сталого регіонального розвитку.

Використовуючи методи кластерного аналізу, проведемо групування регіонів за рівнем використання основних енергетичних ресурсів (вугілля кам'яне, газ природний, електроенергія, бензин моторний, паливо дизельне). Досліджувану сукупність (регіони України) розіб'ємо на п'ять кластерів.

Візьмемо 5 змінних: обсяг споживання вугілля кам'яного, газу природного, бензину моторного, палива дизельного, електроенергії.

Іншим важливим критерієм для визначення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів на мезорівні є такі показники, як споживання палива на душу населення та на одиницю ВРП.

Таким чином, можемо зробити висновок, що для різних груп показників кластери включатимуть неоднакову і неоднорідну кількість об'єктів досліджуваної сукупності.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Поплюйко Я.В.,

*к.е.н, доцент кафедри статистики,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана"*

Практичний досвід економічно розвинених країн показує, що активізація банківської системи корелює з економічним зростанням. Обсяг ВВП у країнах з високою активізацією банківської діяльності має тенденцію до зростання. Відтак, активізація банківської діяльності відповідає економічному зростанню.

Статистичний аналіз розміщення грошової маси дозволяє оцінити ефективність діяльності комерційних банків по залученню грошей в розрізі суб'єктів економіки.

Аналіз параметрів розміщення грошової маси було здійснено двома наборами показників:

- 1) оцінка ефективності роботи банківської системи;
- 2) оцінка структурних змін у розміщенні грошової маси.

Ефективність розвитку банківської системи в Україні, яка забезпечує функціонування каналів розміщення грошової маси, можна дослідити за допомогою таких показників, як депозити на душу населення та коефіцієнт мобілізації коштів.

Аналіз показників ефективності функціонування банківської системи показав достатньо високий потенціал комерційних банків:

коефіцієнт мобілізації коштів з 9,4% у 1996 р. до 2011 р. набув значення 37,8%; показник депозитів на душу населення за 1996-2011 рр. зріс в 107 разів до рівня 10742 грн/особу. Звичайно, що за досліджуваний період в деяких роках спостерігалось сповільнення динаміки, але загалом значення коефіцієнтів показують поступове зростання довіри суб'єктів економічної діяльності та населення до банківської системи і переливу готівки в капітал.

Часткові показники ефективності (коефіцієнти депонування), які відображають роботу банків по насиченню економіки коштами інвестиційного спрямування, мали тенденцію до зниження. Цей факт вказує на поступове зменшення ролі готівки в грошовій масі та зростанні можливостей банків до переливу капіталу в реальну економіку.

Аналіз структури розміщення грошової маси по всім каналам показує позитивні зрушення. Зокрема, частка коштів фізичних осіб, які є основною ресурсною базою для кредитування економіки, зросла на 43,1 п.п. в 2011 році в порівнянні з 1996р.

Динаміка коефіцієнтів регульованості грошової маси засвідчила зростання рівня регульованості коштів. Головними причинами покращення є запровадження НБУ заходів щодо зменшення ролі готівки, а саме, збільшення ролі пластикових карток в розрахунках по зарплатах, пенсіях, стипендіях.

Готівковий обіг має суттєвий вплив на регулювання пропозиції грошової маси та на функціонування і розвиток банківської системи. Рівень коефіцієнтів готівковості знижувався, але доволі низькими темпами. Подальше зниження можливе лише за умови за умови стимулювання розрахунків населення за товари та послуги у безготівковій формі, що є досі надто актуальною проблемою.

Досвід економічно розвинених країн показує, що ефективність монетарної політики можлива лише в умовах зростання економіки країни та вільному переливу заощаджень в інвестиції. Для підвищення ефективності роботи банківської системи та покращення структури грошової маси потрібно додати зусиль щодо розвитку системи оплати пластиковими картками (системи безготівкових розрахунків), збільшення гарантованих повернень по депозитним вкладам, зростання реальних доходів суб'єктів економіки, розвитку фінансових ринків (зокрема, фондового).

СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОССИЙСКИХ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ: МЕЖРЕГИОНАЛЬНЫЕ СОПОСТАВЛЕНИЯ

Поповская Е.В.,

*к.э.н., доцент кафедры статистики,
Национальный исследовательский университет
«Высшая школа экономики», Российская Федерация*

Социально-демографические характеристики, такие как пол, возраст, уровень образования, уровень материального положения оказывают влияние на создание и развитие бизнеса.

Публикуемая официальная статистическая информация отражает результаты экономической деятельности предпринимателей, но не представляет достаточной полной информации о мотивационных особенностях, образовании, возрасте предпринимателей на разных уровнях развития бизнеса. Для адекватной оценки социально-демографических условий предпринимательства необходима информация, позволяющая выявить скрытые от официальной статистики процессы и явления. Для выявления влияния социально-демографических характеристик на предпринимательскую активность населения и оценки их региональных особенностей использованы микроданные о состоянии и развитии предпринимательской активности населения, полученные в рамках проекта «Раннее предпринимательство в России: региональное измерение», проведенного в 2011 году. (Проект реализован по программе ЦФИ НИУ ВШЭ на базе НУЛ ИП НИУ ВШЭ)

Учитывая высокую неоднородность российских регионов по уровню и характеру социально-экономического развития, для изучения межрегиональных различий была сформирована выборка, репрезентативная для каждого региона России. Построение выборки и опросы проведены ФОМ в рамках регулярного исследования «Георейтинг».

Для предпринимательских когорт, характеризующих стадии развития бизнеса (нарождающиеся, новые и устоявшиеся предприниматели), была сформирована система индикаторов, позволяющих оценить предпринимательскую активность каждой группы и характер качественных различий предпринимательской активности населения в субъектах РФ. Оценка межрегиональных различий проведена в разрезе следующих признаков: гендерная структура предпринимательства в регионах; возраст; образование; род занятий; вид деятельности; источник дохода; материальное положение; тип населенного пункта; мотивация занятия предпринимательской деятельностью.

Результаты исследования дают возможность расширить информацию официальной статистики и дополнить ее индикаторами, позволяющими измерить различия предпринимательской активности населения в субъектах РФ, связанные, в первую очередь, с социально-демографическими характеристиками предпринимателей.

Проведённый анализ даёт основания для формулировки следующих выводов:

1) Для регионов России характерна неравномерность размещения нарождающегося, раннего и устоявшегося предпринимательства;

2) Выявлены существенные различия в возрасте старт-апов: модальный возраст лежит в пределах от 18 лет (в Республике Тыва) до 59 лет (в Пензенской области);

3) Доминирующую группу ранних предпринимателей по уровню образования представляют предприниматели со средним специальным и высшим образованием. В отдельных регионах доминируют предприниматели с начальным профессиональным и средним образованием;

4) Для 62% начинающих предпринимателей приход в бизнес – это добровольный шаг. В региональном аспекте доля добровольных старт-апов изменяется от 100% (например, Орловская, Калининградская, Вологодская область, Камчатский край) до 0% (т.е. вынужденный приход в бизнес) в ряде регионов (например, Курганская область);

5) Наличие различных - по возрасту, образованию, мотивации- предпринимателей следует учитывать при разработке направлений поддержки предпринимательства, наиболее эффективных для населения конкретного региона.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНДЕКСІВ ЦІН ДЛЯ ЦІЛЕЙ ДЕФЛЯТУВАННЯ В СНР

Приходько К.Р.,

*к.е.н., асистент кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

З метою якісної оцінки ВВП та його компонентів в постійних цінах необхідно застосовувати розвинену систему індексів цін (дефляторів). Основу системи складають індекси цін виробників та індекси споживчих цін на товари та послуги. Види індексів цін, необхідних для оцінки ВВП та його компонентів в постійних цінах, та ступінь їх дезагрегації визначається відповідно до класифікацій продуктів та видів економічної діяльності.

Залежно від методів розрахунку ВВП дефлятування окремих його компонентів потребує застосування наступних індексів: для оцінки випуску – індекси цін виробників, зокрема, промислової продукції; сільськогосподарської продукції; капітального будівництва; тарифів на вантажні та пасажирські перевезення; вантажні роботи; послуги зв'язку; інші платні послуги, для оцінки проміжного споживання – індекси цін придбання товарів і послуг виробниками (підприємствами та домогосподарствами). Для оцінки компонентів кінцевого використання ВВП потрібні індекси споживчих цін на товари та послуги для оцінки кінцевого використання; індекси цін на капітальні вкладення для оцінки валового нагромадження; індекси цін на експортну та імпорتنу продукцію для оцінки сальдо експорту й імпорту. Отже, товари та послуги є первинними об'єктами переоцінки. Вихідні дані для визначення індексів цін виробників та споживчих цін на продукти отримують на підставі регулярного статистичного спостереження за цінами шляхом реєстрацій цін на товари (послуги) – представники.

Відповідно до вимог системи національних рахунків індекси цін, що застосовуються як дефлятори для оцінки в постійних цінах

компонентів ВВП, повинні вимірювати «чисту» зміну цін, тобто співставлення цін на ідентичні товари (послуги) представники в різні періоди часу, в якому елімінується вплив відмінностей в їх якості. Ідентичність продуктів передбачає тотожність не тільки їх фізичних властивостей а й інших характеристик, але якщо має місце відмінність в їх характеристиках більше ніж на 10%, вони вважаються схожими.

На практиці важко знайти повністю ідентичні продукти, тому однією з проблем при порівнянні їх цін є корегування ціни звітного періоду на «зміну якості». Для корегування ціни доцільно застосовувати різні методи, залежно від інформаційного забезпечення та практичних можливостей. Одним з таких методів є ланцюговий індексний метод, але він може бути застосований лише у випадку, якщо товари нової та попередньої якості одночасно представлені на ринку протягом певного часу. При одночасній зміні декількох якісних характеристик товару, їх вплив на цінові зміни доцільно вимірювати на підставі метода регресійного аналізу. На основі рівняння регресії для нової моделі товару можливо встановити скільки б вона могла коштувати у базисному періоді. Відповідно, порівняння фактичної і розрахованої ціни дозволяє визначити «чисту» зміну ціни. Цей метод застосовується у багатьох країнах для розрахунку індексів цін на технічно складні товари. Корегування цін на відмінності в якості товарів особливо складним є у будівництві, де складно знайти абсолютно ідентичні будівельні об'єкти, тому застосовується метод стандартизованих будівельних об'єктів, який полягає у складанні специфікації з детальним описом всіх конструктивних елементів оцінених в цінах базисного та поточного періодах і на основі їх сумарної оцінки розраховується індекс цін для кожного стандартного будівельного об'єкту.

Наступною проблемою при розрахунку індексів цін є корегування на дискримінацію цін. Дискримінація цін полягає у існуванні відмінностей в цінах на ідентичні товари, не пов'язані із відмінностями в якості товарів, за умови, що у споживача немає вибору при купівлі товарів за різними цінами, наприклад, диференціація цін на тарифи електроенергії для різних груп споживачів – підприємствам і населенню. В СНР рекомендовано розглядати дискримінацію цін як фактор зміни цін, а не фізичного обсягу.

Вирішення зазначених проблем в практичній статистичній діяльності сприятиме підвищенню якості оцінки компонентів ВВП у постійних цінах.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Радченко О.Д.,

*к.е.н, провідний науковий співробітник
відділу податково-бюджетної політики,
ІНЦ "Інститут аграрної економіки"*

Бюджетна підтримка функціонує на відповідній законодавчій базі, якою передбачені процеси, що регламентують отримання і передавання певної інформації. У аграрній сфері вона характеризується нерівномірністю та надається без врахування стану регіонів, їх внеску в економіку країни, тому необхідний аналіз інформаційного забезпечення ефективності бюджетної підтримки.

Оцінка ефективності бюджетної підтримки передбачає заходи з моніторингу, аналізу та контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів, для неї можуть використовуватись державна статистична, фінансова та інша звітність, дані бухгалтерського, статистичного та управлінського обліку, інформація про результати контрольних заходів розпорядника бюджетних коштів тощо.

Отже, основним джерелом інформації про стан аграрного сектора є фінансова та статистична звітність, методологія яких опирається на міжнародні вимоги. У країнах ЄС бюджетна підтримка розвитку сільського господарства напряму не пов'язується із ефективністю вирощування продукції, тому дані обліку не впливають на якість інформації про стан сільського господарства, а є лише елементом інформації для державного управління.

Принципова відмінність традиційного вітчизняного бухгалтерського обліку від сучасних МСФЗ полягає в обслуговуванні потреб ефективності виробництва, що відповідало завданням державного управління, тоді як нині облік обслуговує потреби управління капіталом і не завжди пов'язаний з оцінкою виробництва. Свідченням цього є галузевий стандарт П(С)БО 30 «Біологічні активи», який регламентує оцінку продукції за справедливою вартістю. Окрім того, на повноту облікової інформації впливає сплата фіксованого сільськогосподарського податку, обчислення якого не залежать від розміру прибутку, тому достовірності обліку не приділяється належна увага органами державного контролю.

Але ефективність державного управління залежить від повноцінного дослідження процесів у суспільстві та достовірності показників функціонування об'єктів державної підтримки. Тому необхідно формалізувати вимоги до інформації для державного управління розвитком аграрного сектора за рядом базових принципів, серед яких:

- повнота інформаційного забезпечення. Реалізація зазначеного принципу вимагає створення такої системи обліку, статистики, різних рівнів моніторингу сільськогосподарської діяльності, у якій комплексно вирішуються питання інформаційного забезпечення користувачів даних на різних рівнях державного управління. При цьому, система має бути організована таким чином, щоб їх деталізація дозволила без додаткових трансформацій створювати інформаційну основу для прийняття управлінських рішень. Має бути реалізована вимога стандартизації, уніфікації, ефективності інформації, важливо також досягти і раціонального співвідношення між витратами на створення бази даних і одержаним цільовим ефектом бюджетних програм;

- достовірність даних. Нині існує проблема зіставності та достовірності макроекономічних облікових та статистичних даних. Необхідно узгодити між собою форми статистичного спостереження і річної звітності сільськогосподарських підприємств, зменшити варіативність вибору, застосовуючи, наприклад, лише повну та скорочену форми, але охопивши таким спостереженням максимальну кількість сільськогосподарських товаровиробників;

- інформаційне розмежування даних для потреб різних користувачів. Розподіл потоків інформації для потреб різних користувачів дає змогу розглядати досліджуваний об'єкт бюджетної підтримки як одне ціле; виявляти на цій підставі типи зв'язків між структурними елементами, які забезпечують цілісність системи бюджетного фінансування і його ефективності; установлювати напрямки фінансування і виконувати функції бюджетної підтримки. Підхід передбачає проведення аналізу на макро- та мікрорівнях;

- організаційне розмежування даних. Принцип дає змогу розмежовувати дані про об'єкти; підвищує юридичну доказовість даних, його дотримання необхідне для забезпечення здатності взаємодії різних видів і рівнів управління у процесі їх спільного функціонування. Саме за результатами організаційного розмежування даних та оцінки ефективності бюджетних програм головні розпорядники у межах своїх повноважень вживають заходів щодо підвищення ефективності бюджетних витрат.

Таким чином, наскільки ефективні процеси збирання, накопичення, зберігання, пошуку, передавання та методи опрацювання інформації про стан аграрного сектора, настільки дієва й система державної аграрної політики загалом та бюджетної підтримки галузі зокрема.

— ◇ —

ФЕНОМЕН ЯКОСТІ ЖИТТЯ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Романюк І.П.,

*аспірантка кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Усвідомлення феномену якості життя починається на рівні міфологічної, релігійної та інших форм дофілософського знання. Якість життя з виникненням філософії пізнається як проблема, яка мала та має до цих пір практично безмежні рамки. Різні дослідники включають в неї безліч питань, починаючи з проблем людської свободи та щастя, закінчуючи проблемою утилізації відходів і очищення міст.

Представники античної філософії (Сократ, Платон, Аристотель, Епікур, Лукрецій та ін.) ототожнювали високу якість життя з духовною свободою людини, її моральною досконалістю. Досягнення високої якості життя, на думку філософів, можливо шляхом узгодження життя з писаними і неписаними законами держави, за допомогою розвитку принципів ідеальної держави, а також через просвітництво і розвиток чеснот у людині. Епікур і Лукрецій пропонували свій конструкт оптимальної якості життя, пов'язаний насамперед з атараксією.

В рамках середньовічної філософії (Августин, Фома Аквінський) розвивалися уявлення про високу якість життя, можливу тільки через любов до Бога. Щастя людини цілком залежить від отримання благодаті як дару Бога.

У філософії Нового часу проблема якості життя знайшла своє висвітлення в теорії суспільного договору (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо). Представники цієї теорії розглядали суспільний договір як основу досягнення оптимальної якості життя людей. Суспільний договір представлявся як акт переходу людей з природного стану в стан цивільний, тобто в стан державний.

Спроби осмислити життя людини з точки зору її якості робилися представниками філософії епохи Просвітництва. При цьому висока якість життя ототожнювалася зі станом щастя (К.А. Гельвецій). Досягнення цього стану можливе з допомогою держави, діяльність якої спрямована на загальне благо і охорону прав людини, основним з яких визнається право приватної

власності. Близькою до цієї проблеми можна назвати філософію І. Канта, який розумів високу якість життя як вище благо, яке представляє собою єдність чесноти і благополуччя.

У рамках філософії утилітаризму (І. Бентам, Дж. Мілль та ін.) моральне судження стає судженням про якість життя (щастя): благо – це задоволення, порок – страждання. Мораль розглядається у взаємозв'язку з законодавством, яке повинно прагнути до гармонії приватних і суспільних інтересів.

Представники філософії марксизму-ленінізму (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін) наполягали на тому, що для усунення негативних якостей необхідно змінити суспільні відносини, поклавши в їх основу ідеї гуманізму, рівності та справедливості.

У рамках філософії прагматизму (У. Джеймс, Д. Дьюї, Ч. Пірс та ін.), аналізуючи якість життя особистості, увага акцентується на задоволенні/незадоволенні її суб'єктивних інтересів. Досягнення гідної якості життя пов'язується з утворенням, з розвитком такої держави, яка, піклуючись про своїх громадян, стимулює особисту ініціативу.

Філософи екзистенціалізму (Г. Марсель, М. Хайдеггер, К. Ясперс та ін.) розглядають досягнення гідної якості життя через розвиток свободи особистості. Особистість екзистенціалістами розглядається як самоціль, колектив виступає як засіб, що забезпечує особистості її свободу. При цьому повна свобода можлива лише в духовному житті.

Філософи ХХ ст. (А. Камю, Ж.-П. Сартр, Х. Ортега-і-Гассет, М. Хайдеггер) основну увагу зосереджували на свободі, незалежності, самодостатності особистості, її необмежених соціальних можливостях. Тому якість життя досліджувалася як певна соціокультурна цінність соціуму. Тоді як дослідники ХХІ ст. висувають концепцію «якості життя» і трактують якість життя як комплексну, інтегральну характеристику економічних, соціальних, політичних і культурних чинників, що визначають становище людини в суспільстві.

Таким чином, як свідчить історія дослідження якості життя представниками різних філософських шкіл і течій, починаючи зі стародавнього світу і практично до наших часів, категорія якості життя розглядалася ними однобічно: або з точки зору дії виключно об'єктивних чинників, або з урахуванням тільки суб'єктивних компонент якості життя. І тільки у ХХІ ст. методологія дослідження якості життя базуються на засадах системного підходу

і розглядається дослідниками як комплексна інтегральна оцінка, яка розробляється на основі системи показників, що враховують весь спектр дії основних чинників – складових якості життя.

ВІДНОВЛЕННЯ РЯДІВ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ДИНАМІКИ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 1850 – 2012 РР.

Рудницький О.П.,
*науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В.Птухи НАН України*

Практику систематичного ведення динамічних рядів основних демографічних показників ЦСУ України започаткувало після проведення перепису населення 1959 року. І на сьогодні у розпорядженні статистичного відомства країни є суцільні ряди демографічної динаміки за останнє півстоліття. Слід відзначити, що в статистичну практику, і відповідно в науковий обіг, введено також обмежене число демографічних показників за окремі роки: 1897, 1913, 1922, 1926, 1939, 1940 і 1950 – 1958 рр. Однак за інформативністю їх не можна порівняти з довготривалими історичними рядами. Вони явно не достатні для потреб статистичної практики і запитів демографічної науки. А тим часом виявляється, що, чим даліше вглиб від 1959 р. просувається інтерес демографів, тим проблемнішими виглядають їхні оцінки тенденцій у сфері відтворення населення. Значні пропуски в знаннях про демографічний розвиток України мимоволі змушують дослідників орієнтуватися, переважно, на фрагментарну статистичну інформацію. А це призводить до завищення (применшення) значення кон'юктурних чинників і обумовлених ними трендів, як при інтерпретації демографічного розвитку, так і в передбаченні майбутнього.

Однак позитивне розв'язання вище зазначених та інших не менш важливих проблем можливе лише при наявності повної в

інформаційному відношенні демографічної картини нашої держави, хоча б за останні півтора сторіччя.

Як бачимо, цілком на часі є питання практичної реалізації повномасштабного відновлення історичної статистики населення України в сучасних межах у глибокій ретроспективі.

Завданням нашого дослідження була реконструкція довготривалих рядів в розрізі більше сотні показників за півтора століття. При цьому ми усвідомлювали, що документальне представлення демографічного розвитку України у вигляді історичних динамічних рядів, побудованих на основі наукового узагальнення максимально доступних фактографічних даних, як свідчить світовий досвід, є досить складною системною проблемою. Запорукою позитивного розв'язання проблеми відновлення рядів демографічної динаміки нашої країни в сучасних її межах слугували наступні чинники: наявність унікальної демографічної спадщини, яка навіть незважаючи на значні втрати архівних фондів в роки II світової війни, нині виглядає досить пристойно і солідні напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених у царині методології та методичних підходів стосовно реконструкції історичних рядів динаміки статистичних показників; унікальні можливості для проведення масштабних обчислень сучасної комп'ютерної техніки та новітніх інформаційних технологій.

В процесі проведення реконструкції демографічної динаміки потрібно було здійснити:

- ретельний комплексний аналіз особливостей систем статистичного спостереження за населенням, які в різний час функціонували на сучасній території нашої країни;
- пошук і збір цифрових фактологічних даних про населення в офіційних публікаціях і в документальних масивах центральних архівів України, Росії та Польщі;
- комп'ютерний набір систематизованих даних у відповідності з виробленою схемою підготовки для розрахунків;
- поетапне проведення самої реконструкції.

В результаті проведеного дослідження підготовлено серії динамічних таблиць в комп'ютерному варіанті з набором важливих показників широкого спектру цілком достатніх для відтворення реальної картини демографічного розвитку України за півтора сторіччя. Структурно ці таблиці у вигляді окремих файлів в розрізі міста, села та всіх поселень згруповані у базі даних тематично у

відповідності з послідовністю етапів виконання реконструкції: формування території України; чисельність за переписами та обліками; розподіл населення України за статтю та віком за переписами населення; загальні підсумки природного руху; розподіл померлих за статтю та віком; народжені за віком; сальдо міграції міського населення України за статтю та віком; баланси населення; таблиці народжуваності; таблиці очікуваної тривалості життя.

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Рязанцева В.В.,

*к.ф.-м.н., доцент кафедри статистики та економетрії,
Київський національний торговельно-економічний університет*

Провідні комерційні банки України виконують широке коло операцій і послуг для своїх клієнтів заради того, щоб розширити свою дохідну базу, підвищити рентабельність і конкурентноспроможність. При цьому необхідно враховувати, що розвиток банківської діяльності має на увазі надання банківських послуг з мінімальними затратами для клієнтів і банка в цілому. Конкуренція на ринку банківських послуг також впливає на кількісні і якісні характеристики банківського обслуговування. Значення активізації ролі банків, що обслуговують населення, полягає в тому, щоб при мінімальних затратах досягти максимального ефекту, що буде найповніше задовільняти потреби клієнтів в банківському обслуговуванні, розширенню спектра банківських послуг і зниженню їх вартості.

Метою проведеного дослідження є оцінка впливу скінченої кількості факторів на обсяги наданих НБУ депозитів та обсяги наданих НБУ кредитів шляхом реалізації алгоритму побудови та дослідження багатофакторних моделей; визначення перспектив розвитку ринку банківських послуг та заходів по удосконаленню його функціонування.

Завдання полягали у вивченні основних процесів, що впливають на попит і пропозицію на ринку банківських послуг, прогнозуванні обсягів депозитів та обсягів кредитів.

Джерелом інформації є офіційна статистика НБУ за 2011-2012 роки (www.ukrstat.gov.ua, www.bank.gov.ua)

Зауважимо, що всі об'єкти виміряні в млн.грн., за винятком облікової ставки та інвестицій в основний капітал, виміряних у %.

Розглянуто наступні задачі: по-перше, досліджено вплив на обсяги наданих банками депозитів шести факторів: облікової ставки, обсягів кредитів, доходів населення, витрат та заощаджень населення, інвестицій в основний капітал, рівня безробіття; по-друге, проаналізовано залежність обсягів наданих банками кредитів від аналогічних факторів.

Для виконання цього завдання проведені наступні дослідження:

- аналіз динаміки факторів, визначено вектор прогнозних значень цих об'єктів на наступний період;
- перевірка факторів на мультиколінеарність за алгоритмом Феррара-Глоубера;

В результаті встановлено парні зв'язки між обліковою ставкою та більшістю інших факторів, а також між рівнем безробіття та більшістю інших факторів. Для того, щоб позбутися мультиколінеарності, вилучено облікову ставку та рівень безробіття з переліку факторів, що впливають на обсяги депозитів та кредитів. Повторне дослідження підтвердило позитивний результат такого уточнення переліку факторів.

- оцінка невідомих параметрів моделі методом найменших квадратів;
- обчислення відносної похибки та її стандартної помилки;
- перевірка адекватності моделі, статистичні висновки;
- оцінка коефіцієнтів кореляції та детермінації; перевірка значущості оцінок параметрів та вибіркового коефіцієнта кореляції;
- оцінка коефіцієнта еластичності;
- дослідження особливих випадків поведінки стохастичної складової (автокореляція- відсутня за критерієм Дарбіна-Уотсона, залишки моделей обсягів наданих банками депозитів і обсягів наданих банками кредитів гомоскедастичні за параметричним тестом Гольдфельда Кванда);

За отриманими моделями обчислено точковий та інтервальний прогнози обсягів депозитів та кредитів. В результаті прогнозне значення обсягів наданих банкам депозитів в наступному періоді становитиме 123,97 млрд. грн., а прогнозне значення обсягів банківських кредитів в наступному періоді становитиме 1087,58 млрд. грн.

Знайдено межі інтервальних оцінок індивідуальних значень що лежать за межами базового періоду:

Прогнозується зміна обсягів наданих банкам депозитів в межах від 112,93 млрд. грн. до 135,01 млрд. грн. та зміна обсягів наданих банкам кредитів в межах від 1077,7201 млрд. грн. до 1097,4401 млрд. грн.

Обчислено межі надійних інтервалів для математичного сподівання значення показників.

Отримано, (117,16; 130,78) - інтервальний прогноз математичного сподівання індивідуального значення обсягів депозитів та (1081,8; 1093,36) - інтервальний прогноз математичного сподівання індивідуального значення обсягів кредитів.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що нині конкуренція на ринку банківських послуг в основному здійснюється за рахунок цінової політики, а також розширення переліку додаткових послуг. При розгляді загальної ситуації на ринку банківських послуг необхідно врахувати такі чинники: співвідношення банківської і небанківської сфери; потенційну ємність ринку банківських послуг; ступінь монополізації цього ринку. Очевидно, що найближчим часом незаперечну перевагу перед своїми конкурентами одержать ті банки, які перші зможуть адаптуватися до нових умов ринкових відносин і зростаючих потреб клієнтури в повноцінному комплексі послуг, адекватних тим змінам, які відбуваються сьогодні у всіх сферах політичного, економічного й соціального життя України.

РЕКОНСТРУКЦІЯ ІСТОРИЧНОЇ СЕРІЇ ТАБЛИЦЬ ОЧІКУВАНОЇ ТРИВАЛОСТІ ЖИТТЯ ЗА 1850 – 2012 РР.

*Савчук А.Б.,
головний економіст,*

Глибокі пізнання закономірностей еволюції тривалості життя населення України, необхідні для з'ясування сучасних тенденцій смертності населення України і створення гіпотез відносно її очікуваної динаміки, неможливі без таблиць смертності в глибокій ретроспективі, які є найбільш досконалим інструментом для цих цілей. Вони не тільки дають уяву про особливості смертності у різних вікових групах, але й містять інтегральний показник смертності населення (очікувану тривалість життя при народжуваності). Який одним числом визначає все розмаїття інтенсивності смертності та інтегрує вплив усіх факторів, що впливають на її рівень.

Існуюча в Україні система демостатичної інформації та майже весь демографічний аналіз поки-що орієнтований на тотожність рівнів смертності різних поколінь. У даний час наявні таблиці смертності населення України, її окремих регіонів і для довоєнного періоду, і за повоєнних років побудовані демографічним методом для гіпотетичного (умовного) покоління. Перші з відомих таблиць смертності – це таблиці смертності населення Звенигородського повіту Київської губернії за 1860 – 1885 рр. обчислена Ю. Талько-Нринцевичем, повні таблиці смертності населення західноукраїнських земель за 1870 – 1880 рр., дев'яти українських губерній за 1896 – 1897 рр. і УРСР (в межах до 17 вересня 1939 р.) за 1925 – 1938 рр..

Перші повні таблиці смертності населення України в сучасних межах – таблиці смертності населення Української РСР за 1958 – 1959 рр. – були побудовані органами статистики республіки за даними перепису 1959 р. і відомостями про померлих за 1958 – 1959 рр. Починаючи з 1960 р. ЦСУ УРСР до 1972 р. щорічно виконували тільки розрахунки коротких таблиць смертності, а з 1972 р. до наших днів – повні таблиці смертності в рамках комплексу електронної обробки статистичної інформації.

При порівнянні показників таблиць смертності населення України, які розраховані для довоєнного періоду і для повоєнних років, необхідно дотримуватися принципу територіальної співставності та єдиної методології побудови таблиць. Цим умовам таблиці смертності населення УРСР, розраховані в довоєнні роки, не відповідають. Є також розбіжності у періодах: з 1958 по 2010 р.

статистична служба України розраховувала таблиці смертності з двохрічним періодом, а з 2011 – з однорічним.

Короткий огляд історії побудови таблиць смертності в Україні засвідчує необхідність реконструкції історичної серії повних таблиць очікуваної тривалості життя населення України за статтю у трьох розрізах (місто, село та всі поселення) в довготривалій ретроспективі та за єдиною методологією. Така можливість з'явилася у зв'язку з завершенням повномасштабної реконструкції демографічної динаміки України в сучасних територіальних межах за період 1850 – 2012 рр., виконану О.П. Рудницьким (Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України).

Побудова таблиць смертності даної серії за весь досліджуваний період здійснена нами у рамках співпраці по відновленню історичних рядів демографічної динаміки за методикою, яка використовується Державною службою статистики України (Методика побудови таблиць смертності та середньої очікуваної тривалості життя для населення України та регіонів за статтю та типом поселення, наказ Держкомстату України за №103 від 26.04.2011 р.).

Слід зауважити, що наша розробка є піонерською серед країн Східної Європи і на сьогодні аналогічні серії таблиць смертності населення з однорічним періодом є тільки в окремих європейських країнах (Австрії 1819 – 1940 рр., Франції 1801– 1900 рр. та скандинавських країнах).

ПРОБЛЕМЫ ГАРМОНИЗАЦИИ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАТИСТИКИ С ПОТРЕБНОСТЯМИ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ

Салин В.Н.,
к.э.н., заведующий кафедрой статистики,
Шнаковская Е.П.,
к.э.н., доцент кафедры статистики
Попова А.А.,

*к.э.н., доцент кафедры статистики,
Финансовый университет
при Правительстве Российской Федерации,
Российская Федерация*

Для кафедр статистики вузов финансово-экономического профиля большое значение имеет реализация статистического подхода к анализу деятельности предприятий и организаций. Опыт использования данных официальной статистики при чтении курса «Система показателей и источники информации статистики предприятий и организаций» позволяет говорить о проблемах использования этого источника информации.

Во-первых, в настоящее время статистические справочники позволяют получить пользователям сводные данные по России в целом, по видам деятельности и регионам. С одной стороны, эти данные характеризуют средние значения важнейших показателей, по величине которых отдельное предприятие может оценить собственный уровень этого показателя, то есть использовать их как ориентир, некий условно нормативный уровень. Но, как правило, сильная вариация показателей, прежде всего по видам деятельности, указывает на необходимость более подробной детализации, то есть снижения уровня агрегации и возможности получения индивидуальных значений по типичным предприятиям. Только в этом случае могут быть получены результаты статистического анализа, позволяющие иметь информацию для принятия управленческих решений.

Другая важная проблема – разработка единой системы показателей статистики предприятий в РФ как на уровне первичного наблюдения (статистических форм), так и на сводном уровне (статистические справочники). Существует блок форм (П-1; П-2; П-3; П-4; П-5; П-6 и 1- предприятие), в которых отражена информации о важнейших сторонах деятельности организаций. В настоящее время эти формы разрабатываются различными подразделениями Росстата, каждое из которых решает собственные задачи. В силу этого по различным формам статистической отчетности существует несоответствие названий показателей и методологии их расчета. Например, для характеристики выпуска продукции в действующей финансовой отчетности, в соответствии с правилами бухгалтерской отчетности, используются показатель «Выручка от продаж». В форме № П-1

используется показатель «Отгружено товаров собственного производства» и «Продано товаров несобственного производства». В форме № 1- предприятие – «Оборот организации», а в сборник «Промышленность РФ», кроме этих показателей, включен ещё показатель «Валовая добавленная стоимость промышленного производства». Преподаватель может донести смысл этих понятий при подготовке статистиков, но для других профилей это проблематично. Насколько нам известно, аналогичные проблемы существуют в Украине.

В соответствии с этим, формирование системы показателей в статистических справочниках (сводных, средних значений) прежде всего, должно быть направлено на нужды пользователей. Именно эти показатели могут быть использованы для анализа положения пользователя в экономическом пространстве, оценки уровня его эффективности. Публикуемые показатели должны либо иметь общепринятые названия, либо детальное пояснение способов расчета, соответствовать изменениям, принятым в экономической теории и практике бухучета.

Из сказанного следует, что в числе приоритетных задач развития статистики должны быть:

- развитие статистического обеспечения необходимой информацией микроуровня;
- если на настоящем этапе в силу различных причин Росстат не может вернуться к практике выполнения аналитических функций, то необходимо хотя бы усилить и расширить практику своевременной подготовки и публикации всего комплекса методик расчета показателей.

Пользователю необходимо разбираться с методологией расчета отдельных показателей, отличиями и особенностями применения, что не просто по имеющимся методическим материалам. Поэтому так необходима разработка алгоритмов использования сводной информации пользователями нижнего уровня, теми кто является источником этой информации. В настоящее время назрела необходимость решения проблемы использования статистических данных не только для нужд государственного управления и СНС, но и органов управления среднего уровня, а также самих предприятий и организаций. Для ее решения необходимо координация усилий высшей школы и статистических органов.

СТАТИСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ФАКТИЧНИХ ТА ПРОГНОЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ

Саріогло В.Г.,

*д.е.н, завідувачий відділом соціально-демографічної статистики,
Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України*

Реалізація будь-якої державної програми соціальної спрямованості має певні прямі та непрямі, позитивні або негативні соціальні наслідки – вплив на доходи населення, нерівність, якість і доступність послуг, рівні та умови зайнятості тощо. Цілі і завдання програми, відображені у відповідних документах, зокрема у паспорті програми, лише частково, певною мірою можуть бути пов'язані з її фактичними наслідками, особливо у середньо- та довгостроковій перспективі. Тому для оцінювання ефективності, результативності та дієвості державних програм недостатнім є визначення лише ступеню досягнення цільових показників, хоча і така оцінка у соціальній сфері може представляти серйозну методологічну і методичну проблему. За сучасними уявленнями оцінювання прогнозних та фактичних результатів державних програм соціальної спрямованості має здійснюватись на основі обґрунтованої системи соціальних показників з використанням адекватних інструментів статистичного та економічного аналізу та оцінки, у тому числі і методів моделювання. За інших умов, у багатьох випадках, при розробці програм не можуть бути встановлені кількісні орієнтири щодо очікуваних результатів, оцінені ризики, канали впливу конкретних заходів тощо, а при оцінці результатів програм не можуть бути встановлені причинно-наслідкові взаємозв'язки, визначені розподільчі ефекти, непрямі наслідки та ін.

У доповіді основна увага приділяється методологічним підходам та методичним аспектам оцінювання очікуваних (прогнозних) та фактичних соціальних результатів реалізації державних програм, насамперед їх соціальної ефективності та соціальних наслідків. Показано, що оцінки мають забезпечувати можливість прийняття своєчасних управлінських рішень щодо

реалізації програм, особливостей та доцільності їх впровадження. Розглядаються підходи до визначення основних ефектів та механізмів (каналів) впливу соціальних програм на якість життя населення, вимірювання результатів реалізації програм, встановлення конкретних соціально-економічних груп населення, які можуть відчувати позитивний або негативний вплив від реалізації програм. Оцінюється інформаційне забезпечення, необхідне для визначення соціальних результатів бюджетних програм, наводяться рекомендації щодо його покращання.

Показано, що комплексний та динамічний характер сучасних соціальних процесів, що визначають якість життя населення України, вимагає модернізації інструментарію, призначеного для проведення аналізу й оцінки впливу заходів соціальної та економічної політики. Міжнародний досвід та окремі дослідження, виконані в Україні, свідчать про доцільність використання мікроімітаційних моделей як важливої складової такого інструментарію. Це надасть можливість забезпечити необхідну глибину аналізу на основі значної кількості характеристик одиниць репрезентативної для України сукупності (осіб, сімей, домогосподарств) та конкретних макроекономічних умов, належного урахування наявної інформації з різних рівнів агрегації даних, оцінки прямих і непрямих наслідків реалізації державних програм у широкому діапазоні зміни характеристик сукупності та умов.

Наведено приклади застосування мікроімітаційних моделей при оцінці наслідків реалізації соціальних програм.

ПРИОРИТЕТЫ ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Сидорова А.В.,

*д.э.н., заведующая кафедрой экономической статистики,
Донецкий национальный университет*

Поступательное развитие экономики является стратегической задачей Украины, и для ее решения необходима активизация инвестиционного процесса. В Государственной программе развития промышленности Украины на период до 2017 г. отмечается, что целью экономического развития является «повышение конкурентоспособности экономики за счет создания

современного, интегрированного в мировое производство промышленного комплекса», а также его инновационное развитие.

Как свидетельствует отечественный опыт, государственных средств и средств предприятий недостаточно для быстрого и эффективного развития страны. Дополнительным источником средств является привлечение иностранных инвестиций. В экономике Украины по состоянию на 1.01.2013 г. функционирует 54,4 млрд дол. иностранного капитала, и в расчете на душу населения составляет 1151,6 долл. Более четверти иностранного капитала имеет кипрское происхождение, что связано с возвращением украинского капитала, ранее выведенного в оффшор. В результате такие инвестиции не являются источником инновационного развития украинских предприятий.

Как показали расчеты, на макроуровне изменение объемов иностранных инвестиций в основной капитал на 92,2% обусловлено вариацией удельного веса прибыльных предприятий и степени износа основных средств, что подтверждает заинтересованность иностранного инвестора вкладывать в прибыльные предприятия. Рост объема финансирования научных и научно-технических работ за счет иностранных инвесторов на 1 млн грн. (при элиминировании влияния фактора времени) сопровождается снижением объема реализованной инновационной продукции на 19,2 млн грн. Это может свидетельствовать о недостаточно эффективном использовании иностранных инвестиций и направлении их в те виды экономической деятельности, которые способны без затрат на внедрение инноваций приносить прибыль.

Иностранный капитал необходим в тех сферах, которые обеспечивают экономический рост страны. Вместе с тем, привлеченные иностранные инвестиции направляются в те виды экономической деятельности, которые не являются стратегически значимыми для экономического развития Украины. Это сферы деятельности, которые связаны с экологически «грязным» производством, а также в которых обеспечивается высокая прибыльность и быстрая оборачиваемость средств. Более того, основные поступления прямых иностранных инвестиций осуществляются в виде приобретения уже существующих в Украине активов, а не в связи с созданием новых. В долгосрочной перспективе такое направление вложения средств приведет не к экономическому росту, а к истощению ресурсной базы страны.

Для обеспечения инновационного развития экономики нужны значительные объемы инвестиций в наукоемкие отрасли - информационные технологии, авиакосмическую промышленность, приборо- и станкостроение, деятельность транспорта и связи, нанотехнологии.

По оценкам Министерства экономики, для проведения структурной перестройки экономики Украины ежегодная потребность в инвестициях составляет 40-60 млрд дол., тогда как фактические объемы иностранных инвестиций за последние 5 лет не превышают 8 млрд. дол. Поэтому масштабных структурных преобразований экономики в связи с приходом иностранных инвестиций ожидать не следует.

Осложняет инвестиционный процесс избыточное государственное регулирование бизнеса, коррупция, высокие для развивающейся экономики ставки налогообложения. Это не придает Украине инвестиционной привлекательности. По удобству ведения бизнеса и уровню коррупции Украина находится на одном из последних мест в мире (согласно рейтингу Всемирного банка «Doing Business»). По мнению экспертов, это объясняется тем, что власть заинтересована в развитии определенных компаний и бизнес-групп, а не экономики в целом.

Таким образом, для Украины главной задачей должно быть стимулирование иностранных инвестиций из компаний - технологических лидеров, а также малых и средних компаний, которые занимают передовые позиции в производстве отдельных видов продукции.

СЕРТИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ: СТАТИСТИЧНИЙ ВИМІР

*Скачек Н.Ю.,
учений секретар,
Державне підприємство "Науково-технічний комплекс
статистичних досліджень"*

Виробництво органічної продукції попри законодавчу невизначеність набуває подальшого поширення в Україні. Так, якщо у вересні 2012 року сертифікаційною компанією “Органік стандарт” були надані сертифікати 74 підприємствам-виробникам органічної продукції та трейдерам, то в лютому 2013 року коло цих підприємств розширилось до 90. Варто зазначити, що ТОВ “Органік стандарт” – єдина вітчизняна компанія, яка надає послуги із сертифікації виробництва та продажу органічної продукції в Україні. Компанія була заснована у 2007 році, на сьогодні до спектру її послуг належить сертифікація за такими напрямками:

- рослинництво;
- переробна та трейдерська діяльність;
- тваринництво;
- заготівля дикорослих продуктів;
- бджільництво;
- аквакультура;
- виробництво засобів захисту рослин та добрив.

Із вказаних позицій компанія “Органік стандарт” має право видавати сертифікати на ведення органічного рослинництва, тваринництва і виробництва продуктів переробки. За іншими напрямками компанія надає консультаційну підтримку підприємствам, у тому числі з питань підготовки необхідної документації та співпраці з відповідними міжнародними організаціями.

Також вітчизняним підприємствам надають послуги із сертифікації виробництва та реалізації органічної продукції 12 іноземних компаній, з яких одна сертифікує виробництво продукції рослинництва, тваринництва, переробну діяльність і вирощування розсади; ще одна – як і ТОВ “Органік стандарт” – виробництво продукції рослинництва, тваринництва та продуктів переробки; 7 – виробництво органічної продукції рослинництва та тваринництва, 4 – виробництво виключно продукції рослинництва.

Отже, розвиток виробництва органічної продукції в Україні триває, хоча законодавчої підтримки він поки що так і не отримав. Виробники все ще потерпають від недобросовісної конкуренції, адже будь-хто може назвати свою продукцію органічною без жодних на те підстав і жодних наслідків. У той же час це підтримує довіру споживачів до продукції, що дійсно вироблена з дотриманням відповідних міжнародних стандартів.

Про необхідність законодавчої підтримки розвитку виробництва органічної продукції в Україні постійно наголошують виробники, координатори органічного руху в Україні, урядовці, вчені. Два роки поспіль Верховною Радою ухвалювалися різні варіанти законів щодо підтримки розвитку вітчизняного ринку органічної продукції, проте обидва були відхилені Президентом України з огляду на суттєві суперечності в запропонованих і чинних нормативно-правових документах. Одним із наріжних питань, власне, є сертифікація виробництва органічної сировини, процесів її переробки та продажу готової продукції. Так, передбачений останньою версією закону механізм регулювання сертифікаційних процесів не узгоджується з діяльністю державних органів сертифікації, що здійснюють свої повноваження на законних підставах. Тому цей суттєво покращений документ потребує подальшого доопрацювання та узгодження з чинним законодавством.

Наступні законотворчі ініціативи, на думку автора, варто супроводжувати одночасним внесенням змін до відповідних нормативно-правових документів. Зокрема, частину 26 “Харчова продукція та продовольча сировина” чинного “Переліку продукції, що підлягає обов’язковій сертифікації в Україні”, затвердженого Наказом Держспоживстандарту України, варто доповнити позицією “Органічна сировина та продукція її переробки”. Цьому процесу має сприяти затвердження відповідних національних стандартів, при формуванні яких варто скористатися досвідом Асоціації “БІОЛан Україна” як розробника Стандартів органічного сільськогосподарського виробництва та маркування продукції і продуктів харчування “БІОЛан”.

Крім цього, потребують уточнення та взаємного узгодження підходи до екологічної сертифікації, сертифікації органічної продукції та сертифікації дитячого харчування, які, на думку автора, мають логічно доповнювати один одного.

Вказані проблеми наразі є актуальними, потребують подальших досліджень і пошуку корисних для суспільства компромісних рішень, у тому числі у галузі статистики.

ВЗАЄМОБУМОВЛЕНІСТЬ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ ТА СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Сорока І.Г.,

*Головний спеціаліст-економіст,
Державна служба статистики України*

Стан соціально-економічного розвитку будь-якої країни, визначається, насамперед, кількістю та складом населення, його розміщенням та відтворенням, трудовими можливостями, якістю життя. Тенденції в соціально-демографічних процесах вказують органам державної влади, заходи, які необхідно вжити для розвитку народонаселення. Одним із головних чинників демографічних процесів є доходи домашніх господарств, які власне і складають базу певного рівня життя.

В результаті проведеного мною аналізу доходів населення та демографічних процесів в Україні, видно беззаперечний зв'язок між цими двома показниками. Аналізуючи дані процеси, протягом 2008-2011рр., простежуються негативні тенденції. Внаслідок процесу депопуляції природне скорочення в 2011р. склало 161,9тис. осіб. Кількість наявного населення у 2011р. у порівнянні з 2010р. скоротилася на 164,6тис. осіб. У 2010р. порівняно з 2009р. цей показник склав – 182,6тис. осіб, а у 2009р. порівняно з 2008р. – 204,9тис. осіб. Так, у 2011р. наявне населення порівняно з 2008р. скоротилося на 552,1тис. осіб. За чотири попередні роки, уповільнюються й темпи зростання доходів населення. Приріст доходів населення (всього) у 2011р. до відповідного періоду 2010р. становив – 115,0%, у 2010р. до відповідного періоду 2009р. – 123,1%, що показує зменшення на 8,1п.п. Реальний наявний дохід у 2011р. зменшився на 9,1п.п., у порівнянні з відповідним періодом 2010р. Щодо індексу реальної заробітної плати, то у 2010р., він становив – 110,2%, а у 2011р. – 108,7%, що також засвідчує факт зниження заробітної плати населення. Таким чином, ми бачимо прямий, причинно-наслідковий зв'язок між доходами населення та демографічними процесами, в Україні молоді люди не бажають створювати повноцінні сім'ї та народжувати дітей, що можна

пояснити невпевненістю у майбутньому, безробіттям, малозабезпеченістю, відсутністю житлових умов.

Серед регіональних проблем необхідно відзначити особливо низьку народжуваність в Чернігівській, Черкаській, Сумській та Харківській областях України, саме в цих областях простежується найнижчий рівень доходів населення, зокрема заробітної плати. Середньорічна заробітна плата працівника в 2011р. Чернігівської області становила – 1974грн., Черкаської – 2155грн., Сумської – 2177грн., Харківської – 2407грн. в той час, як по Україні в цілому даний показник, в середньому, становив 2633грн.

Важливим питанням статистики населення є вивчення характеру його розміщення по території, а також інтенсивності розміщення. В Україні триває процес концентрації населення в урбанізованих регіонах: збільшується щільність населення столичної зони і вже сягнула - 3368,0 осіб на 1км.кв, Дніпропетровської області - 104,0 осіб на 1км.кв, Донецької області - 166,0 осіб на 1км.кв, Львівської області - 116,4 осіб на 1км.кв та м. Севастополя - 441,4 осіб на 1км.кв., де зосереджується виробнича, фінансова та сфера обслуговування. Отже, з вищенаведених даних можна констатувати значний відрив столиці стосовно задоволеності її мешканців життям від решти території України. Про це свідчать і такі показники: наявний доход киянина у 2011р. становив 42576,7грн., у той час як в цілому по Україні він дорівнював 21637,9грн.

На демографічній ситуації, безперечно, позначилося й посилення зовнішніх міграційних процесів. За даними Державної служби статистики України сальдо міжнародної міграції становило - 17096 осіб. У 2011р. найбільше користувалися популярністю в українців для пошуку джерел доходів, такі країни: Російська Федерація (5144 особи), Німеччина (1846 осіб), Ізраїль (1646 осіб) та США (1228 осіб). Починаючи з 2004р. для України характерним є незначне позитивне сальдо міграції.

Сьогодні, перед органами державної влади стоїть завдання змінити нинішню демографічну тенденцію, що передбачає здійснення активних заходів, зокрема, вдосконалення державної системи регулювання доходів населення на ринкових засадах; розробка нових механізмів організації заробітної плати, які б дозволили відродити основні її функції; регулювання зовнішньої трудової міграції в напрямі зацікавлення висококваліфікованих фахівців працювати в межах своєї країни.

ОБСТЕЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ

Сотнікова Л.В.,

начальник відділу,

Головне управління статистики у Львівській області

На сьогоднішній день статистичне забезпечення аналізу інвестиційних процесів знаходиться на недостатньому рівні. Існуючі статистичні дослідження характеризують інвестиційні процеси в країні кількісно, і не дозволяють всебічно їх проаналізувати.

Для комплексного аналізу необхідно налагодити зв'язок з респондентами – учасниками інвестиційного процесу. Це можливо за допомогою запровадження анкетного обстеження інвестиційної активності підприємств. Результати такого обстеження дозволять визначити інвестиційну активність підприємств за сферами діяльності, регіонами України, а також дадуть можливість отримати неупереджені оцінки інвесторів щодо умов інвестування в країні, їх міркування щодо поліпшення інвестиційного клімату. Необхідність проведення обстеження обумовлена також суттєвим попитом користувачів, особливо з боку органів влади.

В Україні та за кордоном існує багато прикладів проведення обстежень інвестиційної активності шляхом анкетування підприємств.

Так, Федеральна служба державної статистики Російської Федерації щороку проводить вибіркове обстеження інвестиційної активності промислових підприємств. Іншим прикладом може бути обстеження ділової активності підприємств за видами діяльності в Україні, що проводить Держстат України та НТК статистичних досліджень. Необхідність оцінки інвестиційної активності в Україні зауважила Державна податкова служба та прийняла рішення вивчати це питання кожні два роки. Також Міжнародна

фінансова корпорація (IFC) проводила дослідження «Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес».

Проте, обстеження інвестиційної активності, що проводяться на даний час в Україні, мають більш узагальнюючий характер та соціологічну спрямованість. Є необхідність у проведенні більш детального дослідження інвестиційної активності, яке ґрунтується на результатах статистичних обстежень зі статистики інвестицій, що дасть змогу охопити інвестиційно-активні підприємства усіх видів економічної діяльності, різних за чисельністю та обсягом інвестицій.

З метою виявлення проблем в інвестиційно-підприємницькому середовищі Львівщини були проведені вибіркові анкетні опитування інвесторів у рамках проекту “Оцінка та шляхи удосконалення інвестиційної ситуації на Львівщині”. Було здійснено окремо обстеження інвестиційної активності підприємств області - вітчизняних інвесторів, які освоювали капітальні інвестиції, та анкетування підприємств, які отримали прямі іноземні інвестиції.

Основними цілями проведених анкетувань були: представлення портрету опитуваного інвестора; вивчення умов проведення інвестиційної діяльності; мета здійснення інвестицій та напрями використання; визначення інноваційної активності підприємств; оцінка стану і змін інвестиційного клімату в області; виявлення сильних і слабких конкурентних позицій Львівської області; виявлення факторів, що обмежують інвестиції; очікування інвесторів щодо розвитку інвестиційної ситуації, їх наміри щодо вкладання інвестицій у майбутньому; ознайомлення з пропозиціями інвесторів щодо поліпшення інвестиційного клімату.

При проведенні обстежень інвесторів було здійснено такі основні етапи: підготовчий етап, реєстрація даних, аналіз результатів спостереження.

На підготовчому етапі було розроблено бланки анкет, а також листи - роз'яснення.

Визначення сукупності респондентів для анкетування було здійснено з використанням вибіркового методу на основі результатів статспостережень за ф.№2-інвестиції та ф.№10-ЗЕЗ за умови забезпечення репрезентативності даних обстеження. Обстеженню підлягали як підприємства, що мають суттєвий вплив на економіку області, так і суб'єкти середнього та малого бізнесу, з різною величиною обсягу інвестицій, усіх видів діяльності, з різних

регіонів Львівщини. На основі відібраних сукупностей здійснено друк та розсилку бланків анкет респондентам.

На етапі реєстрації даних було здійснено збір анкет, забезпечення повноти охоплення, створення програмного забезпечення для опрацювання даних, комп'ютерний набір та контроль правильності заповнення даних, створення бази даних.

Завершальним етапом проведення обстеження був аналіз результатів спостереження на основі статистичних зведень. Формування зведень було проведено за обсягом інвестицій, видами економічної діяльності, чисельністю працюючих.

Кінцевою метою спостереження є прийняття управлінських рішень користувачами - органами влади на основі результатів проведених обстежень та вжиття ними відповідних заходів.

МОДЕЛИРОВАНИЕ ВЗАИМОСВЯЗИ ОБЪЁМОВ ПРОИЗВОДСТВА, ПОТРЕБЛЕНИЯ И ПРИРОДООХРАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Сошникова Л.А.,

*д.е.н., профессор кафедры статистики,
Белорусский государственный экономический университет,
Республика Беларусь*

В аналитической практике статистики используются несколько видов моделей взаимосвязи объёмов производства и потребления с показателями загрязнения окружающей среды в зависимости от целей и имеющихся данных [Работы Леонтьева В.В., Мельника Л.Г., Рюминой Е.В., и др.]. Предлагаемые автором модифицированные модели по сравнению с традиционной моделью Леонтьева включают балансовые равенства, характеризующие выпуск чисто экономической деятельности отраслей, природоохранную деятельность и утилизацию отходов. Наиболее полной с точки зрения отражения всех этих элементов является модель, в которой учтены: образование и ликвидация вредных отходов в процессе производства и конечного использования продукции чисто экономической деятельности, в процессе ликвидации загрязняющих веществ, а так же образование полезной продукции, создаваемой в процессе ликвидации загрязнения.

В моделях взаимосвязи объёмов производства (потребления) с показателями загрязнения окружающей среды могут быть реализованы различные концепции экологизации макроэкономических показателей в зависимости от способа учета экологического фактора. В данном случае при исчислении ВВП различают два вида деятельности:

- чисто экономическая деятельность (вся экономическая деятельность за вычетом природоохранной деятельности);
- природоохранная деятельность, выпуском которой являются экологические товары и услуги по ликвидации загрязняющих веществ, являющихся результатом производственной деятельности и потребления.

Один из аспектов экологизации макроэкономических показателей может быть основан на балансовых отношениях

таблиц «Затрат-Выпуска» в рамках системы национальных счетов. При её практической реализации возможны различные варианты исчисления экологически скорректированного ВВП:

- использование упрощённой модели «Затраты-Выпуск», в которой учитываются лишь объёмы загрязнения в результате производственной деятельности;
- использование расширенной модели «Затраты-Выпуск» за счёт дополнительного включения загрязнения в результате конечного использования продукции чисто экономической деятельности.

Как показано ниже, различия в составе моделей возникают в зависимости от того, учитывается или не учитывается полезная продукция, которая может образоваться в ходе утилизации отходов, учитывается или не учитывается загрязнение, которое возникает при ликвидации вредных отходов. Более простые модификации модели не учитывают загрязнения окружающей среды, возникающего в процессе конечного использования продукции чисто экономической деятельности. Предполагается, что все вредные отходы и выбросы загрязняющих веществ связаны только с производством полезной продукции. Во всех случаях предполагается, что существующие технологии не позволяют полностью ликвидировать образовавшиеся вредные отходы.

Кроме перечисленных выше могут быть построены модели, учитывающие загрязнение окружающей среды, образовавшееся не только в процессе производства продукции экономической деятельности, но и в процессе ее конечного использования.

При определении объёмов загрязнения в результате чисто экономической деятельности и при определении векторов и матриц деятельности по ликвидации загрязнения, производимые вредные отходы и услуги по ликвидации загрязнения выражаются в физических единицах (как правило, в тоннах, литрах и м³).

Для реализации на практике приведённых выше моделей необходимо иметь статистические данные о способах переработки отходов и вовлекаемых при этом материальных и трудовых ресурсах. Решение проблем, связанных с формированием необходимой базы данных для реализации предложенных автором моделей межотраслевого баланса, предполагает также получение дополнительной учетной информации о затратах по обращению с отходами, а также о структуре промежуточного потребления в процессе природоохранной деятельности отраслей.

ВИБІРКОВЕ ОБСТЕЖЕННЯ ЩОДО РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ: МЕТА, ДИЗАЙН ТА ВИМОГИ ЩОДО ЯКОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ

Терещенко Г.І.,

*к.е.н, старший науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України*

Щомісяця в Україні Державною службою статистики оприлюднюються дані щодо величини середньої заробітної плати за регіонами та галузями економіки. Оскільки дані агреговані, то вони не дають можливості аналізувати формування заробітної плати на мікрорівні і оцінювати вплив окремих факторів, таких як стать, вік, освіта, професія тощо.

З метою отримання актуальної інформації про розміри заробітної плати за статтю, віком, рівнем освіти, стажем роботи, професіями в березні 2013 року Держстатом вперше в Україні проводиться вибіркове обстеження підприємств щодо рівня заробітної плати працівників за статтю, віком, освітою та професійними групами (далі – ОЗПП). Програма проведення ОЗПП враховує міжнародні стандарти з організації зазначених обстежень.

При проведенні ОЗПП в Україні, як і в аналогічних обстеженнях інших країн, основна увага зосереджується на окремому працівнику, а інформацію щодо його заробітної плати отримують одночасно з іншими характеристиками – стать, вік, освіта, стаж роботи, характер і умови зайнятості, професія тощо. ОЗПП здійснюється за показниками форми № 7-ПВ "Звіт про заробітну плату за професіями окремих працівників"(один раз на чотири роки). Обстеженням охоплюються працівники, які відпрацювали повністю жовтень 2012 року.

Генеральну сукупність ОЗПП складають місцеві одиниці (юридичні особи та їхні відокремлені підрозділи) із середньою

кількістю найманих працівників 10 і більше осіб. Звітною одиницею при проведенні ОЗПП є юридичні особи та їхні відокремлені підрозділи. Крім того, звітною одиницею в ОЗПП є також фізична особа (працівник місцевої одиниці).

Дизайн ОЗПП розроблено для забезпечення надійного оцінювання основних показників за такими доменами: Україна в цілому; Україна за видами економічної діяльності; регіони в цілому; регіони за видами економічної діяльності; Україна за групами професій.

ОЗПП організовано на основі комбінованого підходу, за яким звітні одиниці з кількістю працівників 250 осіб і більше обстежуються на суцільній основі, а сукупність звітних одиниць із кількістю працівників від 10 до 249 осіб включно обстежується на основі вибіркового методу з використанням процедури стратифікованого випадкового відбору. Обсяг сукупності підприємств для ОЗПП складає близько 21 тис. звітних одиниць, або майже 18% генеральної сукупності. На суцільній основі обстежуються 7,7 тис., а решта – з використанням вибіркового методу. Під час розрахунку обсягу вибірки за визначальний показник прийнято середньорічну заробітну плату працівника та вимоги щодо рівня надійності оцінювання основних показників. На підприємствах, які увійшли до сукупності ОЗПП, відбираються окремі працівники. Кількість відібраних для обстеження працівників визначається з урахуванням розміру підприємства. На підприємстві з кількістю працівників від 10 до 19 осіб включно, підлягають обстеженню 4 особи, від 20 до 49 осіб – 8 осіб, від 50 до 99 – 12 осіб, від 100 до 249 – 16 осіб, від 250 до 499 – 20 осіб, від 500 до 999 – 24 особи, від 1000 до 4999 – 32 особи, 5000 і більше – 40 осіб. Близько 290 тис. працівників має взяти участь в ОЗПП.

Порядок організації та проведення ОЗПП, принципи формування вибіркової сукупності, порядок розробки і поширення його результатів наведені у Методологічних положеннях з організації та проведення вибіркового обстеження підприємств щодо рівня заробітної плати працівників за статтю, віком, освітою та професійними групами затверджених наказом Держстату України №319 від 1 серпня 2012 року. Зазначені положення розробили фахівці Держстату та Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. Результати ОЗПП Держстат планує оприлюднити у вигляді

бюлетеня "Заробітна плата працівників за професіями та посадами" в грудні 2013 року.

ОЦЕНКА ДЕМОГРАФИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА МИРОВОГО РЫНКА ТРУДА: КОЛИЧЕСТВЕННЫЙ И КАЧЕСТВЕННЫЙ СРЕЗ

Ткаченко М.Ф.,

*д.э.н, и.о. заведующий кафедрой
социальной статистики и демографии,
Российский государственный социальный университет,
Российская Федерация*

Создание конкурентоспособного трудового потенциала национальных экономик, способного отвечать глобальным вызовам мирового рынка труда, невозможно без учета количественных и качественных характеристик трудовых ресурсов, которые формируют структуру предложения рабочей силы. Следует отметить, что трудовой потенциал, в первую очередь, формируется исходя из постоянных колебаний численности населения и изменения его социально-демографического состава, прежде всего за счет рождаемости и смертности как процессов естественного воспроизводства населения. Оценка демографических изменений позволяет определить масштаб (дать количественные оценки) предложению рабочей силы, а структура предложения оценивается исходя из уровня вовлеченности населения в образование на различных его ступенях, которое дает возможность потенциальному работнику получить определенную квалификацию.

Формирующееся совокупное предложение характеризуется неравномерностью распределения в силу демографической дифференциации территорий. Количественный аспект совокупного предложения рабочей силы обусловлен динамикой показателей рождаемости и смертности населения, в т.ч. смертности

трудоспособного населения и роста коэффициента демографической нагрузки. Исходя из установленных тенденций в рождаемости и смертности (было выделено три группы стран по уровню смертности трудоспособного населения) установлена следующая вероятность количественного предложения трудовых ресурсов.

Примерно половина населения Земли будет проживать в Азии, что сделает её лидером по демографическому потенциалу в мировой экономике. С учетом сокращения смертности трудоспособного населения в Азии, там будет проживать наибольшее количество трудоспособного населения. Та же самая тенденции будет характерна и для Африки. Наиболее драматичная ситуация с приростом населения, в т.ч. трудоспособного, в условиях катастрофичного сокращения рождаемости будет характерна для Европы.

Что касается качества предложения трудовых ресурсов, то в целом включенность в систему образования на различных уровнях подготовки существенно усилилась в течение нескольких последних десятилетий. В целях исследования была составлена выборка из 130 национальных экономик мира, которые были изучены по динамике изменения уровня вовлеченности населения в систему высшего образования и численности трудоспособного населения (в возрасте от 15 до 64 лет) в 1990, 2000 и 2008 гг.

Налицо рост трудоспособного населения в мире, который составляет совокупное потенциальное предложение, поскольку не разделяет экономически активное и экономически неактивное население в настоящее время. В 1990 г. совокупное потенциальное предложение в мире (исходя из данных выборки) составляло почти 3,0 млрд. человек, а в 2008 г. уже 3,75 млрд. человек. Наибольший прирост трудоспособного населения обеспечили арабские государства (33%), страны Суб-Сахары (29%), Южной и Западной Азии (28%), а также Латинской Америки и стран Карибского бассейна (26%). Таким образом, можно сделать вывод, что большинство потенциальных работников сконцентрировано именно в странах развивающегося мира. При этом следует проанализировать качественную структуру этой «армии» рабочей силы. Нами выделено пять групп по уровню включенности населения в систему высшего образования, при этом в 2008 г. страны с крайне низкой и низкой включенностью населения в систему высшего образования составляли всего 28% выборки (36

стран) по сравнению с предыдущими годами. Однако с учетом того, что на долю этих стран приходится примерно 55% трудоспособного населения мира (свыше 2 млрд. человек), можно сказать, что большую долю глобального предложения рабочей силы составляют неквалифицированные или низкоквалифицированные работники, численность которых с учетом прогнозов ООН будет только расти.

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЯКОСТІ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ

Трубнік Т.Є.,

*к.е.н., старший викладач кафедри статистики
ДВНЗ "Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана"*

Аналіз трендів сучасної системи господарювання показав тенденцію до процесу секторального розподілу. Його сутність полягає у поділі національної економіки на окремі частини, сектори, що об'єднують у своєму складі господарюючих суб'єктів з подібними ознаками функціонування.

Секторальна структура – це склад певної мезосистеми за жорстко окресленими секторальними ознаками. Саме окремі мезосистеми формують секторальні утворення, по різному впливають на макроекономічні результати та визначають якість структурних зрушень. Вони забезпечують цілісність економічної системи та відповідно до моделі економіки Фішера-Кларка мають наступні складові:

- доіндустріальний сектор (або первинний, що охоплює аграрні та суміжні галузі, добувну промисловість);
- індустріальний сектор (або вторинний, який включає переробку промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, будівництво);
- сервісний сектор (третинний, об'єднує галузі послуг).

Глобальне макрозрушення економік світового господарства в діяльнісно-видовому розрізі характеризується відносним зменшенням питомої ваги традиційних галузей та укладів на користь збільшення частки постіндустріальних.

Секторизація економіки є не тільки наслідком економічного розвитку світового суспільства, але й виступає як важливий фактор економічного зростання. Саме ефективність окремих секторів економіки на різних етапах відтворення, зрушення у секторальній структурі мезоскладових позитивно або негативно впливають на результати функціонування економічної системи в цілому та визначають секторальний ефект. Секторальний ефект – це зміна загальної ефективності економіки, що спричинена зрушеннями у секторальній структурі, елементи якої мають різні рівні показників ефективності. Результат секторальних змін оцінюється з точки зору прогресивності або регресивності їх впливу на загальноекономічне зростання.

До методів, що дозволяють оцінити реальний внесок кожного сектору в макроекономічну динаміку та дослідити якість структурних зрушень, відноситься метод "shift-share" (зрушення-частка, метод структурних зрушень).

Метод дослідження полягає у наступному: загальна зміна кількісного показника розкладається на три компоненти – національний, секторальний та регіональний. Перший враховує зростання досліджуваного показника в масштабах національної економіки (фактор національної частки або National Share – NS); другий – зрушення, що забезпечуються за рахунок ефекту складу (ефект пропорції – industry mix або MIX ефект), що знаходиться під впливом секторальної структури та забезпечується за рахунок різниці між секторальним та національним темпом зміни; третій – зрушення за рахунок ефекту конкуренції (диференційоване зрушення – DIF ефект), що враховує тенденції розвитку конкретного регіону.

Використання методу "shift-share" дозволяє сформувати основні напрями трансформації конкурентних можливостей регіонів у відновленні національної економіки через призму сукупності розглянутих факторів. Реалізація конкурентних переваг національної складової забезпечується за рахунок посилення регуляторних функцій держави спрямованих на перерозподіл наявних ресурсів з метою вирівнювання асиметричності секторального розвитку, а також ролі держави у створенні

сприятливих умов ведення бізнесу. Чинником стимулювання прояву секторальних факторів за рахунок ефекту пропорції є регулювання розвитку стратегічних секторів шляхом реалізації секторальних пріоритетів. Конкурентні властивості регіональної складової реалізуються в межах економічного господарства конкретної території та регулюються регіональною політикою місцевої влади. Ступінь адаптованості економіки регіону до зовнішніх та внутрішніх ринкових умов знижує або підвищує його господарську активність в залежності від типу секторальної структури.

З огляду на отримані результати, слід відмітити переваги використання моделі "shift-share". При визначенні відповідних ефектів враховуються не тільки темпи зміни досліджуваних показників на національному, секторальному та регіональному рівнях, але й внесок складових у загальній підсумок. Це дозволяє визначити конкурентоспроможність кожного регіону України, недоліки та переваги функціонування секторів економіки в їх складі, оцінити силу та слабкість конкурентних можливостей.

ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ У ДЕМОГРАФІЧНОМУ РАЙОНУВАНІ

Хвалинська В.В.,

головний економіст,

*Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України*

Сучасна територіальна палітра демографічної ситуації в Україні досить різноманітна. На сьогодні важливо дослідити як її загальні характеристики, так і характеристики, специфічні для окремих територій. Виділити групи територій, які мають спільні риси, типові для даної групи, змістовно інтерпретувати виділені групи, використовуючи набір показників, що їх характеризують, дає змогу кластерний аналіз.

Для характеристики демографічної ситуації у територіальному розрізі були використані такі показники: сумарний коефіцієнт народжуваності, середня очікувана тривалість життя чоловіки і жінки окремо, середній вік населення, питома вага осіб віком 60 років і старше та дітей віком від 1 до 16 років, демографічне навантаження на населення працездатного віку, щільність наявного населення, частка території у загальній площі. Слід зазначити, що використовувались показники, обчислені для населення адміністративних областей України в цілому, включаючи міське і сільське населення.

Перед виконанням класифікації проведено нормування вихідних даних з метою зведення їх до єдиного масштабу, що виключає вплив різних одиниць виміру.

Класифікація здійснювалась ієрархічним агломеративним методом, принцип роботи якого полягає у тому, що початковим є розбиття на одноелементні кластери, які послідовно об'єднуються в один клас. За відстань між об'єктами обрано квадрат Євклідової відстані. Методом зв'язку двох кластерів обрано метод Варда, який забезпечує мінімальний внутрішньокластерний розкид. У якості відстані між кластерами використовувався приріст суми квадратів відстаней об'єктів до центрів кластерів, що отримуються в результаті їх об'єднання. Цей метод спрямований на об'єднання близько розміщених кластерів і створює кластери малого розміру, що в даному випадку вирішує поставлене завдання.

По таблиці послідовності злиття кластерів проаналізовано поетапне об'єднання об'єктів у групи. На перших етапах об'єднуються у кластери області, які є сусідами територіально (Сумська та Полтавська, Івано-Франківська та Чернівецька, Вінницька та Хмельницька, Рівненська та Волинська), що є природнім і підкреслює регіональні особливості демографічних процесів.

Аналіз динаміки збільшення відмінностей по етапах кластеризації виявив крок, на якому відзначається помітне зростання відмінностей - це перехід від 7 кластерів до 6.

Проведене групування областей визначило типи кластерів із певною демографічною ситуацією. Кластер є територією, яка об'єднує групу областей із спільним географічним положенням, характеризується компактністю території і за своїм демографічним «змістом» відрізняється від інших. На відміну від класичного демографічного районування методи кластерного аналізу не завжди забезпечують територіальну спільність об'єктів, які ввійшли до одного кластеру.

Необхідно зауважити, що статистичні дані у розрізі адміністративних областей є середніми величинами, за якими можуть бути приховані досить значні відмінності, особливо на границях. У областях існують певні внутрішні, локальні відмінності у демографічних процесах, у прояві кризових явищ. Чіткі адміністративні границі у повній мірі не забезпечують розділення на території з подібними демографічними процесами. Запропонований варіант кластеризації є доцільним у плані дослідження та виявлення регіональної специфіки демографічної ситуації в Україні.

ПРОБЛЕМАТИКА СТАТИСТИЧЕСКОЙ ОЦЕНКИ И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ КАДРОВОГО СОСТАВА НАУКИ

Цуркан А.Г.,

*д.э.н., ведущий научный сотрудник,
Институт экономики, финансов и статистики Молдовы,
Республика Молдова*

Красовская О.В.,

*к.э.н., зав. отделом,
Государственного фонда фундаментальных исследований*

В работе рассмотрена проблематика статистики кадров науки, показатели которой видоизменялись по мере уточнения содержания научного труда, трансформации системы управления наукой и модификации задач статистического анализа.

В условиях построения общества знаний определяющую роль занимает научный персонал. Его правильная оценка дает возможность прогнозировать развитие рынка труда и его влияние на построение общества знаний. Процессы развития рынка труда играют огромную роль в формировании методологии статистики научных кадров. Качественная оценка научного персонала ведет к качественному его администрированию.

Проблема учета статистики персонала, занятого научными исследованиями и разработками в странах СНГ и в том числе в Молдове является очень сложной, так как не удастся избежать двойного счета. Эта проблема создает определенные сложности для качественного администрирования в области научных исследований.

Для измерения численности занятого персонала в НИОКР используются не только общее количество работников, но и количество работников в пересчете на эквивалент полной занятости. Персонал в НИОКР должен быть измерен и в пересчете на эквивалент полной занятости путем преобразования числа работников с неполной занятостью, в эквивалент полной занятости, в соответствии со временем, затраченным на этот вид деятельности.

Хотя эта методика уже используется в многих странах СНГ применение этой методики на данном этапе в Молдове очень условно.

В работе определены и проанализированы показатели, которые характеризуют трудовую стратегию занятости в науке, а также и политику организаций в данной сфере деятельности.

Также в работе проанализированы ряд проблем, такие как: отсутствие системы воспроизводства научных кадров, ежегодное снижение численности наиболее продуктивного возрастного слоя ученых, рост среднего возраста исследователя и т.д.

На основании статистических данных с применением эконометрического пакета сделаны прогнозы научного персонала.

Методология статистического исследования кадров науки, реализованная в практике государственной статистики, обеспечит комплексное представление о динамике и структуре занятости НИР, что будет способствовать повышению обоснованности государственной политики в этой сфере.

Будущее зависит от того, как скоро отечественная наука и высокие технологии, после трансформационного спада в экономике, получат новый импульс для своего развития, обеспечив долгосрочное участие страны в мировом инновационном процессе и устойчивое движение к экономике, основанной на знаниях. Ближайшие годы могут оказаться определяющими для дальнейшего развития научно-технического потенциала и в целом экономики страны.

ДЕМОГРАФИЧЕСКОЕ СТАРЕНИЕ, КАК ЗАКОНОМЕРНЫЙ ПРОЦЕСС РАЗВИТИЯ ВОЗРАСТНОЙ СТРУКТУРЫ НАСЕЛЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Шарилова Е.Е.,

*ассистент кафедры статистики,
Белорусский государственный экономический университет,
Республика Беларусь*

Возрастная структура населения относится к демографическим структурам общества, поскольку, с одной стороны, она оказывает влияние на воспроизводственные процессы (рождаемость, смертность, брачность, разводимость) и тем самым определяет закономерности динамики численности населения, а с другой стороны – является продуктом эволюции режима воспроизводства населения. Однако, замкнутость подсистемы «демографические процессы↔возрастная структура населения» весьма относительна. Особенности состояния и тенденции динамики возрастной структуры населения во многом определяют важнейшие параметры «недемографических» сфер жизни общества, а именно: социально-экономической – через численность и возрастной состав трудовых ресурсов, потребителей благ и услуг, воспитанников, учащихся и студентов учреждений образования, пенсионеров, пациентов медицинских учреждений и др.; военно-политической – через численность и состав призывных контингентов, электората и др.; экологической – через численность и состав «потребителей природы». Следовательно, статистическая оценка закономерностей развития возрастной структуры населения выходит далеко за рамки «строго демографических» исследований.

Во второй половине XX-начале XXI веков основной закономерностью развития возрастной структуры населения Республики Беларусь является демографическое старение. Так, за период между переписями населения Беларуси 1959 г. и 2009 г. коэффициент старости (удельный вес населения в возрасте 60 лет и старше в общей численности населения) увеличился на 8,2 п. п. в абсолютном выражении или на 76,6% в относительном выражении и составил в 2009 г. 18,9%. За этот же период средний возраст населения республики увеличился на 9,6 года или на 32,8% (с 29,3

лет до 38,9 лет). На протяжении 50 лет исследуемого периода наблюдался устойчивый рост коэффициента соотношения численностей старшего поколения и детей. Так, если в 1959 г. на каждые 100 детей в среднем приходилось 35,5 человек пожилого и старческого возраста (60 лет и старше), то в 2009 г. – 128,5 человек. Коэффициент демографической нагрузки пожилыми и стариками увеличился на 58,1% и составил в 2009 г. 285,5‰.

В соответствии с действием закона диалектики «Перехода количественных изменений в качественные» последовательное накопление количественных изменений значений компонентов возрастной структуры населения в определенный момент времени приводит к качественным сдвигам в ее состоянии, выявляемых посредством типизации и шкалирования. С 1959 г. в Беларуси наблюдался постепенный переход от стационарной к регрессивной возрастной структуре населения. С 1989 г. и до настоящего времени распределение населения страны по возрастным группам в большей мере соответствует регрессивному типу классификации Г. Сундберга, для которого характерно преобладание поколения прародителей над поколением детей. Согласно шкале Э. Росseta-Ж. Боже-Гарнье в 1959 г. население Беларуси находилось на этапе «преддверие старения» (коэффициент старости равен 10,7%), в дальнейшем, с 1970 г. по 2009 г., были пройдены все уровни этапа «демографическая старость» и с 1999 г. качественное состояние возрастной структуры населения оценивается как «очень высокий уровень демографической старости» (коэффициент старости – 18 и более процентов).

В Законе «О демографической безопасности Республики Беларусь» от 4 января 2002 г. старение населения, наряду с депопуляцией, нерегулируемыми миграционными процессами и деградацией института семьи, причислено к демографическим угрозам устойчивому развитию Республики Беларусь, в то время как прогрессивная возрастная структура населения определена в качестве национального демографического интереса, на достижения которого направлен комплекс мер Национальных программ демографической безопасности Республики Беларусь, разрабатываемых на пятилетний срок начиная с 2006 г.

**ОРГАНІЗАЦІЯ СТАТИСТИЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ
ЗА РОЗВИТКОМ ОКРЕМИХ СЕГМЕНТІВ**

РИНКУ НЕРУХОМОСТІ

Шибіріна С.О.,

*к.е.н, асистент кафедри статистики та демографії,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

В основі статистичного дослідження будь-якого явища або процесу лежить його організаційне забезпечення. Розроблення організаційних засад статистичного спостереження є важливою умовою його якісного проведення, оскільки саме спостереження є першим і визначальним етапом статистичного дослідження.

Наразі в Україні статистичні спостереження на ринку нерухомості проводяться органами державної статистики та поділяються на суцільні та несуцільні. Останні організовані переважно у формах спостережень основного масиву та вибіркових спостережень.

Дослідження рівня інформаційного забезпечення статистичного аналізу ринку нерухомості описаними вище статистичними спостереженнями свідчить, що воно не дає можливість оцінити потенціал вторинного ринку житла, цінову динаміку на ньому, а також фактори, які її зумовлюють. У зв'язку з цим, поряд з існуючими видами спостережень за ринком нерухомості пропонується впровадження статистичного спостереження за ринком житлової нерухомості у формі моніторингу, необхідність якого зумовлена вагомим місцем цін на об'єкти нерухомості як складової загальнодержавної системи індексів цін та розширенням можливостей статистичного аналізу первинного та вторинного ринку житлової нерухомості.

Статистичний моніторинг рівня та динаміки цін на об'єкти нерухомості повинен охоплювати такі елементи ринку, як об'єкти житлової нерухомості та об'єкти нежитлової нерухомості. Ці два напрями статистичного моніторингу подібні за алгоритмом проведення. Проте оскільки ринок житлової нерухомості переважає за обсягами введення в експлуатацію об'єктів, характеризується постійним попитом на об'єкти нерухомості, що мають високий рівень ліквідності порівняно з об'єктами нежитлової нерухомості та вищий рівень інформаційного забезпечення про стан та розвиток, то план проведення статистичного моніторингу за рівнем та динамікою цін на об'єкти

житлової нерухомості може бути основою, на якій доцільно відпрацювати методику його проведення. В подальшому цю методику можна поширити на об'єкти нежитлової нерухомості.

Основним проблемним питанням організації та проведення моніторингу цін на об'єкти нерухомості є визначення й обґрунтування одиниці сукупності та одиниці спостереження, а також ознаки формування вибірки на первинному та вторинному ринках нерухомості. При проведенні моніторингу цін на об'єкти нерухомості одиницею сукупності на первинному та вторинному ринках нерухомості запропоновано вважати: на ринку житла – об'єкти нерухомості, а саме квартири певного типу комфортності та якості, з певною кількістю кімнат; на ринку нежитлової нерухомості – об'єкти нерухомості за кодом Номенклатури продукції будівництва.

Доведено, що при проведенні моніторингу одиницею спостереження на первинному ринку нерухомості слід вважати юридичних осіб-замовників, які здійснюють будівництво, а на вторинному ринку – організації та підприємства, що здійснюють операції з продажу або надають послуги при операціях з об'єктами нерухомості.

Визначальною ознакою у генеральній сукупності при проведенні моніторингу за рівнем та динамікою цін на ринку нерухомості повинен бути вартісний показник, що забезпечить порівнянність одиниць сукупності за одиницями вимірювання.

Результати зазначеного моніторингу на первинному та вторинному ринках нерухомості уможливили б оцінювання кількісних та якісних змін цін на різні об'єкти нерухомості та здійснення порівняльного аналізу факторів впливу на цінову динаміку. Запровадження моніторингу за ціновими процесами на ринку житлової нерухомості дозволить отримувати інформацію для:

- оцінки ринкової вартості об'єктів нерухомості з метою регулювання поточного стану ринку;
- проведення часових і міжрегіональних зіставлень індексів цін для прогнозування цінових змін на об'єкти нерухомості;
- оцінки дієвості впровадження державних цільових програм та проектів.

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ВІКОВОЇ НЕРІВНОСТІ ЗА ДОХОДАМИ

Шишкін В.С.,

*к.е.н, провідний науковий співробітник відділу
досліджень рівня життя населення,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України*

Вікова нерівність має дуалістичний характер. З одного боку, це цілком природне явище, яке виникає внаслідок набуття людиною різних якостей протягом свого життя. А з іншого боку, вікова нерівність викликана організацією суспільного життя, де деякі вікові групи отримують переваги, що не мають жодних підстав, крім традицій. У суспільствах, де панує традиціоналізм, найбільш поширеним явищем вікової нерівності є домінування осіб старшого віку. В індустріальних та постіндустріальних суспільствах, навпаки, перевагу мають молоді верстви населення, оскільки вони скоріше адаптуються до змін, а соціальний статус людей літнього віку є значно нижчим внаслідок дії багатьох факторів, основними з яких є: впровадження законодавчо закріпленого пенсійного віку, що надає особам старшого віку вигляд утриманців.

Нерівність за віком є дуже важливим, але ще досить мало вивченим явищем. Головною особливістю цього виду нерівності є те, що на відміну від інших проявів, її дуже складно виміряти. До того ж, існуюча статистична база дозволяє ретельно вивчити лише один, проте основний її аспект, а саме – вікову нерівність за доходами. Метою даної публікації є дослідження динамічних змін вікової нерівності населення України за доходами у період 1999–2011 рр. Найбільш надійним джерелом інформації щодо вікової нерівності є дані вибіркового обстеження умов життя населення, які на постійній основі проводить Державна служба статистики з 1999 року. Інструментарій цього обстеження дозволяє оцінити рівень особистих доходів різних вікових груп та простежити динамічні зміни їх рівнів та співвідношень.

Найвищі рівні особистих доходів серед усіх вікових груп населення мають особи у віці 30–39 та 40–49 років. Так, у 1999–2004 рр. доходи населення у віці 40–49 років незначно переважали доходи населення у віці 30–39 років, у 2005 році вперше було зафіксовано вищі особисті доходи вікової групи населення у віці 30–39 років. У 2008–2011 рр. доходи вікової групи 30–39 років були найвищими, до того ж різниця між доходами цієї вікової групи та доходами інших вікових груп була досить суттєва. Найнижчі рівні доходів було зафіксовано у населення старше 70 років. Це цілком природно, оскільки основним джерелом доходів населення цього віку є пенсія, рівень якої значно поступається рівню заробітної плати. Незважаючи на суттєве підвищення мінімального розміру пенсій та вступу до цієї групи населення з більш високим рівнем пенсійного забезпечення, доходи населення цього віку підвищувалися повільніше за доходи інших вікових груп.

Більш наочною характеристикою різниці у доходах різних вікових груп є не абсолютна різниця між рівнем їх доходів, а їх співвідношення. Так, у 1999 році рівень доходів населення старше 70 років становив 79% від рівня доходів населення у віці 20–29 років, 57% доходів населення у віці 30–39 років та 70% середньодушових індивідуальних доходів громадян. У 2011 році доходи непрацездатного населення становили 66% від рівня доходів населення у віці 20–29 років, 62% рівня доходів населення у віці 30–39 років та 72% рівня середньодушових індивідуальних доходів всього населення. Отже, протягом досліджуваного періоду не відбулося суттєвих змін між рівнем доходів різних вікових груп.

Необхідно зауважити, що вік не є основною характеристикою, що впливає на диференціацію населення за доходами. Так, за авторськими розрахунками, міжгрупова дисперсія доходів у 1999 році склала 4,3%, тобто різниця у рівнях індивідуальних доходів населення лише на 4,3% пояснюється фактором віку. В середині кожної вікової групи діють інші фактори, які мають більший вплив на рівень доходів населення. Необхідно зауважити, що дія цих факторів підсилюється, тому що міжгрупова дисперсія у 2011 році склала лише 3,5%.

Висновки. Протягом досліджуваного періоду в Україні спостерігалася значна вікова нерівність за доходами. Найнижчі доходи були зафіксовані у населення віком 70 років і старше. У 1999–2011 рр. спостерігалася стійка тенденція до зростання різниці

у доходах населення старше 70 років та доходів населення у віці 20–29 років та 30–39 років. Співвідношення між доходами цих вікових груп теж погіршувалося. Фактори, що діють на розподіл населення за доходами в середині вікових груп, набагато впливовіші, ніж фактор віку. Головною проблемою в Україні є не вікова нерівність доходів, а загальний низький рівень доходів всіх без винятку вікових груп населення.

РОЗВИТОК ОБСТЕЖЕНЬ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Яценко Л.О.,

*к.е.н., завідувач відділу методології досліджень
соціально-економічних процесів,*

Науково-технічний комплекс статистичних досліджень

Одним із джерел даних для аналізу економічної кон'юнктури, що вже декілька десятиріч визначено у світі як ефективна та зручна інформаційна база її дослідження, є бізнес-обстеження або, як їх частіше називають, обстеження ділової активності підприємств (ОДАП), в ході яких вивчаються думки керівників підприємств.

Метою збору та складання статистичних даних ОДАП є отримання інформації переважно якісного, а також, у незначній мірі, кількісного характеру про поточний стан ділової активності підприємств та його прогнозні зміни. Ця інформація використовується для забезпечення інформаційних потреб системи національних рахунків і галузевих статистик у відстеженні, оцінці та короткотерміновому прогнозуванні тенденцій економіки та забезпечення інформаційних потреб національних користувачів і міжнародних організацій.

Одна з головних переваг анкети ОДАП – це її простота та доступність для респондентів. Тобто заповнення анкети не повинно зайняти у респондентів багато часу, а сама побудова анкети має

заохочувати їх до участі в опитуванні. Простота організації ОДАП дозволяє оперативно вдосконалювати склад показників і прийоми статистичного аналізу, що, відповідно, створює унікальну базу для майбутніх дослідницьких розробок.

Етапи розвитку ОДАП в країнах Західної, Східної та Центральної Європи, Прибалтики та СНД:

Етап 1: Кінець 40-х – 50-і роки – початок проведення ОДАП в країнах Західної Європи. Наприклад, у Великобританії такі обстеження почали проводитись (спочатку нерегулярно) з 1958 р. Обстеження розпочинались як аналітичні заходи з метою оцінки настроїв в промисловості відносно економічного клімату та виявлення бізнес-планів щодо виробництва у той час, коли в економіці насувався спад.

Етап 2: В 1961 р. Генеральним Агентством у справах економіки і фінансів Єврокомісії була розроблена програма обстежень у сфері бізнесу з метою отримання інформації щодо тенденцій діяльності у промисловому секторі в країнах ЄС за допомогою опитування керівників підприємств шляхом заповнення простої анкети.

Етап 3: Рішення про розробку гармонізованої програми обстежень в сфері бізнесу було прийнято Єврокомісією 15 листопада 1961р.

Етап 4: Перші обстеження щодо проблем стану та перспектив розвитку промислового сектору були проведені в 1962р.

Етап 5: Гармонізовані обстеження інвестицій почали проводитись з 1963р.

Етап 6: Рішення щодо проведення гармонізованих обстежень в будівництві було прийнято в липні 1966 р.

Етап 7: В роздрібній торгівлі обстеження проводяться з січня 1984р.

Етап 8: На початку 1991 р. Комісією ЄС були скориговані питання гармонізованої анкети промислових підприємств для країн Центральної та Східної Європи (країн з перехідною економікою). За цією методикою з початку 90-х років проводяться обстеження в Болгарії, Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Румунії, Словенії, Словаччині, Угорщині, Чехії та Югославії. У 1992 р. до них приєдналась Росія.

Етап 9: З 1994 р. приєдналися Білорусь та Казахстан. Також у 1994 р. до проведення ОДАП приступили в управлінні

статистики промисловості Держкомстату України. Вони являли собою піврічне вибіркове обстеження у формі державної статистичної звітності №1-К (пром).

Етап 10: НДІ статистики Держкомстату України наприкінці 1995 р. розпочало роботи щодо проведення ОДАП за методикою Комісії ЄС. При цьому було враховано досвід країн Західної Європи і колишніх соціалістичних країн.

Етап 11: З 1997 р. в НДІ статистики (пізніше – НТК статистичних досліджень) ОДАП проводяться регулярно разом з регіональними відділеннями статистики у п'яти основних секторах економіки – промисловості, сільському господарстві, капітальному будівництві, транспорті і роздрібній торгівлі – на регулярній щоквартальній основі. У 2008 р. проведено пілотне обстеження послуг, яке з 2010 р. проводиться на регулярній основі. Обстеження сільського господарства та деяких промислових видів діяльності є національними особливостями.

Етап 12: З 2012 р. ОДАП проводяться сумісно Держстатом з НТК Статистичних досліджень.

Спеціалістами НТК статистичних досліджень разом зі співробітниками Держстату в 2012 р. розроблено “Методологічні положення з організації проведення обстежень ділової активності підприємств промисловості, будівництва, роздрібною торгівлі, послуг, транспорту та сільського господарства”. Метою розроблення Методологічних положень є визначення порядку організації та методології проведення державного статистичного спостереження із зазначеного питання, включаючи порядок формування сукупності звітних одиниць, розробки й поширення його результатів.

— ◇ —

ЗМІСТ

Paradysz J., Paradysz K.

Polish regional statistics and Population Census 2011: challenges and possibilities	3

Pawel L.

Comparative analysis of academic courses in the domain of knowledge	4

Pociecha J., Barbara P.

Selection of financial indicators to bankruptcy prediction model using structural equation modeling	5

Potapova M.Y.

Statistical Literacy of Population: a Differentiated Approach ...	6

Vida C.

External emigration of Lithuanian citizens and its effects	8

Агабекова Н.В.

Система макроэкономического учета экономической эффективности жизнедеятельности человека	9

Анісімова Г.В.

Проблеми статистичного забезпечення екологічної конкурентоспроможності підприємств	11

Антонова Н.В.

Методологія розрахунку індексу промислової продукції в Україні: історичний аспект	13

Бабірад-Лазунін В.О.

Становлення та розвиток митної статистики України	16

Бальцерович – Шкутник М., Шкутник В.

Сравнительный анализ показателей рынка труда в группе новых членов ЕС	18

Божко С.І.

Енергетичний баланс України як універсальний інструмент комплексного аналізу	20

Бычкова С.Г.

Образовательный потенциал развития стран: международные сопоставления на основе статистических индикаторов 22

Винятинська Л.В.

Статистичний аналіз платоспроможності підприємств в умовах нестабільного ринкового середовища 24

Вірченко В.В.

Проблема оцінки об'єктів інтелектуальної власності 25

Габелко М.В.

Влияние рамочных условий предпринимательской деятельности на раннюю предпринимательскую активность населения 29

Гаджиев А.Г.

Анализ и оценка равновесного уровня обменного курса национальной валюты Азербайджана 31

Гапоненко С.О., Єлісєєва Г.Ю.

Сучасний стан інноваційної діяльності на українських підприємствах 33

Герасименко В.С.

Методи оперативного аналізу підприємницької діяльності ... 36

Герасименко С.С., Чуприна О.А.

Варіація як характеристика та чинник розвитку 38

Гладун О.М.

Методологічні підходи до оцінки гіпотетичних втрат населення України за період 1897–2012 рр. 41

Гончар І.А.

Статистичне оцінювання якості освіти в Україні за рейтингами ВНЗ 43

Гордеева Е.С.

Некоторые аспекты статистических закономерностей качества жизни населения с учетом региональных особенностей 45

Горна М.О.	
Соціальне забезпечення: проблеми, закономірності та реалії	47
Горячев Ю.В.	
Статистический анализ мировых продовольственных цен ...	49
Дронь В.С.	
Статистична оцінка технологічної матриці економічної системи регіону	50
Дусматов Б.Б.	
Факторы и методы формирования механизмов повышения инновационной активности в промышленных предприятиях	53
Духон А.Б.	
Аналитические возможности Статрегистра в контексте международных стандартов бизнес-демографии: опыт межстрановых сопоставлений	56
Єлейко В.І., Боднар Р.Д	
Економетричний аналіз зовнішньої торгівлі послугами України	58
Єлісєєва О.К., Саричев В.І.	
Міжнародні інформаційні системи як основа сталого людського розвитку	59
Єріна А.М.	
Статистичне моделювання процесів з насиченням	62
Єріна І.В.	
Збалансованість торгівлі комерційними послугами на окремих сегментах українського ринку	64
Жукович І.А.	
Сучасний розвиток статистики науки в Україні.	66
Задорожна Р.П.	
Аналіз досвіду використання українськими емітентами механізму ІРО для залучення фінансування на зарубіжних фондових майданчиках	68

Злотников А.Г. Три статистические идеи нобелевских лауреатов по экономике	71
Іваненко О.І. Статистична оцінка ефективності діяльності кредитних спілок в регіональному розрізі	74
Івашків І. М. Аналіз становлення інфраструктурних утворень в молокоотоварному виробництві України	76
Іщук Я.В. Стан та проблеми гармонізації українських класифікацій з міжнародними статистичними стандартами	78
Камінський А.Б. Бізнес-статистика бюро кредитних історій	80
Кіосак Я.В. Моделювання соціально-економічної нормалі рівня життя населення	82
Кобилинська Т.В. Статистика сільськогосподарського виробництва: екологічний аспект	84
Ковтун Н.В. Методологічні засади оцінювання якості життя населення України в контексті міжнародних підходів	86
Колодяжна О.І. Методологічні засади визначення DALY	88
Кухенна М.А. Проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення дослідження тіньової економіки	90
Ларина Т.Н. Направления развития статистического мониторинга сельского развития и качества жизни на сельских территориях в России	92

<i>Лацкевич Н. В., Анохов С.М.</i>	
Направления развития информационных технологий в статистическом производстве Республики Беларусь	95
<i>Левчук Н.М., Шевчук П.Є.</i>	
Когортні особливості смертності населення України	97
<i>Леснікова М.В.</i>	
Класифікація зовнішньоекономічних послуг: впровадження та використання	100
<i>Лутчин Н.П.</i>	
Структурні диспропорції національного та регіонального розвитку України	102
<i>Мазуренко О.К.</i>	
Міжнародна торгівля послугами : статистика України	105
<i>Мамий И.П.</i>	
Методологические проблемы статистической оценки запасов ископаемых энергоресурсов	107
<i>Матковський С.О., Васьків С.Ф.</i>	
Становлення і розвиток транскордонної статистики в Україні	109
<i>Момотюк Л.Є.</i>	
Основні напрями удосконалення фінансового рахунку в Системі національних рахунків України	112
<i>Моторин Р.М.</i>	
Статистичне вимірювання стійкості державних фінансів	114
<i>Моторина Т.М.</i>	
Статистична оцінка результатів діяльності фінансових посередників за методологією СНР	117
<i>Мотузка О.М.</i>	
Оцінювання ефекту від міжнародної технічної допомоги на базі панельних даних	119
<i>Образцова О.И.</i>	
Закономерности пространственного распределения ранней предпринимательской активности в РФ: опыт анализа и оценки	121

Огай М.Ю.

Підходи до прогнозування рівня платоспроможності споживачів житлово-комунальних послуг	123

Огреба С.В.

Статистичне оцінювання обсягів контрабанди в Україні за даними Державної митної служби	125

Пальян З.О.

Оцінка перспектив відтворення українського населення у контексті другого демографічного переходу	127

Парфенцева Н.О., Варнідіс А.В.

Використання основних методологічних засад статистичних класифікацій економічною наукою	130

Писанець К.К.

Статистичний аналіз скорингових моделей оцінки кредитного ризику	131

Полтавець Л.Л.

Статистичне оцінювання ефективності використання енергетичних ресурсів	133

Поплюйко Я.В.

Оцінка ефективності функціонування банківської системи України	134

Поповская Е.В.

Социально-демографические характеристики российских предпринимателей: межрегиональные сопоставления	136

Приходько К.Р.

Проблеми застосування індексів цін для цілей дефлятування в СНР	138

Радченко О.Д.

Інформаційне забезпечення бюджетної підтримки аграрного сектора	140

Романюк І.П.

Феномен якості життя: історичний аспект	143

Рудницький О.П.

Відновлення рядів демографічної динаміки України за період 1850 – 2012 рр.	145
<i>Рязанцева В.В.</i>	
Інноваційні інструменти державного регулювання торгівлі ..	147
<i>Савчук А.Б.</i>	
Реконструкція історичної серії таблиць очікуваної тривалості життя за 1850 – 2012рр.	150
<i>Салин В.Н., Шпаковская Е.П., Попова А.А.</i>	
Проблемы гармонизации макроэкономической статистики с потребностями пользователей	152
<i>Саріогло В.Г.</i>	
Статистичне моделювання при оцінюванні фактичних та прогнозних соціальних результатів реалізації державних програм	154
<i>Сидорова А.В.</i>	
Приоритеты инвестиционного развития Украины	156
<i>Скачек Н.Ю.</i>	
Сертифікація виробництва органічної продукції в Україні: статистичний вимір	158
<i>Сорока І.Г.</i>	
Взаємообумовленість закономірностей формування доходів населення та соціально-демографічних процесів в Україні: регіональний аспект	160
<i>Сотнікова Л.В.</i>	
Обстеження інвестиційної активності підприємств: доцільність та шляхи запровадження	162
<i>Сошнікова Л. А.</i>	
Моделирование взаимосвязи объёмов производства, потребления и природоохранной деятельности	165
<i>Терещенко Г.І.</i>	
Вибіркове обстеження щодо рівня заробітної плати: мета, дизайн та вимоги щодо якості результатів	167
<i>Ткаченко М.Ф.</i>	
Оценка демографического потенциала мирового рынка	169

труда: количественный и качественный срез	
<i>Трубнік Т.Є.</i>	
Регіональний аспект якості структурних зрушень	171
<i>Хвалинська В.В.</i>	
Використання кластерного аналізу у демографічному районуванні	174
<i>Цуркан А.Г., Красовская О.В.</i>	
Проблематика статистической оценки и прогнозирование кадрового состава науки	176
<i>Шарилова Е.Е.</i>	
Демографическое старение, как закономерный процесс развития возрастной структуры населения Республики Беларусь	178
<i>Шибіріна С.О.</i>	
Організація статистичного спостереження за розвитком окремих сегментів ринку нерухомості	180
<i>Шишкін В.С.</i>	
Статистична оцінка вікової нерівності за доходами	182
<i>Ященко Л.О.</i>	
Розвиток обстежень ділової активності підприємств в Україні та Світі	184

ДЛЯ НОТАТОК

Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції
«Статистика XXI століття: нові виклики, нові можливості».

організована
кафедрою статистики та демографії
економічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Поштова адреса
кафедра статистики та демографії
економічний факультет
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Васильківська 90-а
03022 м. Київ
Україна

Телефон кафедри **+38 044 521-35-05**

Е-mail кафедри: **kaf_stat@ukr.net**

Е-mail оргкомітету конференції: **conference_stat@ukr.net**

Website конференції:

www.confstat.org.ua

Website економічного факультету:

www.econom.univ.kiev.ua

Умовних аркушів ??, тираж 300 прим.